

Percepcija pedagoga o njihovoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju

Pribanić, Antonela

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:236696>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Antonela Pribanić

PERCEPCIJA PEDAGOGA O NJIHOVOJ ULOZI U PROFESIONALNOM
USMJERAVANJU
DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Antonela Pribanić

PERCEPCIJA PEDAGOGA O NJIHOVOJ ULOZI U PROFESIONALNOM
USMJERAVANJU
DIPLOMSKI RAD

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Kornelija Mrnjauš

Rijeka, 2021.

UNIVERSITY OF RIJEKA

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF EDUCATION

Antonela Pribanić

PERCEPCIJA PEDAGOGA O NJIHOVOJ ULOZI U PROFESIONALNOM

USMJERAVANJU

MASTER THESIS

Mentorica:

Associate Professor Kornelija Mrnjaus, PhD

Rijeka, 2021.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad pod naslovom: *Percepcija pedagoga o njihovoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju* te da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi i ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežnim izvorima, literaturi i drugom) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedene u popisu literature.

Ime i prezime studenta/ice: Antonela Pribanić

Datum:

Vlastoručni potpis: _____

Sažetak:

Profesionalno usmjeravanje je proces s kojim se pojedinac susreće tijekom svog profesionalnog razvoja. Jedan od prvih načina uključivanja u ovaj proces odvija se još u osnovnoj školi. Tada glavnu ulogu u provođenju ovog procesa preuzimaju stručni suradnici u odgojno-obrazovni institucijama, u Hrvatskoj najčešće pedagozi. S obzirom na njihovu ulogu u ovom procesu važno je otkriti na koji je način oni sami percipiraju, jer o njihovoj percepciji ovisi i način na koji će provoditi ovaj proces s učenicima. Tako je cilj ovog rada i provedenog istraživanja ispitati i analizirati percepciju pedagoga u osnovnim školama u gradu Rijeci o njihovoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju. Istraživanje je provedeno na 11 od 14 pedagoga zaposlenih u osnovnim školama na području grada Rijeke te su podaci prikupljeni online anketiranjem. Rezultati pokazuju kako se pedagozi u riječkim osnovnim školama smatraju kompetentnim za provođenjem profesionalnog usmjeravanja te smatraju kako bi se profesionalno usmjeravanje trebalo provoditi u školama. Također, metode koje primjenjuju prilikom provođenja ovog procesa se razlikuju između sudionika, a visoko vrednuju suradnju s drugim dionicima ovog procesa, prvenstveno s učenicima. Rezultati su pokazali kako vlastitu ulogu u profesionalnom usmjeravanju učenika smatraju značajnijom od većine drugih dionika ovog procesa te smatraju kako je njihova uloga izuzetno korisna u profesionalnom usmjeravanju učenika.

Ključne riječi: uloga pedagoga u profesionalnom usmjeravanju, percepcija pedagoga o profesionalnom usmjeravanju, percepcija pedagoga o svojoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju

Abstract:

Career guidance is a process that an individual encounters during their professional development. One of the first ways to get involved in this process takes place in primary school. Then the main role in the implementation of this process have professional associates in educational institutions, in Croatia most often pedagogues. Given their role in this process, it is important to find out how they perceive their role, because the way they will conduct this process with students also depends on their perception. Thus, the aim of this paper is to research and analyze the perception of pedagogues in primary schools in the city of Rijeka about their role in professional guidance of students. The research was proven on 11 out of 14 pedagogues employed in primary schools in the city of Rijeka, and the data was collected through an online survey. The results show that pedagogues in Rijeka's primary schools consider themselves competent to implement vocational guidance and believe that vocational guidance should be implemented in schools. Also, the methods they apply when conducting this process differ between the participants, they highly value collaboration with other participants of this process, primarily with students. The results show that they consider their own role in vocational guidance of students to be more important than majority of other participants of this process and consider their role to be extremely useful in the vocational guidance of students.

Keywords: the role of pedagogues in professional guidance, pedagogue's perception of professional guidance, pedagogue's perception of their role in professional guidance

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Profesionalno usmjeravanje	3
2.1. Pojam profesionalnog usmjeravanja.....	3
2.2. Složenost procesa profesionalnog usmjeravanja	6
2.2.1. Profesionalno informiranje	7
2.2.2. Profesionalno savjetovanje	8
2.3. Profesionalno usmjeravanje u Republici Hrvatskoj	10
3. Školski pedagog i profesionalno usmjeravanje	14
3.1. Školski pedagog i njegova uloga u profesionalnom usmjeravanju	14
3.2. Kompetencije pedagoga za profesionalno usmjeravanje	18
3.3. Metode, tehnike i oblici rada školskog pedagoga pri profesionalnom usmjeravanju	22
3.4. Suradnja školskog pedagoga s različitim dionicima profesionalnog usmjeravanja	26
3.5. Doprinos uloge školskog pedagoga u profesionalnom usmjeravanju učenika	31
4. Metodologija istraživanja	35
4.1. Predmet istraživanja.....	35
4.2. Cilj, zadaci, pitanja i hipoteze istraživanja	35
4.3. Uzorak istraživanja	37
4.4. Mjerni instrument istraživanja	40
4.5. Postupak prikupljanja i obrada podataka istraživanja	42
4.6. Poštivanja pravila istraživačke etike.....	42
5. Rezultati istraživanja	44
5.1. Kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika	44
5.2. Metode, tehnike i oblici rada profesionalnog usmjeravanja učenika.....	53
5.3. Suradnja s drugim djelatnicima škole i vanjskim dionicima	57
5.3.1. Važnost i zadovoljstvo suradnjom s dionicima tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja učenika	57
5.3.2. Percepcija potrebe provođenja profesionalnog usmjeravanja unutar škola	61
5.3.3. Procjena kompetentnosti stručnih suradnika za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika.....	62
5.4. Doprinos uloge školskog pedagoga u profesionalnom usmjeravanju učenika	63
6. Zaključak.....	66
7. Literatura	68
8. Prilozi	74
8.1. Prilog 1. Anketni upitnik	74

1. Uvod

Tijekom života, čovjek svakodnevno donosi odluke kojima oblikuje i usmjerava svoj život, a jedna od ključnih odluka je izbor karijere. Zanimanje, odnosno rad sam po sebi se može shvatiti kao bitno određenje pojedinca kao ljudskog bića te svaki čovjek razvija vlastitu kulturu rada (Vukasović, 1999). Kako bi što uspješnije odabrao primjerenu karijeru, uključuje se u proces u kojem mu se pruža potrebna podrška kako bi ostvario svoj cilj. Proces profesionalnog usmjeravanja pojedinca započinje od njegove najranije dobi, na više ili manje strukturiran način.

Jedan od prvih susreta s procesom profesionalnog usmjeravanja najčešće se odvija tijekom osnovne škole, gdje uslugu profesionalnog usmjeravanja pružaju stručni suradnici. Profesionalno usmjeravanje najčešće provode stručnjaci u području društvenih znanosti koji uključuju psihologe, pedagoge, socijalne radnike, defektologe ili stručnjake sa završenim nastavničkim studijem (Perin, 2017). S obzirom na to da u Hrvatskoj ne postoji profesija savjetnika za profesionalno usmjeravanje, na području odgoja i obrazovanja ovu ulogu najčešće preuzimaju stručni suradnici. Istražujući postojeće kapaciteta u hrvatskim školama za provođenje profesionalnog usmjeravanja, dokazano je kako većinu aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u školama odrađuju upravo pedagozi (Gregurović i Lukić, 2014). Školski pedagozi su odgovorni za razvojno pedagošku djelatnost odgojno-obrazovne institucije u kojoj rade, koja jednim svojim dijelom uključuje i poslove i zadatke vezane uz profesionalno usmjeravanje učenika.

Iako se sve više uviđa važnost profesionalnog usmjeravanja i cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja, u Hrvatskoj ovo područje nema jasnu zakonsku regulativu i ne postoji jedinstveni i strukturirani sustav prema kojem stručnjaci koji se bave profesionalnim usmjeravanjem mogu djelovati (Eurydice, 2018). Tako se pedagozi u školama moraju oslanjati na vlastite kompetencije za profesionalno usmjeravanje usvojene tijekom njihova obrazovanja ili putem usavršavanja. Prema tome, načini na koje pedagozi provode proces profesionalnog usmjeravanja se međusobno značajno razlikuju. Na to kako pedagog u odgojno-obrazovnoj instituciji provodi profesionalno usmjeravanje, utječe i način na koji on percipira svoju ulogu u tom procesu. Zato je cilj ovog diplomskog rada ispitati i analizirati percepciju pedagoga u osnovnim školama u gradu Rijeci o njihovoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju. Ovim radom nastoji se staviti naglasak na osobe koje su zadužene za provedbu ovog procesa, za razliku od većine ostalih istraživanja na području Hrvatske (Ankete o profesionalnim namjerama učenika

završnih razreda srednje škole u Republici Hrvatskoj, Barbarović i Šverko (2017), Lančić, F., Majske-Cesarec, S., & Musil, V. (2010) i dr.) koja ispituju percepciju subjekata ovog procesa, odnosno učenika.

2. Profesionalno usmjeravanje

Jedna od temeljnih odluka u životu svakog pojedinca je odluka o budućoj profesiji, jer ovom odlukom čovjek određuje profesionalni životni put. O značenju profesije i karijere u životu čovjeka govore brojni autori, pa tako Šverko (1991) objašnjava da karijera može biti životna odrednica pojedinaca uz koju mogu vezati pitanja vlastita identiteta, dok za druge karijera može označavati tek financijsku, odnosno, egzistencijalnu sigurnost. Profesionalni dio života utječe i na sve ostale aspekte pojedinčeva života te je zato potrebno izgrađivati karijeru koja će najviše odgovarati individualiziranim mogućnostima i potrebama. Pojedinaac treba odlučivati o vlastitoj karijeri i raditi na vlastitom profesionalnom razvoju, jer u suprotnom neprimjeren odabir može donositi mnoge negativne posljedice poput nezadovoljstva u školovanju i radu, slabe mogućnosti zapošljavanja, bolovanja, premještaja i drugo (Vizek Vidović, Maslić Seršić, Žanetić i Savić, 2016). Kako bi se donijela što primjerenija odluka o vlastitoj karijeri, pojedinac mora biti kvalitetno informiran o vlastitim sposobnostima, interesima i mogućnostima te ujedno i o stanju na tržištu rada i poslovima koji su mu dostupni. Kako bi se to ostvarilo, u suvremenom društvu pojedinci su sve skloniji tražiti pomoć stručnjaka zaduženih za pomoć u profesionalnom razvoju i usmjeravanju. Pojedinci se često odlučuju aktivno uključivati u proces strukturiranog profesionalnog usmjeravanja, kako bi donijeli primjerene profesionalne odluke. U nekim zemljama, poput Hrvatske, profesionalno usmjeravanje prepoznato je kao proces koji je ključan u kvalitetnom i cjelovitom razvoju pojedinca. Na temelju toga, javljaju se nastojanja za uključivanjem ovog načina pružanja podrške u razvoju i donošenju profesionalnih odluka tijekom najranijih faza ljudskog razvoja koje se onda nastavlja tijekom cijelog života. U skladu s tim, ističe se potreba za pružanjem takvih aktivnosti u odgojno-obrazovnom razdoblju koje je ključno u postavljanju temelja za profesionalni razvoj pojedinca.

2.1. Pojam profesionalnog usmjeravanja

Profesionalno usmjeravanje je pojam za kojeg postoje različite definicije, posebice od kada se značaj ovog procesa počeo sve više uviđati. S obzirom na to da je pojam profesionalnog usmjeravanja konstrukt koji se sastoji od dvije riječi, profesionalno i usmjeravanje, važno je opisati značenja istih. Tako pojam profesionalno može opisivati ono što se odnosi na profesiju i profesionalce, također, kao nešto što je nastalo kao posljedica profesije te kao opis onoga koji je temeljit, dosljedan i dobar u poslu (Anić, 2000). Jednako tako, pojam profesionalno se u Rječniku hrvatskog jezika (2000) opisuje kao svojstvo onoga koji je profesionalan. Oba objašnjenja ove riječi se vežu uz pojam profesije koja u hrvatskom jeziku može značiti glavnu

djelatnost za koju netko ima određenu spremu i kojom zarađuje za život, odnosno zanimanje ili sve osobe koje se bave istom profesijom (Hrvatski enciklopedijski rječnik, 2000). Ovo objašnjenje pojma profesije potvrđeno je i drugim rječnicima hrvatskog jezika (Anić, 2000; Rječnik hrvatskog jezika, 2000) gdje je profesija stalno zanimanje kojim čovjek zarađuje novac za životne potrebe ili zvanje, struka, služba.

Pojam usmjeravanje dolazi od riječi usmjeriti što označava glagol kojim se nešto upućuje, određuje, potiče k nekom cilju (HJP, 2004). Kada se pojam usmjeravanja objašnjava u kontekstu znanosti o odgoju i obrazovanju te unutar procesa kojim se donosi odluka o izboru buduće profesije, također se polazi od ovog osnovnog značenja riječi. Prema tome, usmjeravanje se definira kao pomoć pojedincima u donošenju odluka o vlastitom obrazovanju i osposobljavanju, odnosno zaposlenju (ELGPN, 2013, str. 32). Uz ovu definiciju važno je nadovezati i pojam cjeloživotnog usmjeravanja koji se objašnjava kao raspon aktivnosti kojima građani tijekom života određuju vlastite mogućnosti, kompetencije i interese, odlučuju o vlastitom obrazovanju, osposobljavanju te upravljaju svojim životom kroz učenje, posao ili neke druge aktivnosti (ELGPN, 2013, str. 12).

S obzirom na to da se unutar zemalja članica Europske Unije nastoji uvesti zajednički konsenzus za različita pitanja područja profesionalnog usmjeravanja, ELGPN (2013) koji predstavlja jednu od temeljnih institucija Europske Unije na području profesionalnog usmjeravanja, izdao je publikaciju *Razvoj politike cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja: Pojmovnik*, gdje su jasno definirani svi osnovi pojmovi vezani za profesionalno usmjeravanje. Objavom ovog Pojmovnika te drugih dokumenata, odredaba i prijedloga, omogućava se zajedničko shvaćanje profesionalnog usmjeravanja i olakšava se rad i suradnja između stručnjaka iz zemalja članica Europske Unije. Upravo zato će se u ovom radu Pojmovnik (2013) koristiti kao temeljni izvor definicija za objašnjenje pojma profesionalnog usmjeravanja te svih pojmova usko vezanih uz njega.

Kao jedan od temeljnih konstrukata ovog rada, profesionalno usmjeravanje definira se kao pomoć pojedincima pri donošenju izbora i odluka o obrazovanju, osposobljavanju/usavršavanju i zapošljavanju (ELGPN, 2013, str. 24). Definicija Vijeća ministara Europske Unije (2004) poistovjećuje se s definicijom ELGPN-ova Pojmovnika, koja opisuje profesionalno usmjeravanje kao skup aktivnosti kojima se pokušava pružiti podrška kako bi pojedinac uspješno utvrdio vlastite mogućnosti, kompetencije i interese u bilo kojem dobu života, kako bi uspješno donosio odluke o vlastitom obrazovanju, osposobljavanju i

zapošljavanju te mogao upravljati vlastitom karijerom. Pojam profesionalnog usmjeravanja predstavlja proces koji u cilju prvenstveno ima osnažiti pojedinca, a osnaživanje se ostvaruje pomoću omogućavanja i ohrabrivanja ljudi da budu odgovorni i imaju kontrolu nad vlastitim životom i karijerom, pa se tako profesionalnim usmjeravanjem nastoji postići veća razina kompetentnosti za planiranje i upravljanje učenjem i karijerom (EGLPN, 201, str. 19). Za Perin (2009) profesionalno usmjeravanje je organizirani sustav pružanja stručne pomoći pojedincu u aspektima profesionalnog razvoja, donošenja odluke o vlastitom obrazovanju i profesionalnom usmjerenju, uzimajući u obzir osobine, znanja i vještine pojedinca uspoređujući ih s karakteristikama rada i mogućnosti zapošljavanja. Važno je naglasiti kako je i ova definicija konstruirana na temelju rezolucije o cjeloživotnom profesionalnom usmjeravanju na razini Europske Unije, što govori u prilog nastojanjima za ujednačavanjem područja profesionalnog usmjeravanja i razvoja između zemalja članica Europske Unije. S obzirom na to da se i Republika Hrvatska, kao zemlja članica, nastoji prilagoditi kriterijima Europske Unije u brojnim aspektima, Hrvatski zavod za zapošljavanje (2016) profesionalno usmjeravanje također definira kao skup stručnih postupaka kojima se nastoje identificirati mogućnosti, interesi i kompetencije korisnika, kako bi oni donosili vlastite odluke o obrazovanju, osposobljavanju i zapošljavanju te kako bi primjereno upravljali vlastitim profesionalnim razvojem. U novije vrijeme sve se češće na području Europske Unije i šire počinje koristiti pojam cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja, koji označava pristup proaktivnog profesionalnog usmjeravanja u kojem pojedinci kontinuirano sudjeluju tijekom cijelog života (ELGPN, 2013, str. 12).

Pojmovi profesionalnog usmjeravanja (eng. *vocational guidance*) i profesionalnog usmjeravanja za razvoj karijere (eng. *career guidance*) se uvelike poistovjećuju. Iako su pojmovi vrlo slični, prema prethodno spomenutom ELGPN-ovu Pojmovniku (2013, str. 24) oni se razlikuju te je profesionalno usmjeravanje za razvoj karijere objašnjeno kao skup različitih aktivnosti koje omogućuju građanima bilo koje dobi, u bilo kojem razdoblju svog života, određivanje svojih mogućnosti, kompetencija i interesa; donošenje smislenih odluka o svom obrazovanju, osposobljavanju/usavršavanju i zanimanju; ali i koje omogućuju da upravljaju svojim životnim, poslovnim i drugim okolnostima u kojima se te sposobnosti i kompetencije stječu i/ili koriste. Tako, Greenhouse i Callanan (2006) definiraju profesionalno usmjeravanje za razvoj karijere kao višeznačan skup aktivnosti koje su osmišljene kako bi se ponudila pomoć pojedincu da donese ili promijeni vlastite profesionalne odluke, pronađe posao ili ostvari osjećaj zadovoljstva i postigne uspjeh u radnoj okolini. Unutar ove definicije moguće je pronaći

više zajedničkih točaka s definicijom profesionalnog usmjeravanja u ELGPN-ovu Pojmovniku, što upozorava da je jako važno biti svjestan raznolikosti relativno sličnih pojmova koje različiti autori i organizacije koriste kada objašnjavaju proces profesionalnog usmjeravanja. ELGPN-ovim (2013) Pojmovnikom naglašeno je kako se profesionalno usmjeravanje često koristi kao istoznačnica za profesionalno usmjeravanje za razvoj karijere ili usmjeravanje. Tako se profesionalno ili školsko usmjeravanje često zamjenjuju i poistovjećuju s pojmom usmjeravanja, iako je profesionalno usmjeravanje sveobuhvatniji pojam jer uključuje aktivnosti informiranja, treniranja, poučavanja, procjenjivanja i zastupanja (ELGPN, 2013).

Jedna od čestih nedoumica oko definiranja konstrukta profesionalnog usmjeravanja je i razlikovanje pojmova profesionalnog usmjeravanja i profesionalne orijentacije. Ovi se pojmovi vrlo često shvaćaju kao istoznačnice, posebice zbog razlika u prijevodima u različitim jezicima pa tako Lančić, Majski-Cesarec i Musil (2010) definiraju ove pojmove ne razlikujući ih. Tvrdi da je profesionalno usmjeravanje ili orijentacija multidisciplinarna djelatnost koja se temelji na znanstvenim osnovama medicine, psihologije, pedagogije i drugih znanosti, kojom se nastoji pružiti pomoć pojedincu u razvoju njegove karijere na sustavan, kontinuiran i složen način te se ujedno sastoji od profesionalnog informiranja, savjetovanja i selekcije (Lančić, Majski-Cesarec i Musil (2010, str. 323).

U ovom radu odlučila sam se voditi ELGPN-ovom (2013, str. 24) definicijom prema kojoj je profesionalno usmjeravanje pružanje pomoći pojedincima tijekom donošenja izbora i odluka o obrazovanju, osposobljavanju/usavršavanju i zapošljavanju.

2.2. Složenost procesa profesionalnog usmjeravanja

Profesionalno usmjeravanje je složeni proces koji se sastoji se od jednostavnijih procesa i aktivnosti. Perin (2017) tvrdi kako se proces profesionalnog usmjeravanja sastoji od tri temeljne komponente koje uključuju proces pružanja potrebnih informacija o karijerama i tržištu rada, savjetovanje te obrazovanje koje omogućuje donošenje odluka o karijeri i potiče profesionalni razvoj pojedinaca. Vrlo se često zbog različitih autora ili jezičnih prepreka, procesi koji sačinjavaju cjelokupni proces profesionalnog usmjeravanja znaju poistovjećivati.

Kada se radi o profesionalnom usmjeravanju u odgojno-obrazovnim institucijama ono uključuje profesionalno informiranje i profesionalno savjetovanje (HZZ, 2020). Ove procese karakteriziraju različite aktivnosti kojima se pojedincu pruža pomoć u donošenju izbora i odluka o obrazovanju, osposobljavanju/usavršavanju i zapošljavanju (ELGPN, 2013, str. 24). Profesionalno usmjeravanje u školama može se prepoznati kao oblik rane intervencije koja se

povezuje s nastojanjima Republike Hrvatske da radi na razvitku cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja počevši upravo u obaveznom osnovnom odgoju i obrazovanju (HZZ, 2011). Profesionalno usmjeravanje u školama mora polaziti od pedagoškog pristupa, a ne psihologijskog, jer se ne stavlja naglasak na testiranje sposobnosti i mogućnosti učenika, već stručni suradnici u školama trebaju ispitivati i istraživati kako bi pružili primjerenu podršku individualnim potrebama i mogućnostima učenika (Perin, 2017).

Sve aktivnosti od kojih se sastoji profesionalno usmjeravanje imaju za cilj dobrobit učenika. Profesionalnim usmjeravanjem i svim postupcima koje uključuje, želi se pružiti podrška učeniku prilikom odabira obrazovnih programa ili uključivanja i snalaženja na tržištu rada, koji će najviše odgovarati njegovim mogućnostima te potrebama tržišta rada (HZZ, 2020). U školama se treba provoditi profesionalno usmjeravanje učenika koje uključuje profesionalno savjetovanje i profesionalno informiranje. Tako Eurydice (2018) u svom prikazu hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava, navodi da se u školama profesionalno usmjeravanje provodi kroz pojedinačne razgovore s učenicima, sakupljanjem informacija o mogućnostima učenika, prezentacijama institucija za daljnje obrazovanje ili posao, gostujućim predavanjima o područjima rada okruglim stolovima, izlaganjem prikupljenih materijala, razgovore s roditeljima učenika, te organizacijom međusobnih razgovora s učenicima, roditeljima i predstavnicima određenih zanimanja.

2.2.1. Profesionalno informiranje

Jedna komponenta koja čini profesionalno usmjeravanje je proces profesionalnog informiranja. Profesionalno informiranje definirano je kao proces kojim se klijentima pružaju informacije koje su važne za njihovu odluku o nastavku obrazovanja ili usmjeravanju profesionalnog razvoja usklađenog s njihovim željama, potrebama i mogućnostima, imajući u vidu i promjene i potrebe koje se javljaju na tržištu rada (HZZ, 2016). S definicijom Hrvatskog zavoda za zapošljavanje slaže se i Perin (2009) koja profesionalno informiranje definira kao uslugu kojom se skupinama korisnika pružaju informacije koje su važne kako bi donijeli odluku o odabiru zvanja, zanimanja i područja rada. Pružanjem usluga profesionalnog usmjeravanja koriste se mehanizmi i procesi skupljanja, strukturiranja i prezentacije podataka o stanju na tržištu rada te o određenim zanimanjima i profesijama, koji se moraju temeljiti na kontinuiranom praćenju promjena na tržištu rada (ELGPN, 2013, str. 29). U školama se profesionalnim informiranjem učenicima i njihovim roditeljima, nastoje pružati informacije koje će olakšati odabir smjera obrazovanja ili profesionalnog razvoja (HZZ, 2011). Kao dio profesionalnog usmjeravanja, profesionalno informiranje se učestalo primjenjuje u radu s

učenicima te bi se trebalo što ranije uključivati u živote učenika, jer im omogućuje da stvaraju poveznicu između obrazovanja u kojem sudjeluju i budućeg profesionalnog života.

Profesionalno informiranje se može organizirati u grupnom i individualnom obliku te može biti usmeno i pisano. Samom procesu profesionalnog informiranja učenika prethodi temeljito istraživanje, prikupljanje informacija te njihovo strukturiranje i prezentacija učenicima. Važno je da informacije koje se prezentiraju učenicima budu relevantne, recentne, lako dostupne te da dobro prikazuju postojeće stanje na tržištu rada i potrebe i mogućnosti samih učenika (UNESCO, 2002). Prezentacija tih informacija mora biti primjerena dobi učenika te dovoljno jasna kako bi oni na temelju informacija mogli donositi primjerene odluke (Perin, 2009). Također, stručni suradnici u školama često upućuju učenike ili u svom radu koriste pripremljene publikacije, brošure, letke ili internetske stranice koje pružaju temeljne informacije o određenim odgojno-obrazovnim smjerovima ili karijernim putovima. Stručni suradnik zato ima ulogu da za učenike na jednom mjestu objedinjuje informacije o nastavku odgoja i obrazovanja ili karijere te tržištu rada kako bi učenici što uspješnije radili na planiranju vlastitog profesionalnog razvoja.

2.2.2. Profesionalno savjetovanje

Profesionalno savjetovanje je ključan proces cjelokupnog profesionalnog usmjeravanja. Pojmovi profesionalnog savjetovanja i usmjeravanja se često pojavljuju jedan uz drugi te se nekada gotovo poistovjećuju. Ipak za razliku od usmjeravanja, savjetovanje se može definirati kao interakcija između savjetnika i pojedinca kako bi se pružila podrška korisniku savjetovanja da riješi neki određeni problem, pitanje ili predmet (ELGPN, 2013, str. 27). Slično ovoj definiciji, savjetovanje se može definirati i kao proces orijentiran prema promjeni koji se temelji na ugovorenom, osnažujućem i empatičnom profesionalnom odnosu (Zeig i Munion, 1990; prema Ludwikowski i sur., 2009).

Uz samo savjetovanje važno je definirati i proces savjetovanja za razvoj karijere kao interakciju između savjetnika za razvoj karijere/profesionalno usmjeravanje i pojedinca koja se opisuje kao individualni ili grupni proces gdje je shvaćanje samog sebe od temeljne važnosti te je to proces kojim se olakšava razvoj zadovoljavajućeg i smislenog života ili rada na kojem se temelji vođeno učenje, odluke vezane uz profesionalne prijelaze, kao i snalaženje pri promjeni posla ili promjeni okruženja za učenje (ELGPN, 2013, str. 27). Pojednostavljenu definiciju savjetovanja za razvoj karijere daje Spokane (1992; prema Ludwikowski i sur., 2009) koji ovaj

proces definira kao pokušaj pružanja podrške pojedincu u donošenju profesionalnih odluka kroz radionice, predavanja, konzultacije, prevenciju i sl.

Profesionalno savjetovanje jednako je važan proces kao i profesionalno informiranje. Iako se ova dva procesa razlikuju, ona se međusobno nadopunjuju kako bi cjelokupni proces profesionalnog usmjeravanja bio što kvalitetniji i primjereniji za specifične potrebe pojedinca. Upravo na temelju specifičnih potreba i mogućnosti pojedinaca, koje je potrebno procijeniti prethodno u savjetodavnom procesu, osoba se savjetuje i usmjerava prema potencijalnim obrazovnim i karijernim putovima.

Profesionalno savjetovanje može biti uključeno u proces profesionalnog usmjeravanja u grupnom i individualnom obliku. Ovisno o potrebi pojedinaca, osobe koje pružaju usluge profesionalnog usmjeravanja, koje u školama najčešće čine pedagozi i drugi stručni suradnici, organiziraju i dogovaraju sastanke s pojedincima ili grupama koje imaju slične potrebe, mogućnosti i sposobnosti, kako bi im se pružio potreban oblik profesionalnog savjetovanja. Prema Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (2011), koji također pruža usluge profesionalnog savjetovanja opisano je kako se individualno profesionalno savjetovanje usmjerava na pružanje stručne pomoći u procjenjivanju radnih i osobnih mogućnosti kako bi ostvarili zaposlenje, obrazovanje ili kako bi bili upućeni na profesionalnu rehabilitaciju, ovisno o njihovim potrebama. Također, grupna se savjetovanja organiziraju kako bi se razvijale kompetencije u traženju posla i uspješnom snalaženju na tržištu rada, najčešće kroz različite radionice koristeći se različitim metodama učenja (HZZ, 2011). Sličnim metodama i postupcima profesionalno savjetovanje se provodi i u školama u radu s učenicima. Također, postoje individualni i grupni oblici profesionalnog savjetovanja koje provode stručni suradnici ili nastavnici, ovisno o potrebama i resursima s kojima raspolažu. Pedagozi, psiholozi i drugi dionici u procesu profesionalnog usmjeravanja trebaju raditi na kontinuiranom prikupljanju informacija o mogućnostima i potrebama učenika s kojima rade, kako bi ih što kvalitetnije mogli savjetovati o njihovoj obrazovnom i profesionalnom usmjerenju.

Profesionalno savjetovanje je dio procesa profesionalnog usmjeravanja koji se mora temeljiti na poznavanju sposobnosti, interesa, motivacije i drugih potreba pojedinaca, ujedno uključujući i potrebe koje se javljaju na tržištu rada (Kaurinović, Perin i Santini, 2014). Tek kada su prikupljene sve potrebne informacije, može se pokrenuti proces profesionalnog savjetovanja, kojim se onda može produbiti profesionalno usmjeravanje učenika i omogućiti ostvarenje cilja tog procesa.

2.3. Profesionalno usmjeravanje u Republici Hrvatskoj

U Hrvatskoj se profesionalno usmjeravanje prvi puta počinje provoditi 1931. godine osnutkom Stanice za savjetovanje pri izboru zvanja u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (Pađen, 2011). Nakon osnutka prve Stanice, Hrvatski zavod za zapošljavanje radi na razvitku i pružanju usluga profesionalnog usmjeravanja pa nakon toga nastaju i savjetovališta te informativni centri za izbor zanimanja u hrvatskim gradovima. U Hrvatskoj se od tada, a posebice kada je postala članicom Europske Unije, kontinuirano radi na promicanju cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja, te je profesionalno usmjeravanje Zakonom o službi za zapošljavanje radnika postalo poveznica između područja odgoja i obrazovanja te tržišta rada (Pađen, 2011).

Profesionalno usmjeravanje se prvenstveno provodi unutar javnih ustanova, ali postoje i privatne institucije i organizacije koje svoju cjelokupnu djelatnost ili samo dio svojih djelatnosti orijentiraju na pružanje usluga profesionalnog usmjeravanja (Centar Sirius, Andragoško učilište Zvonimir, Brucoš)¹. Privatne institucije koje pružaju usluge profesionalnog usmjeravanja su koncentrirane u većim sredinama te im je opseg usluga i djelatnosti vrlo malen (Perin i Drobac, 2010). Također, one imaju slobodu organizacije djelatnosti i usluga profesionalnog usmjeravanja urediti prema vlastitim nahođenjima (Eurydice, 2018). Na području Republike Hrvatske, javne institucije koje obavljaju djelatnosti profesionalnog usmjeravanja uključuju Hrvatski zavod za zapošljavanje, osnovne i srednje škole, institucije za obrazovanje odraslih, sveučilišta i veleučilišta, Hrvatsku udruhu poslodavaca, Hrvatsku obrtničku komora, Agenciju za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Agenciju za znanost i visoko obrazovanje te Agenciju za mobilnost i EU programe (Eurydice, 2018).

Kada se govori o ključnim dionicima profesionalnog usmjeravanja na području Republike Hrvatske, ključnu ulogu imaju tri institucije na nacionalnoj razini koje su zadužene za rad na strukturiranju i poboljšanju provođenja profesionalnog usmjeravanja, a te institucije su Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Hrvatski zavod za zapošljavanje, te Institut za razvoj obrazovanja (Eurydice, 2018). Iako one ulažu napore za unapređenje strukture provođenja cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja prema uputama Europske Komisije i

¹ Centar Sirius (2020). <https://centar-sirius.hr/>.

Andragoško učilište Zvonimir (2011). <http://www.andragosko-uciliste.hr/>.

Brucoš (2020). <https://brucos.hr/>.

drugih krovnih institucija za profesionalno usmjeravanje na razini Europske Unije, Republika Hrvatska još uvijek nema jasnu i sveobuhvatnu politiku koja se provodi na ovom području. Nadalje, Eurydiceov (2018) prikaz nacionalnih politika provođenja profesionalnog usmjeravanja u predškolskom i školskom odgoju, opisuje kako se na području Hrvatske proces profesionalnog usmjeravanja nastoji uređivati pomoću postojećih nacionalnih strateških dokumenata, zakona i provedbenih propisa unutar javnih institucija. Unatoč nastojanjima, javlja se izrazita potreba za razvitkom politike kojom će se uređivati raspon i opseg usluga profesionalnog usmjeravanja, ciljeva i načela, financiranja te koja će odrediti koje su kompetencije i uvjeti potrebni za provođenje tih usluga (ELGPN, 2013). Nadalje, u Hrvatskoj ne postoji ni strukturirani sustav neformalnog ili formalnog profesionalnog usmjeravanja koji se financira i uređuje od strane postojećih javnih tijela te ne postoji sustav koji će osiguravati kvalitetu pružanja usluga profesionalnog usmjeravanja (Eurydice, 2018).

S obzirom na to da se počinje uviđati značaj cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja, ono se nastoji uključivati u živote pojedinaca već u djetinjstvu. Posebice je važno naglasiti važnost usmjeravanja već u osnovnim školama jer se već tada učenici počinju pripremati za njihov budući poziv (Jurić, 2004). Iako Hrvatski zavod za zapošljavanje ima ključnu ulogu u organizaciji i provedbi strukturiranih postupaka profesionalnog usmjeravanja uopće, uviđa se važnost uvođenja profesionalnog usmjeravanja u završnim razredima osnovnih i srednjih škola (HZZ, 2020).

U provođenju profesionalnog usmjeravanja u odgojno-obrazovnom sustavu u Hrvatskoj, značajnu ulogu imaju stručni suradnici i nastavnici zaposleni u osnovnim i srednjim školama koji surađuju s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje. Prema Eurydiceovom izvješću (2018) stručni suradnici i nastavnici imaju obavezu rada na vlastitom stručnom usavršavanju, kako bi stekli kompetencije koje uključuju komunikacijska, organizacijska, psihoterapijska i slična znanja koja su važna za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika. Također, važno je naglasiti kako se provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika provodi u suradnji s brojnim drugim odgojno-obrazovnim dionicima. U profesionalno usmjeravanje učenika najčešće se uključuju njihovi roditelji, stručnjaci te stručne agencije koji osmišljavaju i provode aktivnosti profesionalnog usmjeravanja temeljeći se na vlastitim resursima i mogućnostima te zakonskim i strateškim okvirima (Eurydice, 2018). Tako najčešće djelatnost profesionalnog usmjeravanja u hrvatskim školama provode stručni suradnici u suradnji sa savjetnicima za profesionalno usmjeravanje Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje (HZZ, 2011).

S obzirom na to da je profesionalno usmjeravanje u odgoju i obrazovanju u Hrvatskoj djelomično određeno zakonskim okvirima, prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2018) u članku 4., između ostalih ciljeva i načela jasno su nabrojani temelji kojima se iziskuje potreba za provođenjem profesionalnog usmjeravanja učenika, a oni su:

- osigurati učenicima stjecanje temeljnih (općeobrazovnih) i stručnih kompetencija,
- osposobiti ih za život i rad u promjenjivom društveno-kulturnom kontekstu prema zahtjevima tržišnog gospodarstva, suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija i znanstvenih spoznaja i dostignuća,
- osposobiti učenike za cjeloživotno učenje,
- obrazovanje u školskoj ustanovi temelji se na decentralizaciji u smislu povećanja ovlaštenja i odgovornosti na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini,
- odgojno-obrazovna djelatnost u školskoj ustanovi temelji se na partnerstvu svih odgojnoobrazovnih čimbenika na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini.

Ovi ključni dijelovi zakona kojima je regulirana odgojno-obrazovna djelatnost u Hrvatskoj, indirektno upućuju na potrebu provođenja profesionalnog usmjeravanja u školama, koje se onda kasnije regulira drugim pravilnicima, propisima, smjernicama ili strateškim okvirima (primjerice: Pravilnik o aktivnom traženju posla i raspoloživosti za rad, Euroguidance: Kojim putem krenuti?, Strategija cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i razvoja karijere u Republici Hrvatskoj (2016.-2020.), Rezolucija 2004²) (CISOK, 2020).

Profesionalno usmjeravanje uključeno je u obliku fakultativnog predmeta ili kao profesionalni razvoj učenika unutar međupredmetnih tema u Nacionalni okvirni kurikulum (Eurydice, 2018). Nacionalni okvirni kurikulum (2010, str. 15) među ciljevima obrazovanja, prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2018), navodi kako je cilj općeg odgoja i obrazovanja „osigurati učenicima stjecanje temeljnih (općeobrazovnih) i strukovnih kompetencija, osposobiti ih za život i rad u promjenjivu društveno-kulturnom kontekstu prema zahtjevima tržišnoga gospodarstva, suvremenih informacijsko-

² Pravilnik o aktivnom traženju posla i raspoloživosti za rad. Narodne novine NN 52/2017 (2017).

Agencija za mobilnost i programe (2012). Kojim putem krenuti? Publikacija o profesionalnom usmjeravanju u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Intergrafika.

Strategija cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i razvoja karijere u Republici Hrvatskoj 2016.-2020, Hrvatski zavod za zapošljavanje. Dostupno na <http://www.hzz.hr/print.aspx?id=11461>.

Rezolucija 2004, Council of the European Union 9286/04 (2004).

komunikacijskih tehnologija, znanstvenih spoznaja i dostignuća“. Dio koji ističe važnost snalaženja u tržišnom gospodarstvu i promjenjivom društveno-kulturnom kontekstu, za koje je izuzetno važno da učenici usvajaju općeobrazovne i strukovne kompetencije, najbolje upućuje na važnost provođenja profesionalnog usmjeravanja u školama. Prema tome, upravo provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika doprinosi ostvarenju jednog od osnovnih ciljeva hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava. Osim toga, u Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2010) navodi se i međupredmetna tema poduzetništva, kojom se nastoje razvijati kompetencije potrebne za uspješno snalaženje na tržištu rada i promjenjivom društvenom-kulturnom kontekstu. Tako se navodi kako se trebaju usvajati kompetencije koje će omogućiti razvoj učenika koji su spremni za prilagodbu na promjene i za prihvaćanje rizika te pojedinaca koji imaju razvijene kompetencije za uspješno razumijevanje i snalaženje u gospodarskom sustavu i vođenju poslova i obrta (AZOO, 2010).

Tako je i Hrvatski zavod za zapošljavanje uočio važnost razvoja poduzetničke kompetencije putem razvoja vještina upravljanja karijerom, odnosno razvoja kompetencija koje omogućavaju prikupljanje, analizu, sintezu i organizaciju podataka o zanimanjima, obrazovanju i samom sebi kako bi se uspješno donosile odluke o nastavku obrazovanja ili ulasku na tržište rada (Eurydice, 2018). Iako je očito da postoji potreba te određene naznake za provođenjem profesionalnog usmjeravanja, još uvijek nije propisana jasna struktura prema kojoj se može organizirati i provoditi u školama. Profesionalno usmjeravanje u školama još nije jasno određeno na razini nacionalnog odgojno-obrazovnog sustava te se, osim u spomenutom Nacionalnom okvirnom kurikulumu, tek ukratko spominje i u Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakonu o strukovnom obrazovanju i Zakonu o obrazovanju odraslih (HZZ, 2011). Također, još uvijek ne postoje propisi koji će stručni suradnici, koji bi trebali provoditi profesionalno usmjeravanje, koristiti kako bi organizirali vlastiti rad. Unatoč tome što takvi propisi i upute ne postoje na nacionalnoj razini, navodi se kako su stručni suradnici u školama dužni provoditi određeni broj sati u aktivnostima profesionalnog informiranja i savjetovanja (Eurydice, 2018).

3. Školski pedagog i profesionalno usmjeravanje

Ističući značaj koji cjeloživotno profesionalno usmjeravanje ima na pojedince i njihovo snalaženje i uspjeh u odgojno-obrazovnom sustavu te kasnije i na tržištu rada, potiče se praktično ostvarenje ovoga procesa. Pravovremeno uključivanje pojedinaca u procese profesionalnog usmjeravanja može imati značajan utjecaj na uspjeh i zadovoljstvo životom, jer je poznato kako karijera i osjećaj zadovoljstva koji iz nje proizlazi utječe na zadovoljstvo i kvalitetu života. Ovo potvrđuju i rezultati znanstvenih istraživanja poput onih Schmittera (2003) te Maggiori, Johnston i Rossier (2015) koji upućuju na to da osjećaj životnog smisla i uspješna karijera predstavljaju glavne čimbenike koji utječu na životno zadovoljstvo.

S obzirom na to da se u svim članicama Europske Unije zagovara jačanje procesa cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja, ono se nastoji uvoditi u odgojno-obrazovne sustave zemalja, kako bi se od najranije dobi pojedinci usmjeravali prema obrazovanju i karijerama koje odgovaraju njihovim mogućnostima, potrebama i interesima. Iako se u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu za sada ne uvode sustavne promjene i ne postoje jasne strategije za provođenjem profesionalnog usmjeravanja, postoje jasni pokazatelji koji dokazuju potrebu za istim. Tako rezultati istraživanja koje je proveo Hrvatski zavod za zapošljavanje (2011) ukazuju kako oko 30% učenika ima potrebu za stručnom pomoći pri odabiru obrazovnog programa, ali tek 8% učenika koristi usluge profesionalnog usmjeravanja u Hrvatskoj, posebice zato što je pružanje takvih usluga u nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i nije dovoljno približeno svim učenicima (Perin i Drobac, 2010). O potrebi za pripremom učenika za njihove buduće životne uloge, koje uključuju i društveno-ekonomsku ulogu, govori i Bogdanović (2009), koji nalaže kako je potrebno od završetka osnovne škole uključivati učenike u različite oblike profesionalnog usmjeravanja. U školama takve usluge profesionalnog usmjeravanja za učenike pružaju stručni suradnici, koji najčešće uključuju školskog pedagoga ili psihologa.

3.1. Školski pedagog i njegova uloga u profesionalnom usmjeravanju

Kada se govori o pedagozima i njihovoj ulozi u odgojno-obrazovnim institucijama, važno je naglasiti, kako je ona izuzetno raznovrsna i obuhvaća različita područja odgoja i obrazovanja. Polazeći od podrijetla riječi pedagog, u grčkoj se kulturi tom riječju označavao rob koji je brinuo o sigurnosti djeteta te koji je pratio, odnosno vodio dijete u školu, dok je u rimskoj kulturi pojam pedagoga bio vezan uz obrazovanog roba koji je brinuo o djeci vlasnika i bio im kućni učitelj (Mušanović i Lukaš, 2011). Pedagoški leksikon također polazi od opisa podrijetla riječi pedagog te je istovjetan prethodnom opisu, ali ujedno je pedagog definiran kao

nastavnik, odgojitelj, ali i pojedinac koji se bavi teorijom odgoja (Pataki i sur., 1939). Važno je naglasiti kako je početna uloga školskog pedagoga bila pomoć ravnatelju kada se radilo o različitim stručnim pitanjima, dok je suvremena uloga mnogo kompleksnija i ovisi o perspektivi iz koje se nastoji odrediti (Staničić, 2005). Odnosno pedagoški stručnjaci su uključivani u rad škola na temelju kritika tijekom 19. i 20. stoljeća upućenim školama, gdje su pedagozi trebali raditi na nadgledavanju odgojno-obrazovnog rada nastavnika i učenika te pomoći učenicima s teškoćama (Vračar i Maksimović, 2010). Pedagog se može definirati kao profesionalac koji tijekom studija stječe specijalistička znanja i umijeća koja usavršava u pedagoškoj praksi (Staničić, 2008). Također, Staničić (2006) tvrdi kako je temelj djelovanja školskog pedagoga predviđanje, osmišljavanje, poticanje i usmjeravanje razvitka pedagoškog procesa u skladu s potrebama i razvojnim potencijalima učenika.

Školski pedagog ima vrlo velik broj uloga koje mora ispunjavati u svom radu u školama i drugim odgojno-obrazovnim institucijama. U Hrvatskoj je od strane Jurić, Mušanović, Staničić i Vrgoč (2001) izrađen prijedlog Konceptije razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika, kojim su opisane sve zadaće koje obuhvaća razvojna pedagoška djelatnost za koju je odgovoran školski pedagog, kao najšire profiliran stručni suradnik. Iz ovog je dokumenta vidljivo kako je područje rada stručnog suradnika koji je zadužen za provođenje razvojne pedagoške djelatnosti izuzetno široko. Tako je jedan od temeljnih ciljeva rada školskog pedagoga izgrađivanje osobnosti i karaktera učenika u školi, uz razrednike i nastavnike i druge dionike odgojno-obrazovnog procesa. Sama razvojno-pedagoška djelatnost uključuje predviđanje, osmišljavanje, poticanje i usmjeravanje razvoja odgojno-obrazovne djelatnosti škole u skladu s potrebama i razvojnim potencijalima djece (Jurić i sur. 2001). Na temelju predstavljenih zadaća, ovim dokumentom definirana je i uloga školskog pedagoga koji je zadužen za prisustvovanje u svim fazama odvijanja odgojno-obrazovnog procesa – od planiranja i programiranja do vrednovanja postignutih rezultata, suradnje sa svim subjektima odgojnog obrazovnog djelovanja, praćenje, analizu i istraživanje odgojnog i nastavnog rada te predlaganje mjera za unapređivanje nastave i drugih oblika odgojnog i obrazovnog rada ustanove, organiziranje uvođenja inovacija i praćenje njihovog ostvarivanja te brigu o stručnom usavršavanju odgojitelja, učitelja i nastavnika (Jurić i sur., 2001, str. 39).

Nadalje, Fajetić i Šnidarić (2012) zaključuju kako uloga pedagoga proizlazi iz osobina pojedinaca i spremnosti za rad s učenicima, ali i iz komunikacijskih vještina, vještina organizacije, analize situacija i rješavanja problema te vještina praćenja i vrednovanja odgojno-obrazovnog djelovanja institucije u kojoj rade. Relja (2010, str. 256) se osvrće na pedagogov

rad koji se odnosi na njegovo neposredno odgojno djelovanje koje uključuje predavanja, radionice, vođenja učeničkih projekata, individualni rad s učenicima s teškoćama u savladavanju nastavnoga gradiva, te savjetodavni rad s učenicima s problemima u ponašanju ili nekim drugim razvojnim problemima. Posredno odgojno djelovanje pedagog ostvaruje savjetodavnim radom s drugim stručnim suradnicima, nastavnicima, razrednicima i roditeljima, osmišljavanjem i uvođenjem inovacija i programa te kontinuiranim praćenjem odgojno-obrazovnog rada škole.

Tijekom daljnje razrade područja razvojno-pedagoške djelatnosti, vidljivo je kako je jedna od uloga stručnih suradnika koji su zaduženi za razvojnu pedagošku djelatnost u odgojno-obrazovnim institucijama i rad na poslovima profesionalnog usmjeravanja učenika. Upravo se pedagozi smatraju stručnjacima koji imaju glavni doprinos u razvojno-savjetodavnom radu, provođenju pedagoških razgovora te savjetovanju učenika i drugih sudionika (Pažin-Ilakovac, 2015). Konceptijom razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika jasno je definirana uloga stručnog suradnika u području koje se odnosi na profesionalno usmjeravanje koja uključuje upoznavanje učitelja/nastavnika s poslovima profesionalnog usmjeravanja, upoznavanje individualnih karakteristika učenika, održavanje predavanja za učenike i roditelje iz područja profesionalnog usmjeravanja, organiziranje izložbi o zanimanjima, predstavljanje ustanova za nastavak obrazovanja, upoznavanje s gospodarskim subjektima, pomoć razrednicima u radu na profesionalnom usmjeravanju, savjetodavnu pomoć učenicima s posebnim potrebama, provođenje ispitivanja u svrhu profesionalnog usmjeravanja te uspostavljanje i vođenje dokumentacije o radu na profesionalnom usmjeravanju (Jurić i sur., 2001). Stručni suradnici imaju obavezu da tijekom školske godine određeni broj sati odvoje za provođenje profesionalnog usmjeravanja za učenike putem predavanja za učenike, predstavljanje ustanova za nastavak obrazovanja, utvrđivanje profesionalnih interesa učenika, suradnje sa stručnom službom Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje te savjetovanja učenika. (Eurydice, 2018).

Iako postoje određeni naputci i smjernice na nacionalnoj razini, za organizaciju i provođenje profesionalnog usmjeravanja, u praksi je potrebno raditi na podizanju kvalitete i usavršavanju provođenja profesionalnog usmjeravanja od strane školskih pedagoga, ali i drugih stručnih suradnika. Na to upućuju i rezultati istraživanja koje su provele Barbarović i Šverko (2017) koje dokazuje kako učenici nisu u potpunosti zadovoljni radom stručnih suradnika ne-psihologa na profesionalnom usmjeravanju, ističući kako većina učenika (62%) procjenjuje da

su primili samo osnovnu podršku, a čak 32% učenika procijenilo je da im nije pružena dovoljna pomoć u donošenju odluke o nastavku obrazovanja ili ulasku na tržište rada.

S obzirom na to da u Hrvatskoj ne postoji profesija savjetnika za profesionalno usmjeravanje, različiti profili stručnih suradnika u odgoju i obrazovanju, poput pedagoga, svojim bi obrazovanjem trebali usvajati i razvijati kompetencije za obavljanje barem dijela poslova savjetnika za profesionalno usmjeravanje. Također, važno je napomenuti kako se pojmovi savjetnika za profesionalno usmjeravanje, savjetnika za karijeru i savjetnika za razvoj karijere smatraju sinonimima (EGLPN, 2013, str. 26). Tako se savjetnici za karijeru definiraju kao osobe koje imaju završen preddiplomski ili diplomski studij psihološkog savjetovanja i usmjeravanja (Ergene, 2012; prema Torunoğlu i Gençtanırım, 2015). Odnosno, Ergene (2012; prema Torunoğlu i Gençtanırım 2015) objašnjava da su savjetnici profesionalni edukatori koji imaju dodatna znanja za pružanje pomoći o održavanju mentalnog zdravlja i koji uspješno odgovaraju na izazove s kojima se susreću brojni mladi u suvremenom svijetu te su dio školske zajednice koja uči. ELGPN-ovim Pojmovnikom (2013) definirana je profesija savjetnika za profesionalno usmjeravanje kao osobe koja je osposobljena za pružanje usluga profesionalnog usmjeravanja, odnosno ona pomaže ljudima istražiti, pratiti i postići svoje ciljeve koji se odnose na karijeru.

Savjetnici za profesionalno usmjeravanje koji su zaposleni u obrazovnim institucijama imaju posebno važnu ulogu zato što je u školi važno da učenik otkrije koje su njegove želje, potrebe i očekivanja kako bi između ostalog uspješno donosio odluku o svojem budućem obrazovanju i karijernom putu (Torunoğlu i Gençtanırım 2015). Jurić (2004) opisuje kako se upravo u osnovnim školama organizira sustavno profesionalno informiranje i usmjeravanje učenika, jer nakon osnovne škole učenik donosi odluku o kojoj će ovisiti njegov daljnji život. Nadalje, Bogdanović (2009) tvrdi kako je osnovni cilj pedagoga izraditi program primarnog profesionalnog usmjeravanja učenika koji se može provoditi u školi, a koji ujedno zadovoljava potrebe učenika na tome životnom području.

Profesija školskog pedagoga je povezana s procesom profesionalnog usmjeravanja, pa on ovu ulogu mora vrlo ozbiljno shvatiti i kontinuirano raditi na vlastitim kompetencijama koje će omogućiti provođenje ovog procesa s učenicima na što primjereniji način, odgovarajući na potrebe učenika, uspješno surađujući sa svim dionicima ovog procesa te koristeći dostupne i primjerene metode profesionalnog usmjeravanja učenika.

3.2. Kompetencije pedagoga za profesionalno usmjeravanje

Pedagozi se smatraju jednim od najšire profiliranih stručnjaka koji rade u odgojno-obrazovnim institucijama. Radom u školama pokrivaju veliki dio odgojno-obrazovne djelatnosti, te su njihove uloge vrlo različite. Kako bi ostvarili uloge koje moraju obavljati u školama, pedagozi kontinuirano moraju raditi na razvitku vlastitih kompetencija. Kompetencije označavaju sposobnost uspješnog zadovoljenja složenih zahtjeva društva koje doprinose uspješnom životu pojedinca i dobroj funkciji društva (OECD, 2005). Većinu svojih kompetencija pedagozi u Hrvatskoj stječu na studiju pedagogije, a tijekom profesionalnog djelovanja rade na razvitku vlastitih kompetencija koje su im potrebne za kvalitetno ostvarivanje svojih profesionalnih zadataka u suvremenom odgojno-obrazovnom kontekstu koji doživljava učestale promjene. Pedagozi su u ustanovama u kojima rade zaduženi za provođenje i unapređenje razvojne pedagoške djelatnosti. Kada se u kontekstu profesionalnih uloga i zadataka definira pedagog, on predstavlja osobu koja ima kompetencije za rad na usvajanju novih znanja, gledišta, vrijednosnih orijentacija i sustavnom razvijanju sposobnosti mladih i odraslih pojedinaca (Jurić i sur., 2001). Šnidarić (2009) opisuje kako je dokazano da pedagog mora imati kompetencije koje uključuju odgovornost, dosljednost i osobni integritet, didaktičko-metodička znanja i poznavanje načela primijene u praksi, komunikacijske vještine, timski rad i korištenje demokratskog stila vođenja, savjetodavni rad, organiziranje i planiranje u funkciji škole, analiziranje s ciljem unapređivanja odgojno-obrazovnog rada i (samo)vrednovanja te vođenje suradnika prema jasnoj viziji škole u kojoj je zaposlen. Prema Staničiću (2001) postoji pet osnovnih skupina kompetencija pedagoga koje uključuju osobne, razvojne, stručne, međuljudske i akcijske. Pedagog bi trebao usvojiti i razvijati kompetencije unutar ovih pet područja, kako bi što uspješnije obavljao svoje profesionalne uloge. O razini kompetentnosti pedagoga ovisi uspješnost odgojno-obrazovnog djelovanja institucije u kojoj je zaposlen, odnosno o tome ovisi i razvoj potencijala učenika koji predstavljaju primarne subjekte odgojno-obrazovnog sustava.

Kao jedna od važnih kompetencija koja je ključan dio skupina kompetencija prema Staničićevoj (2001) podjeli, ubraja se kompetencija provođenja profesionalnog usmjeravanja učenika. U istraživanju kojeg su proveli Ledić, Staničić i Turk (2013) studenti pedagogije procjenjivali su važnost pojedinih kompetencija za rad pedagoga, te je kompetencija profesionalnog usmjeravanja učenika procijenjena vrlo važnom od studenata, ali je procijenjena i postavljena na 29 od 41 mjesta procjenjivanih kompetencija. Prema tome, vidljivo je kako se razvitak kompetencija za profesionalno usmjeravanje smatra kompetencijom potrebnom za

obavljanje poslova pedagoga, ali su studenti pedagogije većinu drugih pedagoških kompetencija procijenili važnijima. Unatoč tome, zakonski utemeljene odredbe i prava obavezuju pedagoge i druge stručne suradnike da kontinuirano razvijaju i usavršavaju komunikacijske, organizacijske i psihoterapijske kompetencije kako bi uspješno pružali usluge profesionalnog usmjeravanja učenicima (Eurydice, 2018).

Kada se govori o obrazovanju i razvijanju kompetencija u svrhu savjetodavnih praksi uopće, mogu se uočiti nedostatnosti i mogućnosti za napredak. Tako se na razini Europske Unije počinju poticati programi i edukacije koje su usmjerene na razvoj specifičnih kompetencija koje su potrebne za provođenje profesionalnog usmjeravanja, naglašavajući pritom i napore za profesionalizacijom samih savjetnika za profesionalno usmjeravanje. Institucije Europske Unije, poput NICE (Network for Innovation in Career Guidance and Counselling in Europe, 2012) nastoje osmisliti strukturirane programe putem kojih će se usvajati sve kompetencije potrebne za pružanje usluga profesionalnog usmjeravanja. Iako i Hrvatska radi na poboljšanju jasne zakonske regulative i na preporukama za strukturirano provođenje profesionalnog usmjeravanja u odgojno-obrazovnim institucijama i šire, još uvijek ne postoje programi i edukacije koje će na sistematiziran način razvijati sve kompetencije potrebne za provođenje profesionalnog usmjeravanja.

Kada se govori o kompetencijama koje mora imati školski pedagog kako bi uspješno provodio profesionalno usmjeravanje, u Hrvatskoj ne postoje jasne odrednice. Kao što je već napomenuto, školski pedagogi u Hrvatskoj nemaju jasnu i strukturiranu mrežu uputa, preporuka i strategija na temelju kojih će osmišljavati vlastite načine provođenja profesionalnog usmjeravanja učenika. Nadovezujući se na tu činjenicu, ne postoji ni određen niz kompetencija koje stručnjak mora zadovoljiti kako bi provodio profesionalno usmjeravanje. Sagledavajući literaturu i odredbe na razini Europske Unije, vidljivo je da u određenim dokumentima najčešće postoje navedene kompetencije koje osobe koje provode profesionalno usmjeravanje trebaju usvojiti. Pri tome treba naglasiti kako unutar zemalja članica Europske Unije postoje različiti profili stručnjaka koji provode proces profesionalnog usmjeravanja. U istraživanju kojeg je provela Europska komisija (2012), opisuje se da, ovisno o zemlji članici Europske Unije, stručnjaci različitih profesija obavljaju poslove službenika za plaćanja (eng. *Payment officers*), savjetnika za zapošljavanje (eng. *Employment counsellor*), savjetnika za profesionalno usmjeravanje (eng. *Career guidance counsellors*) ili psihologa rada (eng. *Vocational Psychologists*). Tako NICE (2012, str. 57) u priručniku objašnjava kako savjetnik za profesionalno usmjeravanje mora imati sposobnost pružanja potpore pojedincima da se nose s

problemima vezanim uz život, posao i identitet, sposobnost pružanja podrške osobi u otkrivanju rješenja i donošenju odluka o kompleksnim profesionalnim pitanjima, sposobnost uključivanja ideografskih i reflektivnih pristupa, sposobnost dugotrajne i kontinuirane suradnje s klijentima kako bi postigli postavljene ciljeve i sposobnost motiviranja klijenata da samostalno koriste vlastite resurse kako bi ostvarili postavljene planove. Iako su nabrojene kompetencije koje treba posjedovati savjetnik za profesionalno usmjeravanje, te se kompetencije mogu primijeniti i kada se govori o pedagogima koji provode profesionalno usmjeravanje u školama.

Kompetencije osoba koje pružaju usluge profesionalnog usmjeravanja spominje i dokument Europske komisije (European reference competence profile for PES and EURES counsellors, 2014) kojim se nastoji prikazati kompetencijski model, kojeg osoba koja se bavi profesionalnim usmjeravanjem mora zadovoljavati. Ovaj je dokument stvoren na razini Europske Unije, te uzima u obzir razlike između zemalja članica po pitanju raznolikosti stručnjaka koji provode profesionalno usmjeravanje. U samom dokumentu navedeno je kako postoje različiti profili profesija koje mogu provoditi profesionalno usmjeravanje u različitim zemljama, kao što je u Hrvatskoj, uz neke druge, profesija pedagoga. Kompetencije koje se navode i objašnjavaju u ovom dokumentu odgovaraju različitim profesijama koje u svojem opsegu radnih zadataka uključuju elemente profesionalnog usmjeravanja. Kao tri temeljna područja kompetencija ključna za rad osoba koje se bave profesionalnim usmjeravanjem uključene su (Europska Komisija, 2014, str. 2):

1. temeljne kompetencije koje se odnose na opće vrijednosti i vještine,
2. kompetencije ostvarivanja interakcije s klijentima, odnosno s osobama kojima su potrebne usluge profesionalnog usmjeravanja
3. dodatne podržavajuće kompetencije koje se prvenstveno odnose na tehničke kompetencije i kompetencije koje su specifične za pojedinu zemlju.

Europska je komisija ovim dokumentom odredila područja kompetencija koja uključuju znanja, vještine i sposobnosti potrebne za uspješno provođenje profesionalnog usmjeravanja. S obzirom na to da u Hrvatskoj pedagozi i druge profesije poput psihologa ili ekonomista, obavljaju posao savjetnika za profesionalno usmjeravanje te provode usluge profesionalnog savjetovanja u različitim institucijama, uključujući i odgojno-obrazovne institucije, ovaj kompetencijski okvir se odnosi i na njih. Tako pedagozi koji provode usluge profesionalnog usmjeravanja u školi ili izvan nje moraju imati kompetencije poput komunikacijskih vještina, vještina planiranja i organizacije, prepoznavanja i rješavanja problema, motiviranja i drugih

(Tablica 1.). Također, ove kompetencije su vrlo načelne te postoji mogućnost njihove prilagodbe za specifične situacije unutar različitih zemalja članica Europske Unije ovisno o profilima stručnjaka koji pružaju usluge profesionalnog usmjeravanja (Europska komisija, 2014). S obzirom na to da, između ostalih, i u Hrvatskoj ne postoji profesija savjetnika za profesionalno usmjeravanje, niti odgojno-obrazovni program kojim će se usvajati potrebne kompetencije, profesije, poput pedagoške, unutar vlastita opsega kompetencija potrebnih za rad pedagoga, uključuju i kompetencije potrebne za izvršavanje profesionalnog usmjeravanja. Tako je analitički utvrđeno da postoji značajan raskorak u državama članicama u profesionalizaciji funkcije koju obavlja savjetnik za zapošljavanje i profesionalno usmjeravanje, jer ovu funkciju obavljaju različiti stručnjaci s različitim kompetencijama, što onda doprinosi neujednačenosti u kvaliteti pružanja usluga profesionalnog usmjeravanja (Europska komisija, 2014).

Europski referentni profil kompetencija za savjetnike javnih službi za zapošljavanje i europskih službi za zapošljavanje	
Temeljne kompetencije	Profesionalno ponašanje
	Orijentacija na klijenta
	Nošenje s pritiskom/promjenom
Kompetencije ostvarivanja interakcije s klijentima	Savjetovanje i stvaranje individualnih akcijskih planova
	Upravljanje i nadgledavanje integracijskih/aktivacijskih procesa
	Podrška u pojedincima koji traže posao
	Olakšavanje zapošljavanja za poslodavce
	Interakcija s klijentima u pružanju EURES usluga
Podržavajuće kompetencije	Sistemske kompetencije
	Usluge/znanje o posebnostima zemlje

Tablica 1.

Sagledavajući područja kompetencija prikazanih u Tablici 1., vidljivo je kako pedagozi tijekom svog obrazovanja stječu dio kompetencija koje su potrebne za obavljanje profesionalnog usmjeravanja, poput vještina profesionalnog ponašanja, usmjerenosti na klijenta, odnosno učenika, primjerenog nošenja s promjenama i druge. S obzirom na njihovu edukaciju te ostale kompetencije koje stječu, oni predstavljaju jedan od profila stručnjaka, koji najbolje može obavljati zadatak profesionalnog usmjeravanja. Također, kompetencije koje stječu tijekom specijaliziranih odgojno-obrazovnih programa, pedagozima omogućavaju da uspješno provode profesionalno usmjeravanje u odgojno-obrazovnim institucijama u kojima su zaposleni, s obzirom na to da je njihova temeljna djelatnost provođenje i promicanje razvojno

pedagoške djelatnosti, čiji dio čini i priprema učenika za ulazak na tržište ili nastavak obrazovanja te otkrivanje i izgradnja njihovih radnih identiteta. Upravo zato, školski pedagog treba razvijati navedene kompetencije, kako bi kao stručnjak koji je osposobljen provoditi profesionalno usmjeravanje, uspješno doprinosa primjerenom razvoju učenika i drugih osoba s kojima radi.

3.3. Metode, tehnike i oblici rada školskog pedagoga pri profesionalnom usmjeravanju

Kako bi školski pedagog bio što uspješniji u provođenju razvojno-pedagoške djelatnosti, u svom radu mora koristiti različite metode, tehnike i oblike rada. Metode rada opisuju se kao načini kojim se mogu postići postavljeni odgojno-obrazovni ciljevi, a više metoda čini odgojno-obrazovne strategije (Bognar, 2001). Relja (2010) potvrđuje ovu definiciju te odgojne metode opisuje kao postupke koje pedagog primjenjuje za učenike, koji se koriste za postizanje određenog odgojnog cilja. Iako u pedagoškoj djelatnosti, postoji jasna potreba za razvitkom sustavnih tehnika i metoda rada kako bi se olakšao rad pedagoga, postoje određeni oblici rada koje školski pedagozi učestalo primjenjuju u svom radu. Kao što napominje Jurić, (2004) pedagog mora pomoću znanstveno pedagoške metodologije utvrđivati stanje, probleme i postignuća u odgoju i obrazovanju te na temelju toga projektirati programe u kojima će se uspješno primjenjivati pedagoška dostignuća u teoriji i praksi. Također, teškoća koja se ističe u pedagoškoj djelatnosti je ta da se mnogo lakše može određivati sadržaj rada pedagoga, a mnogo teže ono na koji način se ostvaruje taj sadržaj (Jurić, 2004).

S obzirom na to da je rad školskog pedagoga vrlo širok i uključuje ispunjavanje različitih zadataka, postoje i tehnike te metode rada koje su usmjerene upravo na te specifične zadatke. Tako primjerice, pedagog pri provođenju savjetodavnog rada s učenicima mora uključivati različite savjetodavne tehnike, metode i oblike rada kako bi uspješno pružio podršku učeniku, poput primjerice savjetodavnog razgovora. Sama primjena i učinak određene metode koju školski pedagog može koristiti u svome radu ovisi o samoj metodi, o kvaliteti osobnosti pedagoga kao odgajatelja, o školskome ozračju i o osobnosti učenika i njegovim obiteljskim prilikama te o društvenom okružju gdje škola djeluje (Relja, 2010, str. 257).

Različita područja djelatnosti školskog pedagoga zahtijevaju specifične metode rada, kako bi uspješno odrađivao svoj posao. Vrlo se često upravo metodika rada pedagoga ističe kao jedan od razloga za upitnost profesionalizacije rada pedagoških stručnjaka, jer su pedagoške metode rada vrlo promjenjive i zahtijevaju prilagodbu pojedinom učeniku s kojim pedagog radi,

pa ne postoji jedinstven sustav metoda, tehnika i načina rada koje na iste načine u svom radu koriste svi pedagozi. Potreba za individualizacijom i prilagodbom metoda svakom učeniku je izuzetno vidljiva upravo u procesima profesionalnog usmjeravanja. S obzirom na to da svaki učenik zahtjeva individualiziran metodološki pristup u profesionalnom usmjeravanju, sama uspješnost profesionalnog usmjeravanja će varirati. Kao što napominje Jurić (2004) u zemljama u kojima je mjerena praktična vrijednost i uspjeh profesionalnog usmjeravanja kod učenika, dokazano je da su osobe koje su prihvatile savjete koji su im omogućeni u procesima profesionalnog savjetovanja, značajno uspješnije nego one koje te savjete nisu prihvatile.

Kao važan preduvjet za profesionalno usmjeravanje učenika u školi, Jurić (2004) ističe i dobro planiranje i programiranje, uzimajući u obzir sve postojeće resurse i na temelju mogućnosti pojedine škole pedagog može organizirati svoje zadatke vezane uz profesionalno usmjeravanje učenika. Tako pedagog može donositi informirane odluke o metodama i tehnikama profesionalnog usmjeravanja s učenicima koje su mu dostupne, i koje ima mogućnosti ostvariti. Jednako tako, školski pedagog mora biti svjestan kontinuiranih promjena na tržištu rada i biti dobro informiran, ali i biti spreman uspješno se snalaziti ako mu se pojave određene mogućnosti za profesionalno usmjeravanje učenika, poput primjerice izložbi zanimanja, ostvarenje suradnje s realnim sektorom i slično (Jurić, 2004).

Jurić (2004), govoreći o važnosti provođenja profesionalnog usmjeravanja s učenicima, ne navodi točno koje sve metode rada pedagog primjenjuje tijekom obavljanja ovih zadataka, jer primjena metoda procesa profesionalnog usmjeravanja prvenstveno ovisi o kreativnosti školskog pedagoga. Napominje kako je jedna od ključnih metoda pedagoški razgovor, koji se najčešće vezuje upravo uz dio profesionalnog savjetovanja učenika, te ukratko nabroja i metode poput odlazaka na izložbe zanimanja, pozivanje gosta predavača ili različitih oblika suradnje s drugim dionicima ključnim za proces profesionalnog usmjeravanja učenika. S obzirom na to da je profesionalno usmjeravanje iznimno kompleksan proces, ono se sastoji od brojnih različitih metoda i oblika rada koji se mogu primijeniti ovisno o specifičnim potrebama i mogućnostima učenika, ali i resursima s kojima pedagog raspolaže.

Ledić, Staničić i Turk (2013, str. 22) navode da pedagog kod provođenja profesionalnog usmjeravanja učenika koristi metode upoznavanja učitelja/nastavnika s poslovima profesionalne orijentacije, upoznavanja individualnih karakteristika učenika, održava predavanja za učenike i roditelje iz područja profesionalne orijentacije, organizira izložbe o zanimanjima, predstavlja ustanove za nastavak obrazovanja, upoznaje učenike s gospodarskim

subjektima, pruža savjete i pomoć razrednicima u radu na profesionalnoj orijentaciji, provodi savjetodavne razgovore s učenicima s posebnim potrebama, provodi ispitivanja u svrhu profesionalne orijentacije i uspostavlja i vodi svu potrebnu dokumentaciju o radu na profesionalnoj orijentaciji. Tako postavljene metode i oblici rada pedagoga na profesionalnom usmjeravanju, doprinose pojednostavljenju samog procesa profesionalnog usmjeravanja učenika u školi, koja je u nastavku detaljnije objašnjena.

Kada školski pedagog radi na profesionalnom usmjeravanju učenika primarni suradnici su mu upravo razrednici i nastavnici, uključujući i ostale stručne suradnike s kojima određena odgojno-obrazovna institucija raspolaže. S obzirom na to da upravo nastavnici i razrednici provode najveću količinu vremena s učenicima te ujedno i najbolje poznaju njihove interese, mogućnosti i potrebe, oni postaju izuzetno važni dionici procesa profesionalnog usmjeravanja, jer su vrlo dobri izvori informacija o učenicima samom pedagogu za organizaciju njegova rada, ali ujedno i sami mogu provoditi profesionalno usmjeravanje učenika tijekom cijele školske godine. Školski pedagog zato mora uključivati metode upoznavanja učitelja/nastavnika s poslovima profesionalnog usmjeravanja putem razgovora, radionica ili predavanja za nastavnike, kako bi oni mogli točno prepoznavati specifične interese, sposobnosti ili potrebe učenika te kako bi mogli sami usmjeravati učenike u one aktivnosti koje će doprinositi daljnjem razvitku njihovih potencijala i otkrivanju novih interesa (Jurić, 2004).

Kada se radi o profesionalnom usmjeravanju, a posebice o profesionalnom savjetovanju, temeljna metoda koju pedagog mora primjenjivati u svom radu je metoda upoznavanja učenika. Kako bi uspješno savjetovao i usmjerio učenika, školski pedagog mora biti upoznat s njegovim mogućnostima i potrebama, a to najčešće ostvaruje pomoću učenikova školskog postignuća i akademskog uspjeha, te samim razgovorima s učenicima, roditeljima, nastavnicima ili stručnim suradnicima. Također, najčešće uz pomoć nastavnika, ali i savjetodavnim razgovorima s učenicima, rješavanjem različitih upitnika i testova, pedagozi mogu prikupiti informacije o učenikovim interesima te na temelju tih informacija organizirati profesionalno usmjeravanje. Vrlo često se učenikovi interesi mogu temeljiti na površnim informacijama koje učenik ima o pojedinom zanimanju, pa je važno da prije nego što pedagog odluči savjetovati učenika o potencijalnim zanimanjima ili nastavku obrazovanja, što kvalitetnije i cjelovito radi na profesionalnom informiranju učenika (Jurić, 2004).

S obzirom na to da su roditelji najčešće jedni od najvažnijih dionika u procesu profesionalnog usmjeravanja djeteta, odnosno učenika, školski pedagog često putem

organiziranja roditeljskih sastanaka ili individualnih razgovora s roditeljima informira i roditelje o samom procesu profesionalnog usmjeravanja te o potencijalnim smjerovima za nastavak obrazovanja učenika ili odabir odgovarajućeg poslovnog okruženja. Tako, roditelji mogu biti uključeni u proces profesionalnog usmjeravanja vlastita djeteta i s pedagogom pružati podršku učeniku u otkrivanju potencijalnih karijernih putova, koji će im najviše odgovarati.

Školski pedagozi također učestalo koriste metode izlaganja i upoznavanja učenika s gospodarskim subjektima putem predavanja ili radionica, a učestalo se organiziraju i izložbe o zanimanjima ili posjete istih, kako bi se učenici što kvalitetnije informirali o potencijalnim profesionalnim usmjerenjima. Kada se sagledavaju metode koje pedagozi najčešće primjenjuju, dokazano je kako 45,4% školskih pedagoga i drugih stručnih suradnika ne-psihologa u hrvatskim školama organizira radionice za izbor zanimanja barem jednom, njih 18,6% u nekoliko navrata, a njih 7,2% često (Barbarović i Šverko, 2017). Također, kako bi učenike bolje upoznali često provode testiranja učenika pomoću kojih je moguće saznati koji su učenikovi glavni interesi i potrebe. Istražujući načine na koje se provodi profesionalno usmjeravanje u hrvatskim školama, Barbarović i Šverko (2017) zaključuju kako se profesionalno usmjeravanje prvenstveno temelji na profesionalnom informiranju učenika, jer većina stručnih suradnika (73,2%) je jednom ili više puta informirala učenike o postojećim odgojno-obrazovnim programima i svijetu rada, a njih 64,9% koristilo je i upoznalo učenike s internetskim stranicama koje nude usluge profesionalnog usmjeravanja učenicima. Kada se radi o upitnicima koji pomažu u otkrivanju najboljih izbora za nastavak obrazovanja ili karijerni put, koje stručni suradnici ne-psiholozi provode s učenicima, dokazano je kako malo manje od polovice stručnih suradnika (43,3%) provodi takve upitnike s učenicima (Barbarović i Šverko, 2017).

Na temelju dostupnih informacija o učeniku, školski pedagozi koriste i metode savjetovanja, gdje putem pedagoških razgovora otkrivaju učenikove želje i nastoje u direktnoj suradnji otkriti onaj karijerni put unutar kojeg će učenik ostvariti svoje potencijale i gdje će se razvijati u zadovoljnu i ispunjenu osobu. Profesionalna savjetovanja s učenicima od pedagoga zahtijevaju vrlo dobru pripremu i prethodno poznavanje učenika kako bi ona bila što uspješnija. Jurić (2004) naglašava važnost savjetodavnih metoda, prvenstveno metode pedagoškog razgovora koja se primjenjuje i u procesu profesionalnog usmjeravanja učenika. Pedagoški razgovor nije svakodnevni razgovor u kojemu razmjenjujemo informacije, zato što je on popraćen i pedagoškim djelovanjem (Jurić, 2004). Sam pedagoški razgovor kao metoda ima svoje faze, koje omogućuju pedagogu da bolje upozna učenika te u slučaju korištenja ove metode u svrhe profesionalnog usmjeravanja omogućuju pedagogu da pruži potporu učeniku u

donošenju vlastitih odluka o nastavku obrazovanja, osposobljavanju ili zapošljavanju. Dokazano je kako polovica stručnih suradnika (49,5%) poziva učenike na individualne razgovore o temi njihova budućeg zanimanja ili nastavka obrazovanja, a 21,6% učenika i koristi tu mogućnost (Barbarović i Šverko, 2017). Također, za dodatnu pomoć i podršku u donošenju odluke o profesionalnom usmjeranju 39,2% stručnih suradnika u školama upućuje učenike na druge stručnjake za izbor zanimanja u drugim institucijama (Barbarović i Šverko, 2017).

Također, važno je naglasiti da kada se radi o profesionalnom usmjeravanju učenika i svim zadacima od kojih se ovaj proces sastoji, pedagog mora od početka voditi svu dokumentaciju koja je popratni dio ovog procesa. Školski pedagog na početku svake školske godine mora isplanirati i odvojiti jedan dio svog radnog vremena na poslove profesionalnog usmjeravanja. Također, mora voditi i svu dokumentaciju o učenicima, koja mu služi kao izvor informacija. Ujedno, s obzirom na to da profesionalno usmjeravanje iziskuje korištenje različitih metoda i postupaka, potrebno je voditi dokumentaciju o provedenim roditeljskim sastancima, održanim radionicama i predavanjima, odlascima na izložbe, suradnju s gospodarskim subjektima, drugim odgojno-obrazovnim institucijama ili lokalnom samoupravom. Potrebno je kontinuirano vođenje i organizacija dokumentacije o profesionalnom usmjeravanju kojeg provodi školski pedagog kako bi taj proces bio što kvalitetniji, ali i kako bi se mogli uočiti potencijalni propusti ili metode koje su se pokazale uspješnima te tako unapređivati provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika. Upravo će kvalitetno vođenje dokumentacije omogućiti pedagogu da direktan rad s učenicima, nastavnicima, roditeljima i drugim dionicima organizira na što kreativniji način i uz inovativne metode, kojim će se najprimjerenije pružati podrška u donošenju odluka učenika o nastavku obrazovanja ili uključivanju na tržište rada.

3.4. Suradnja školskog pedagoga s različitim dionicima profesionalnog usmjeravanja

Školski pedagog tijekom svojeg rada ostvaruje suradnju s brojnim dionicima odgojno-obrazovnog sustava. Štoviše, pedagog je zadužen za postizanje što boljih odnosa između suradnika u samoj instituciji, ali i uspostavljanje čvrstih suradničkih odnosa s institucijama koje omogućuju kvalitetno djelovanje škole u kojoj je pedagog zaposlen. Suradnja pojmovno označava grupu od dva ili više pojedinaca koji zajedničkim djelovanjem nastoje ostvariti zajednički cilj (Lukaš i Gazibara, 2010). Sama suradnja se temelji na partnerstvu kako bi se naglasila važnost ravnopravnosti položaja, zajedničkog dogovora i međusobnog poštovanja (Kolak, 2006). S obzirom na to da suradnja i suradnički odnosi s drugim dionicima označavaju ključnu značajku u obavljanju posla školskog pedagoga, jednako je tako važna i u procesu

profesionalnog usmjeravanja. Kako bi taj proces bio što kvalitetniji, ali i uopće izvediv, pedagog mora raditi na uspostavljanju kvalitetnih odnosa s drugim dionicima, poput primjerice različitih gospodarskih institucija, koje mogu ponuditi mogućnosti za zapošljavanje učenika, nakon što završe potrebni odgojno-obrazovni stupanj. Osim toga, pedagog u samoj školi mora održavati kvalitetne odnose s nastavnicima, drugim stručnim suradnicima, ravnateljima, ali prvenstveno s učenicima kako bi imao što više informacija o učenikovim interesima, mogućnostima i potrebama te im tako na primjeren način pružio podršku u donošenju odluke o nastavku obrazovanja ili uključivanju na tržište rada.

Kada se radi o dionicima procesa profesionalnog usmjeravanja, najvažnije je da školski pedagog uspostavi dobru suradnju sa samim učenicima. Odnos pedagoga i učenika se mora izgrađivati kontinuirano, a odgovornost je na pedagogu o tome koliko će ti odnosi biti kvalitetni. Izgradnja dobre suradnje s učenicima započinje njihovim prvim kontaktom. Upravo zato važno je da se školski pedagog predstavi učenicima kao osoba koja će im pružiti pomoć i podršku, a ne kao osoba koja ih disciplinira i kažnjava. Kako bi ostvario kvalitetnu suradnju s učenicima, školski pedagog mora razvijati komunikacijske vještine poput aktivnog slušanja, empatije, fleksibilnosti u ponašanju, poznavanju situacije i vještina upravljanja interakcijom sa sugovornicima (Šejtanić i Džafić, 2018, str. 387). Ključno je da se školski pedagog u suradnji s učenicima ne nameće kao autoritet, već se suradnja mora temeljiti na ravnopravnosti i zajedničkom ulaganju truda kako bi se uspješno riješile potencijalne teškoće i ostvarili zajednički ciljevi. S obzirom na to da je u slučaju profesionalnog usmjeravanja učenika, upravo cilj učenikovo donošenje informirane odluke o nastavku obrazovanja ili odabiru primjerenog zanimanja, suradnja pedagoga i učenika treba jednim svojim djelom biti usmjerena na ostvarenje ovog cilja.

Iako školski pedagog i učenici komuniciraju i održavaju suradnju za ispunjavanje različitih potreba učenika tijekom njegova odgoja i obrazovanja, ključni dio tog suradničkog odnosa treba biti usmjeren upravo na upoznavanje učenika, informiranje o potencijalnim karijernim putovima i pružanju potrebne podrške u donošenju odluke učenika za nastavkom obrazovanja ili odlaskom na tržište rada. Suradnjom učenika i školskog pedagoga, pedagog može upoznati proces razvoja učenikovih interesa, sposobnosti i potreba te na temelju toga, školski pedagog i nastavnici mogu organizirati aktivnosti i postupke u kojima će učenici ispitati svoje interese i na temelju toga dalje ih razvijati i usmjeravati (Jurić, 2004).

Školski pedagog mora biti svjestan da su učenički interesi vrlo podložni promjenama, te se vrlo često temelje na površnim informacijama o pojedinom zanimanju, pa uvažavajući to, školski pedagog mora održavati kontinuiranu suradnju i pružati točne i sveobuhvatne informacije o određenim interesnim područjima učenika (Jurić 2004). Istraživanje kojeg su proveli Šejtanić i Džafić (2018) dokazalo je kako školski pedagog u suradnji i komunikaciji s učenicima treba uspješno koristiti komunikacijske tehnike, jer tek tada učenici mogu razviti percepciju o školskom pedagogu kao osobi koja je kvalitetna, organizirana, fleksibilna i spremna ponuditi i pružiti pomoć učenicima kada je potrebno. Upravo stvaranjem dobre slike o sebi, kroz višegodišnju suradnju školskog pedagoga i učenika, pedagog će biti uspješniji u provođenju procesa profesionalnog usmjeravanja za kojeg je ključan upravo odnos i suradnja ovih dionika.

Uz samog učenika, na kojeg je usmjeren proces profesionalnog usmjeravanja, izuzetno je važno razviti kvalitetnu suradnju školskog pedagoga s roditeljima. S obzirom na to da roditelji imaju značajan utjecaj u razvoju djeteta te su odgovorni za njegov primjeren odgoj, oni su uključeni i u proces profesionalnog usmjeravanja učenika. Pružanje potrebne podrške, rano prepoznavanje učenikovih interesa, potreba i mogućnosti od strane roditelja olakšava kasnije uključivanje učenika u proces profesionalnog usmjeravanja. Perin i Drobac (2010) navode kako roditelji imaju značajnu ulogu kada je u pitanju profesionalno usmjeravanje njihovog djeteta, koja se ostvaruje prvenstveno u obliku neformalnih razgovora. Suradnja s roditeljima omogućava bolje razumijevanje učenika i smanjenje razlika i razilaženja roditelja i škole koje može imati i negativan utjecaj na sveukupni razvoj učenika, uključujući profesionalni (Lukaš i Gazibara, 2010). Školski pedagog ima zadaću da ostvari klimu unutar škole, gdje će se roditelj osjećati dobrodošlo, prihvaćeno i poštovano, gdje percipira stručnog suradnika kao suodgovornog za odgoj djeteta, što onda ubrzava uključivanje roditelja u suradnju i različite aktivnosti škole (Vučak, 2000.) Aktivno uključivanje roditelja u suradnju sa školskim pedagogom i ostalim odgojno-obrazovnim djelatnicima omogućava pružanje kvalitetnijeg odgojno-obrazovnog procesa uključujući i profesionalno usmjeravanje učenika. Školski pedagog s roditeljima može surađivati i komunicirati na posredan način (pružajući podršku nastavnicima u izradi plana i programa roditeljskih sastanaka) i neposredno (pripremom i održavanjem individualni razgovora s roditeljima i predavanja za roditelje ili sudjelovanjem na roditeljskim sastancima) (Lukaš i Gazibara, 2010).

Upravo najčešće putem predavanja za roditelje ili tijekom roditeljskih sastanaka školski pedagog upoznaje roditelje sa svrhom i načelima profesionalnog informiranja i savjetovanja

(Jurić, 2004). Putem predavanja školski pedagog može prikazati informacije koje je prikupio o samom tržištu rada i opcijama za nastavak školovanja ili uključivanje u tržište rada, a ako se želi više usmjeriti na pojedine roditelje ili grupe roditelja sa sličnim situacijama i potrebama, može organizirati i individualne ili grupne savjetodavne razgovore, što omogućuje roditeljima da budu otvoreniji i da sami traže podršku koja im je potrebna (Jurić, 2004). Tako, školski pedagog potpuno uključuje roditelje u proces profesionalnog usmjeravanja učenika uključujući proces profesionalnog informiranja putem roditeljskih sastanaka te profesionalnog savjetovanja, vođenjem individualnih ili grupnih razgovora.

Školski pedagog ima zadaću poučavati roditelje kako da otkrivaju i razvijaju interese vlastitog djeteta, kako dijete mogu upoznavati i informirati o samom procesu rada, kako da na pravilan način otkrivaju sklonosti i želje djeteta, a da pritom ne nameću vlastite (Jurić, 2004). Školski pedagog mora biti vrlo kreativan i cjelovit kada planira rad s roditeljima djece, jer kako učeniku, tako i roditeljima mora ostaviti dobar dojam o svojoj kompetentnosti te osigurati ravnopravan suradnički odnos. Osiguravajući to, školski pedagog može iskoristiti roditelje kao dobar izvor informacija o samom učeniku kako bi mu se prilagodio odgojno-obrazovni proces, što omogućuje i bolji rad na profesionalnom usmjeravanju učenika (Jurić, 2004). Tako, istraživanje Young i sur. (2001) potvrđuje ključnu ulogu roditelja u procesu odabira i izgradnje buduće karijere adolescenata te dokazuje da je razvoj karijere adolescenata duboko uključen u složenu mrežu obiteljskih ciljeva i odnosa. Perin (2010) također potvrđuje ovu tvrdnju u svojem istraživanju, objašnjavajući kako su obrazovna postignuća roditelja temeljna odrednica nastavka obrazovanja ili donošenja profesionalnog odabira.

Najbliži suradnici u radu pedagoga su nastavnici, odnosno razrednici. Upravo su oni najviše uključeni u neposredan rad s učenicima i oni ujedno imaju i mnogo informacija o njihovim sposobnostima, teškoćama te interesima i željama. Nastavnici, a posebice razrednici, dobro poznaju učenike individualno te tako mogu posredovati u radu školskog pedagoga s učenicima. Upravo to dobro poznavanje učenika od strane nastavnika i razrednika, koji učenike kontinuirano prate kroz duži period, omogućuje provedbu dugoročnog profesionalnog usmjeravanja u školi (Perin i Drobac, 2010). Također, važno je naglasiti da upravo i sami nastavnici i razrednici provode proces profesionalnog usmjeravanja tijekom neposrednog rada s učenicima, iako vrlo često nije stavljen naglasak na provođenje tog procesa ili se neke metode i postupci profesionalnog usmjeravanja učenika tijekom nastave često provode nesvjesno.

Školski pedagog zato u ostvarenju suradnje s nastavnicima i razrednicima po pitanju procesa profesionalnog usmjeravanja ima zadaću da upozna učitelje sa svim zadacima i ciljevima profesionalnog usmjeravanja (Jurić, 2004). S obzirom na to da nastavnici organizacijom nastavnog procesa imaju veliki odgojni utjecaj na učenika, vrlo su značajni i po pitanju prepoznavanja učenikovih interesa za vlastiti ili drugi predmet te imaju brojne mogućnosti za rad na kontinuiranom profesionalnom usmjeravanju, temeljenom na tim informacijama. Školski pedagog upoznaje nastavnike s procesima prikupljanja podataka o učenicima i interpretaciji tih podataka što će onda omogućiti školskom pedagogu da osmisli metode i postupke koje će nastavnici moći implementirati u vlastite nastavne procese kako bi se kontinuirano radilo na profesionalnom usmjeravanju učenika (Jurić, 2004). Suradnja s razrednicima, je gotovo jednaka suradnji školskog pedagoga s nastavnicima u procesu profesionalnog usmjeravanja učenika, ona je najčešće intenzivnija i učestalija, posebice u periodima kada učenici moraju donositi odluke o nastavku školovanja ili uključivanju na tržište rada (Jurić, 2004).

Također, u procesu profesionalnog usmjeravanja izuzetno važnu ulogu imaju i ostali stručni suradnici zaposleni u školi te sam ravnatelj. Kao i nastavnici i razrednici, ostali stručni suradnici školskom pedagogu mogu koristiti kao potpora u provođenju profesionalnog usmjeravanja sa stručnim vještinama iz njihovog područja stručnosti. Tako je vrlo značajno da školski pedagog ima uvid u primjerice medicinski karton ili dosje učenika, gdje će u suradnji s drugim stručnim suradnicima poput psihologa, logopeda i drugih, organizirati i provoditi primjereno profesionalno informiranje i profesionalno savjetovanje učenika (Jurić, 2004). Također, sam ravnatelj škole je izuzetno važan jer školski pedagog tek u suradnji s ravnateljem škole dobiva potrebne resurse za provođenje ovog procesa te onda organizira aktivnosti profesionalnog usmjeravanja koje je moguće ostvariti. Suradnja školskog pedagoga i drugih djelatnika škole, mora biti što kvalitetnija te se treba temeljiti na ravnopravnom partnerskom odnosu, kako bi proces profesionalnog usmjeravanja bio uistinu usmjeren na dobrobit učenika i pružanje kontinuirane primjerene podrške tijekom rada na profesionalnom usmjeravanju.

Prilikom rada na profesionalnom usmjeravanju, školski pedagog surađuje s brojnim drugim institucijama. Vrlo često su to upravo druge odgojno-obrazovne institucije poput srednjih škola ili fakulteta, ili su to različiti gospodarski subjekti i jedinice lokalne samouprave. Suradnja s ovim dionicima, pedagogu omogućava da obogati proces profesionalnog usmjeravanja, prvenstveno unapređujući najčešće profesionalno informiranje. Učenicima kojima je cilj donošenje odgovarajuće odluke o nastavku obrazovanja i vlastitoj karijeri, uvelike

će koristiti neposredan kontakt s drugim institucijama i osobama koje se u njima već obrazuju ili su zaposleni. Pedagog zato mora ulagati dostupne resurse kako bi uspostavio suradnju s tim institucijama i kao posrednik uspostavio komunikaciju između zainteresiranih učenika i određenih institucija. Sami učenici su najčešće vrlo površno informirani čak i o profesionalnom području koje ih zanima, pa je organizacija predavanja s gostima predavačima iz različitih institucija ili posjeta istim, vrlo korisna kako bi učenici stekli dublji uvid u prednosti i nedostatke koje određeni odabir donosi (Jurić, 2004). Posebno dobar oblik suradnje između škole u kojoj je zaposlen pedagog i drugih odgojno-obrazovnih institucija je upravo spajanje učenika škole s učenicima iz škola ili fakulteta za koje učenik pokazuje interes, jer tako učenici surađuju i aktiviraju se u procesu vlastita profesionalnog usmjeravanja, a ujedno stvaraju i nove odnose koji im mogu biti značajni, ako se na kraju odluče za nastavak obrazovanja u predstavljenoj instituciji (Jurić, 2004).

Upravo zato što je profesionalno usmjeravanje iznimno kompleksan i dugotrajan proces, školskom pedagogu je od ključne važnosti stvoriti što kvalitetniju suradnju s nizom dionika uključenih u ovaj proces. Upravo će suradničkim odnosima olakšati vlastiti rad u ovom procesu, a ujedno će lakše dostići cilj profesionalnog usmjeravanja učenika. Školski pedagog zato mora naporno raditi kako bi dokazao svoju kompetentnost, ali ujedno i osjećaj ravnopravnosti i uvažavanja u suradnji s različitim dionicima ovog procesa. S obzirom na to da se profesionalnim usmjeravanjem u fokus stavlja upravo učenik, školskom pedagogu bi upravo taj suradnički odnos trebao biti najvažniji, te u njega treba ulagati i najviše truda. Suradnja s ostalim dionicima profesionalnog usmjeravanja je također vrlo bitna, te svaki dionik može doprinijeti poboljšanju kvalitete ovog procesa surađujući s pedagogom pružajući mu različite oblike podrške kako bi učenik na kraju imao sva potrebne kompetencije za donošenje odluke o vlastitoj karijeri.

3.5. Doprinos uloge školskog pedagoga u profesionalnom usmjeravanju učenika

Na temelju prethodnog, vidljivo je kako školski pedagog ima nezamjenjivu ulogu u provođenju profesionalnog usmjeravanja učenika. Svojim djelovanjem on može značajno utjecati na proces odabira profesionalnog puta učenika. Većina dionika u procesu profesionalnog usmjeravanja, uključuje se u ovaj proces na spontan i nestrukturiran način, dok školski pedagog ima ulogu da strukturira proces profesionalnog usmjeravanja te pomoću vlastitih kompetencija na organiziran i cilju usmjeren način pruža podršku učeniku u donošenju odluka o njegovom nastavku obrazovanja ili karijernom putu. Doprinos i korisnost rada školskog pedagoga u profesionalnom usmjeravanju učenika mogu biti izuzetno značajni, a

ovisit će o njegovim kompetencijama te spremnosti na ulaganje resursa s kojima raspolaže u ovaj proces. Štoviše, o značajnoj važnosti doprinosa školskih pedagoga te općenitom uvođenju profesionalnog usmjeravanja u odgojno-obrazovne institucije govore i Perin i Drobac (2010) te opisuju kako je u Hrvatskoj vidljiv veliki broj učenika koji imaju teškoća u donošenju odluka o nastavku obrazovanja ili zaposlenju. O važnosti doprinosa školskog pedagoga u profesionalnom usmjeravanju učenika govori i činjenica da čak 31% učenika u Hrvatskoj iskazuje potrebu za stručnom pomoći i podrškom u donošenju odluke o budućoj karijeri ili nastavku obrazovanja (Perin i Drobac, 2010).

U posljednjoj anketi koju je proveo Hrvatski zavod za zapošljavanje učenici osnovne škole naglašavaju da im je potrebna pomoć u profesionalnom informiranju o mogućnostima koje im se nude (36, 5%) te da su im potrebni testiranje i provjera sposobnosti i interesa (15,3%) (HZZ, 2018). Upravo zbog značajnog broja učenika koji iskazuju potrebu za korištenjem usluga profesionalnog usmjeravanja, uočljiva je potreba za djelovanjem pedagoga unutar samih odgojno-obrazovnih institucija. Korisnost djelovanja školskog pedagoga u profesionalnom usmjeravanju učenika je značajna i zato što je pedagog već upoznat s potrebama, mogućnostima i interesima učenika, što olakšava i unapređuje samo pružanje podrške prilikom donošenja odluke o zanimanju ili nastavku obrazovanja.

Iako postoje brojna istraživanja koja se bave korisnosti i doprinosom koje je profesionalno usmjeravanje imalo na korisnike tog procesa, prvenstveno učenike, istraživanja koja ispituju percepciju korisnosti osoba koje provode procese profesionalnog istraživanja su vrlo rijetka. Na temelju postojeće literature vidljivo je kako se u području pedagogije i profesionalnog razvoja najčešće istražuje aspekt samog provođenja profesionalnog usmjeravanja i informiranja, dok se zanemaruju mišljenja, stavovi i percepcija stručnjaka koji taj proces provode. Unatoč nedostatku istraživanja percepcije pedagoga o njihovoj ulozi u provođenju profesionalnog usmjeravanja, stvaranju jasnije slike o percepciji različitih stručnjaka koji se bave profesionalnim usmjeravanjem doprinosi istraživanje Note i sur. (2014), koje je na razini Europske Unije omogućilo stvaranje jasnih smjernica za poboljšanje postojeće prakse profesionalnog usmjeravanja, na temelju mišljenja i stavova koje su izražavali njihovi sudionici. U istraživanju je sudjelovalo 158 stručnjaka za profesionalno usmjeravanje različitih profila, koji su naglasili važnost profesionalnog usmjeravanja i kreiranja zanimanja usmjerenog na to da to da pojedinac uspješnije određuje vlastite ciljeve na području rada i zaposlenja te da osmišljavaju i planiraju vlastite profesionalne puteve i projekte (Nota i sur., 2014). Također uočava se važnost individualiziranog pristupa, te se napominje važnost rada na razvitku

prilagodljivosti, otpornosti, ustrajnosti, samoodređenosti i samoregulacije te jačanje jakih strana pojedinaca koji se uključuju u proces profesionalnog usmjeravanja (Nota i sur, 2014). Ispitujući nedostatke u području profesionalnog usmjeravanja prvenstveno se naglašava važnost usklađivanja prakse profesionalnog usmjeravanja s potrebama suvremenog tržišta rada i pojedinca, također potrebno je posvetiti više pozornosti na rizičnije populacije te prilagoditi pristup specifičnim potrebama i preprekama s kojima se susreću na suvremenom tržištu rada, te je naglašeno kako je važno razviti postupke kojima će se doprijeti do veće populacije i razvijati suradnju s drugim institucijama i političkim tijelima koja su zadužena za upravljanje tržištima rada (Nota i sur., 2014). Također, stručnjaci koji se bave profesionalnim usmjeravanjem pohvaljuju napore institucija Europske Unije na području profesionalnog usmjeravanja koji značajno olakšavaju i usmjeravaju djelatnosti s kojima se bave (Nota i sur., 2014). U Hrvatskoj, dio stručnjaka koji se bavi profesionalnim usmjeravanjem čine i pedagozi, prema tome, važno je uključiti njihovu percepciju i stajališta o samom procesu profesionalnog usmjeravanja kojeg oni provode u hrvatskim školama i drugim institucijama. Važno je vidjeti kakva su njihova stajališta o profesionalnom usmjeravanju kojeg provode, kako bi se lakše usmjerile institucionalne, regionalne ili nacionalne politike kojima će se uređivati i unapređivati ovaj proces.

Tako, istražujući percepciju školskih savjetnika u američkim školama o profesionalnom usmjeravanju učenika, Wyrick Morgan, Greenwaldt i Gosselin (2014) otkrili su kako oni smatraju da učenici trebaju kvalitetno profesionalno usmjeravanje koje mogu dobiti unutar odgojno-obrazovnih institucija koje pohađaju. U ovom istraživanju dokazano je da ispitanici smatraju kako nisu dovoljno kompetentni kako bi provodili profesionalno usmjeravanje u školama, kako imaju dobru teorijsku podlogu o profesionalnom usmjeravanju, ali značajne teškoće u praktičnom provođenju istog (Wyrick Morgan i sur., 2014). Također, značajna se pokazala suradnja s drugim školskim savjetnicima posebice kada su potrebne podrška i informacije te se uvelike služe različitim kompjutorskim programima za profesionalno usmjeravanje učenika (Wyrick Morgan i sur., 2014). Govoreći o mogućnosti dodatnih usavršavanja u području profesionalnog usmjeravanja učenika, sudionici su izjavili kako su im potrebni dodatni treninzi u kojima bi razvijali kompetencije potrebne za provođenje profesionalnog usmjeravanja, jer navode kako ih nisu imali mogućnosti razvijati tijekom studijskog obrazovanja, što bi se također trebalo poboljšati (Wyrick Morgan i sur., 2014). Ovo istraživanje dokazuje to da se školski savjetnici ne smatraju dovoljno kompetentnima za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika, što značajno utječe na njihovu motivaciju za

provođenjem ovog procesa te i samu kvalitetu istog (Wyrick Morgan i sur., 2014). Kada se ispituje samo viđenje njihove uloge u profesionalnom usmjeravanju učenika, vidljivo je da smatraju da ne mogu značajno doprinosti učenicima u procesu donošenja odluka o karijeri te pojedini školski savjetnici nastoje izbjegavati upite i razgovore o ovom problemu (Wyrick Morgan i sur., 2014).

Ispitujući percepciju školskih savjetnika u Rumunjskoj, Axinte (2014) je otkrila kako školski savjetnici smatraju da nemaju dovoljno kompetencija za provedbu različitih suvremenih metoda profesionalnog usmjeravanja učenika, te da su školski savjetnici s većim radnim iskustvom voljniji eksperimentirati s pristupima i metodama koje koriste u profesionalnom usmjeravanju učenika. Ispitujući zadovoljstvo provođenja profesionalnog usmjeravanja kod školskih savjetnika u Litvi, Lazauskaitė-Zabielskė, Pociūtė i Bulotaitė (2019) otkrili su kako su sudionici bili zadovoljniji samim procesom profesionalnog usmjeravanja učenika kada su pokazivali veću razinu samoefikasnosti i imali veću dostupnost različitih resursa koji omogućavaju provedbu ovog procesa. Prema ovim istraživanjima vidljivo je kako, sagledavajući svoju ulogu u profesionalnom usmjeravanju učenika, stručnjaci za profesionalno usmjeravanje različitih profila, najčešće smatraju kako nemaju dovoljno razvijene kompetencije za provođenje ovog procesa, ali se koriste različitim vanjskim resursima i vlastitim sposobnostima kako bi osigurali što kvalitetnije provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika. Također, vidljivo je kako su spremni ulagati trud u unapređivanje vlastitih kompetencija, kako bi njihov doprinos u procesu profesionalnog usmjeravanja učenika bio značajan u donošenju pravilne odluke o nastavku obrazovanja ili karijernom putu (Lazauskaitė-Zabielskė i sur., 2019).

Trenutno u Hrvatskoj ne postoje istraživanja koja su ispitivala percepciju pedagoga o njihovoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju što je bila dodatna motivacija da u okviru ovog diplomskog rada provedem istraživanje upravo na tu temu.

4. Metodologija istraživanja

4.1. Predmet istraživanja

Ovo će se istraživanje prvenstveno usmjeriti na percepciju pedagoga o njihovoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju u osnovnim školama u Rijeci. Tako se ovim istraživačkim radom želi otkriti kako pedagozi zaposleni u osnovnim školama na području Rijeke vide vlastite kompetencijama za provođenje profesionalnog usmjeravanja te metode, tehnike i oblike rada koje koriste tijekom provođenja profesionalnog usmjeravanja. Također, nastojat će se ispitati i analizirati njihova percepcija suradnje s drugim djelatnicima škole i s vanjskim dionicima u procesu provođenja profesionalnog usmjeravanja. Ovim se radom nastoje analizirati i podaci o viđenju korisnosti provođenja profesionalnog usmjeravanja učenika od strane pedagoga koji rade u osnovnim školama na području Rijeke.

Na temelju postojeće literature vidljivo je kako se u području pedagogije i profesionalnog razvoja najčešće istražuje aspekt samog provođenja profesionalnog usmjeravanja, dok se zanemaruju mišljenja, stavovi i percepcija stručnjaka koji taj proces provode. Upravo zato glavni doprinos ovog istraživanja temelji se u tome da se omogući uvid u mišljenja osoba zaduženih za provođenje ovog procesa kako bi se dobila sveobuhvatnija slika postojeće situacije u ovom području pedagogije na lokalnoj razini. Iz toga proizlazi da je svrha ovog istraživanja da se podaci dobiveni na razini Grada Rijeke koriste kao smjernice koje se mogu koristiti za uvođenje promjena na razini samih škola uključenih u ovo istraživanje. Također, podaci dobiveni ovim istraživanjem mogu biti korišteni kao prijedlozi za koncipiranje istraživanja u ovom području na nacionalnoj razini, kako bi se uvele konkretne promjene i poboljšanja u ulozi pedagoga u profesionalnom usmjeravanju učenika u svim fazama formalnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

4.2. Cilj, zadaci, pitanja i hipoteze istraživanja

4.2.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati i utvrditi percepciju pedagoga u osnovnim školama u gradu Rijeci o njihovoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju.

4.2.2. Zadaci istraživanja

1. Ispitati percepciju pedagoga o vlastitim kompetencijama za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika.

2. Ispitati percepciju pedagoga o metodama, tehnikama i oblicima koje koriste tijekom provođenja profesionalnog usmjeravanja.
3. Ispitati percepciju pedagoga o suradnji s drugim djelatnicima škole u procesu provođenja profesionalnog usmjeravanja.
4. Ispitati percepciju pedagoga o suradnji s vanjskim dionicima u procesu provođenja profesionalnog usmjeravanja.
5. Ispitati percepciju pedagoga o korisnosti provođenja profesionalnog usmjeravanja za učenike.

Na temelju postavljenog cilja te zadataka istraživanja slijede istraživačka pitanja na koja se je nastojalo odgovoriti ovim istraživanjem.

4.2.3. Temeljno istraživačko pitanje

Kakva je percepcija pedagoga u osnovnim školama u Rijeci o vlastitoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju?

4.2.4. Specifična istraživačka pitanja

1. Kakva je percepcija pedagoga o vlastitim kompetencijama za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika?
2. Kakva je percepcija pedagoga o metodama, tehnikama i oblicima koje koriste tijekom provođenja profesionalnog usmjeravanja?
3. Kakva je percepcija pedagoga o suradnji s drugim djelatnicima škole u procesu provođenja profesionalnog usmjeravanja?
4. Kakva je percepcija pedagoga o suradnji s vanjskim dionicima u procesu provođenja profesionalnog usmjeravanja?
5. Kakva je percepcija pedagoga o korisnosti provođenja profesionalnog usmjeravanja za učenike?

4.2.5. Hipoteze istraživanja

S obzirom na to na postojeću literaturu za fenomen koji se istražuje u ovom radu, ne postoje radovi na temelju kojih je moguće postaviti znanstveno utemeljene istraživačke hipoteze. Tako se je ovim istraživanjem nastojalo odgovoriti na postavljena istraživačka pitanja o percepciji školskog pedagoga o njegovoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju učenika.

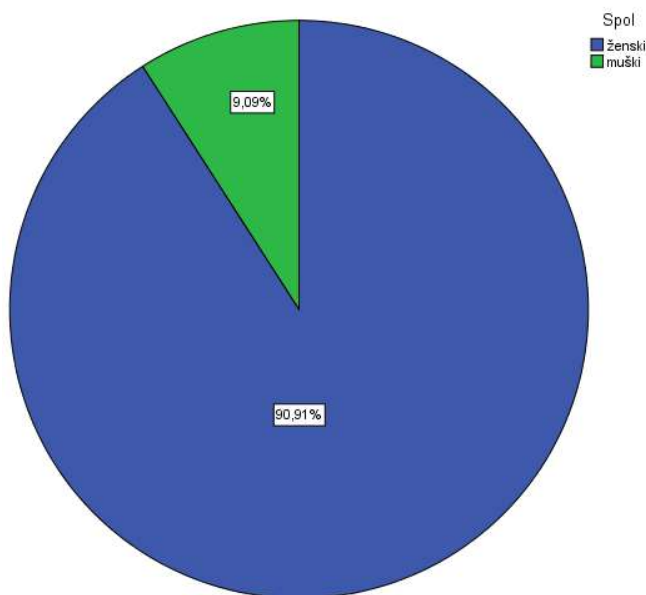
4.3. *Uzorak istraživanja*

Ovo istraživanje provodilo se na populaciji pedagoga koji su zaposleni u osnovnim školama u gradu Rijeci. Pretražujući popise škola na području grada Rijeke i istraživanju toga koje škole imaju zaposlenog stručnog suradnika pedagoga, uočeno je da postoji 26 pedagoga zaposlenih u osnovnim i srednjim školama u Rijeci. Prema tome, utvrđeno je da postoji 14 pedagoga koji su zaposleni u osnovnim školama na području grada Rijeke pa oni predstavljaju ciljnu populaciju u ovom istraživanju. Ukoliko bi se zaključivalo na populaciji svih pedagoga koji su zaposleni u osnovnim školama na regionalnoj ili nacionalnoj razini, bila bi upitna reprezentativnost podataka zbog malog uzorka pa podaci i zaključci koji će proizlaziti iz ovog istraživanja koristit će se u generalizaciji samo u granicama odabrane populacije na lokalnoj razini.

Prilikom provedbe samog istraživanja, e-poštom kontaktirani su svi pedagozi i sve osnovne škole na području grada Rijeke u kojima su ovi stručnjaci zaposleni, koja je sadržavala upit o sudjelovanju u ovom istraživanju te opis samog istraživanja. Od 14 kontaktiranih pedagoga u osnovnim školama, njih 11 je ispunilo pripremljenu online anketu. Prema tome, ukupni broj sudionika istraživanja je 11, što predstavlja većinu (78,57%) odabrane populacije. Također, uzorak je prigodan, a iz uzorka je moguće zaključivati na populaciju pedagoga koji su zaposleni u osnovnim školama u gradu Rijeci, koji i čine ciljnu populaciju ovog istraživanja.

Kako bi se pobliže opisao uzorak ovog istraživanja, korištene su i kriterijske varijable koje služe za daljnju analizu prikupljenih podataka. Kriterijske varijable uključuju spol, dob, godine radnog staža u struci pedagoga te uključenost u različite oblike edukacija o profesionalnom usmjeravanju učenika.

Od 14 kontaktiranih pedagoga, u riječkim osnovnim školama zaposleno je 12 osoba ženskog spola te 2 osobe muškog spola. U samom istraživanju sudjelovalo je 10 osoba ženskog spola (90,91%) te jedna osoba muškog spola (9,09%) (Graf 1.). Postojeće stanje pedagoga u osnovnim školama u Rijeci prema spolu, može se povezati i s rezultatima istraživanja Ledić, Staničić i Turk (2013) gdje su sudionici (pedagozi u hrvatskim osnovnim i srednjim školama) također bili većinom ženskog spola (88,4%).

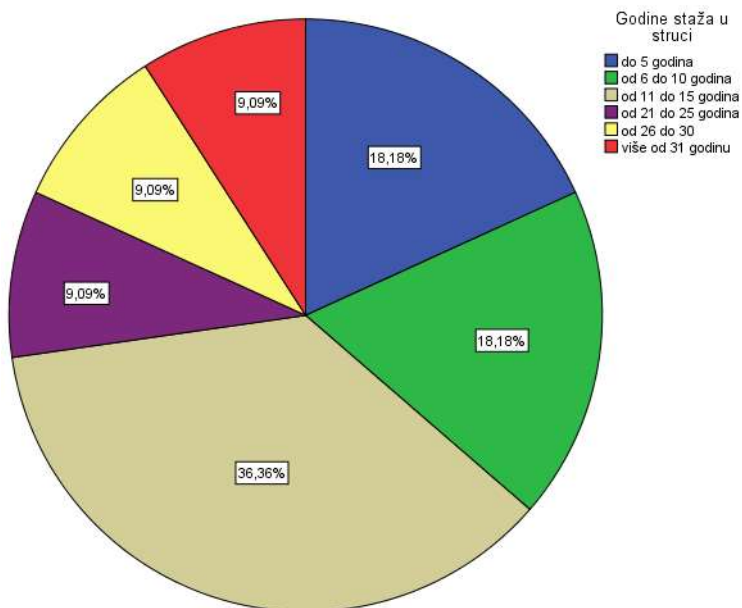
Graf 1. Struktura sudionika s obzirom na spol

Prosječna dob sudionika istraživanja iznosi 44,18 godina. Najmlađi sudionik ima 27, dok najstariji ima 58 godina (*Tablica 2.*).

Tablica 2. Struktura sudionika s obzirom na dob

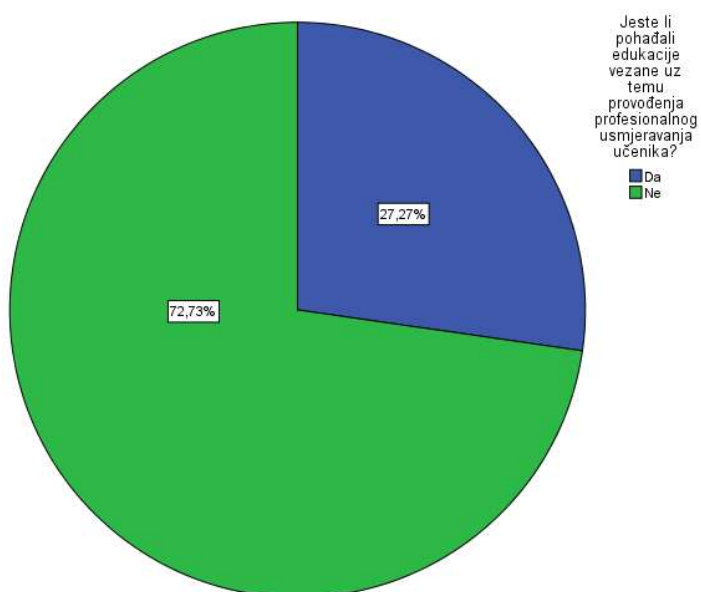
	N	Range	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Dob	11	31	27	58	44,18	9,888
Valid N (listwise)	11					

Godine staža u struci također čine jedan od ključnih kriterijskih varijabli u ovom istraživanju. Pri čemu četiri sudionika imaju od 11 do 15 godina radnog staža (36,4%), dva sudionika imaju od 6 do 10 godina radnog staža te dva imaju do 5 godina radnog staža. Od ostalih sudionika jedan ima od 21 do 25 godina radnog staža, jedan od 26 do 30 godina te jedan koji ima više od 31 godinu radnog staža (*Graf 2.*).

Graf 2. Struktura sudinika s obzirom na godine staža u struci

Kao kriterijska varijabla korišteno je i pohađanje različitih oblika edukacija o profesionalnom usmjeravanju učenika. Većina sudionika, odnosno njih osam (72,7%) nije prisustvovalo nikakvim edukacijama o profesionalnom usmjeravanju, dok je preostalih troje sudjelovalo u različitim oblicima edukacija (27,3%) (Graf 3.).

Graf 3. Struktura sudinika s obzirom na pohađanje radionica o profesionalnom usmjeravanju učenika

4.4. Mjerni instrument istraživanja

Za potrebe ovog istraživanja korištena je kvantitativna istraživačka metoda anketiranja. U tu je svrhu osmišljen online anketni upitnik koji se sastojao od pet dijelova kojima se nastojalo ispitati percepciju školskih pedagoga o njihovoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju učenika. S obzirom na postavljeni cilj istraživanja, odabrana je metoda anketnog istraživanja jer ona kao izvor podataka koristi iskaze sudionika o mišljenjima, uvjerenjima, stavovima, ponašanju koji se dobiva putem strukturirano postavljenog standardiziranog niza pitanja, a jedan od ciljeva koji se može ostvariti korištenjem ove metode je upravo upoznavanje stavova ili mišljenja populacije o određenim društvenim problemima (Milas, 2005). Također, kada se govori o primjerenosti korištenja metode anketnog istraživanja prilikom ispitivanja ovog fenomena, ova se metoda pokazuje najprimjerenijom s obzirom na raspoloživa sredstva i ograničeni vremenski period.

Anketni upitnik (*Prilog 1.*) ukupno ima 17 pitanja te 18. pitanje čini prostor koji je namijenjen za komentare i mišljenja sudionika. Za samo rješavanje online upitnika bilo je potrebno 10 minuta. 18 pitanja podijeljeno je u pet dijelova, koji su podijeljeni na temelju pet specifičnih istraživačkih pitanja pa uključuje sljedeća područja:

1. Opći podaci,
2. Kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika,
3. Metode, tehnike i oblici rada profesionalnog usmjeravanja učenika,
4. Suradnja s drugim djelatnicima škole i vanjskim dionicima,
5. Korisnost provođenja profesionalnog usmjeravanja učenika.

1. Opći podaci

Prvi dio upitnika obuhvaća sociodemografske podatke te je postavljeno četiri pitanja, koja su uključivala kriterijske varijable uključene u ovo istraživanje, odnosno spol, dob, godine radnog staža u struci te pohađanje edukacija vezanih za profesionalno usmjeravanje. Pitanja vezana uz spol i dob su bila pitanja kratkog odgovora, gdje su sudionici trebali kliknuti na spol koji ih definira te napisati broj godina. Kako bi se pojednostavila analiza, za pitanje radnog staža odgovori su bili ponuđeni pa su sudionici klikom potvrđivali kojoj skupini pripadaju. Ako su sudionici potvrdno odgovorili na pitanje o pohađanju edukacija o profesionalnom usmjeravanju učenika, mogli su navesti koje su to edukacije bile.

2. Kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika

Ispitujući percepciju pedagoga o njihovim kompetencijama za provođenje profesionalnog usmjeravanja, postavljeno je pet pitanja. Prvo pitanje se sastojalo od dvadeset čestica koje su se odnosile na pojedine kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja. Ovaj je dio upitnika preuzet i prilagođen iz dokumenata *International Competencies for Educational and Vocational Guidance Practitioners* (IAEVG: 2003) i dokumenta Europske komisije *European reference competence profile for PES and EURES counsellors* (2014)³. Kako bi se otkrila percepcija pedagoga o usvojenosti navedenih kompetencija, korištena je Likertova ljestvica od pet tvrdnji (od 1-Nije usvojena, do 5-Potpuno usvojena). U ovom anketnom upitniku, u pitanjima u kojima je korištena Likertova ljestvica za procjenu određenih tvrdnji, uvijek je korištena ljestvica od pet tvrdnji kako bi se jasno vidjela razlika u percepcijama sudionika istraživanja. Zatim su sudionici procjenjivali važnost kompetencija za profesionalno usmjeravanje u odnosu na kompetencije koje su im potrebne za ispunjavanje ostalih radnih uloga na Likertovoj ljestvici (od 1-Uopće nije važno, do 5-Izuzetno važno). Preostalim su se pitanjima prikupljali podaci vezani uz uvjete koje škole pružaju za razvoj kompetencija, dostatnosti edukacija te vremenu kojeg godišnje ulažu u razvoj kompetencija za profesionalno usmjeravanje.

3. Metode, tehnike i oblici rada profesionalnog usmjeravanja učenika

Prvo pitanje ovog dijela upitnika uključuje niz od jedanaest metoda i oblika rada koje su preuzete iz dokumenta *Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika* (Jurić i sur., 2001). Sudionici su označavali koji oblik rada primjenjuju te na Likertovoj ljestvici (od 1-Nije učinkovit do 5-Izuzetno učinkovit) procjenjivali učinkovitost primjene pojedinog oblika rada u provođenju profesionalnog usmjeravanja učenika. Također, sudionici su imali mogućnost navesti i neke druge metode i oblike rada koje primjenjuju, a nisu navedeni. Jedanaestim pitanjem prikupljeni su podaci o tome kada pedagozi smatraju da je potrebno započeti s provođenjem profesionalnog usmjeravanja učenika.

4. Suradnja s drugim djelatnicima škole i vanjskim dionicima

³ Ovaj je dio upitnika korišten i u istraživanju za diplomski rad *Pedagog i profesionalno usmjeravanje u državnim gimnazijama u Republici Hrvatskoj* (Šporčić Škobrnja, 2019) te su za konstrukciju upitnika korišteni isti dokumenti.

Četvrti dio upitnika uključuje dva pitanja kojima se ispitivalo kolika je važnost suradnje s pojedinim vanjskim ili unutarnjim dionikom procesa profesionalnog usmjeravanja učenika. Također je korištena Likertova ljestvica od pet tvrdnji (od 1-Nije uopće važno do 5-Izuzetno važno te 1-Potpuno nezadovoljan do 5-Izuzetno zadovoljan). U sljedećim pitanjima klikom na ponuđene odgovore, sudionici su ispitani treba li se profesionalno usmjeravanje uopće provoditi unutar škola te koji stručni suradnik ima najbolje kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja.

5. Korisnost provođenja profesionalnog usmjeravanja učenika

Posljednji dio upitnika ispituje percepciju školskih pedagoga o korisnosti provođenja profesionalnog usmjeravanja učenika. Tako su sudionici na Likertovoj ljestvici (od 1-Uopće nema koristi do 5-Izuzetno korisno) procjenjivali razinu korisnosti vlastite uloge u profesionalnom usmjeravanju učenika. Nadovezujući se na to pitanje, procijenili su tko ima najvažniju ulogu u profesionalnom usmjeravanju učenika. Posljednje je pitanje bilo rezervirano za dodatne komentare sudionika.

4.5. Postupak prikupljanja i obrada podataka istraživanja

Postupak prikupljanja podataka trajao je od 20. svibnja 2020. do 20. lipnja 2020. kada je mogućnost daljnjeg ispunjavanja upitnika ukinuta. Poveznicu anketnog upitnika i poziv na sudjelovanje u istraživanju bio je upućen e-poštom na e-adrese svih osnovnih škola u Rijeci koje imaju stručnog suradnika pedagoga, te i na adrese e-pošte tih pedagoga. Nakon prvih petnaest dana istraživanja, e-pošta s poveznicom i novim pozivom je ponovno poslana na iste adrese kako bi što veći broj sudionika ciljane populacije sudjelovao u istraživanju.

S obzirom na to da se ovo istraživanje metodološki temelji na kvantitativnoj paradigmi, u skladu s korištenom metodologijom, obrada podataka je također provedena pomoću kvantitativnih metoda analize. Tako je za obradu prikupljenih podataka korišten softverski paket IBM SPSS Statistics 21.0, koji se inače koristi za obradu podataka na području društvenih znanosti. S obzirom na malenu ciljanu populaciju te ujedno malen broj sudionika istraživanja, za obradu dobivenih podataka koristile su se isključivo deskriptivne metode, jer je za validne rezultate inferencijalne razine statističke analize potreban veći broj sudionika.

4.6. Poštivanja pravila istraživačke etike

Kao što je navedeno u korištenom anketnom upitniku, svi podaci dobiveni ovim istraživanjem koristili su se isključivo u svrhu istraživanja i izrade ovog rada. Također, ti podaci

bili su na uvidu samo autoru ovog rada. Sudionicima je zagarantirana njihova anonimnost, tako što je osigurano tako što se nisu tražili nikakvi podaci koji bi mogli otkriti identitet sudionika osim spola i dobi, a također anketni upitnik je ispunjavan od strane sudionika u online verziji, čime se je otklonila i mogućnost kontakata između sudionika i autora ovoga rada. Online anketni upitnik je poslan na adrese e-pošta svih osnovnih škola u gradu Rijeci te na dostupne adrese e-pošte školskih pedagoga, ali pri rješavanju upitnika, nije poznato s koje je e-adrese, upitnik rješavan, čime je također osigurana anonimnost sudionika istraživanja. Također, odgovori sudionika nisu bilježeni tako da svaki sudionik ima ispunjen anketni upitnik, već su se dobiveni rezultati odmah grupirali te su tako kasnije i analizirani. Osim anonimnosti, druga pitanja istraživačke etičnosti nastojala su se izbjeći već pri radu na strukturiranju upitnika, kako pitanjima uključenim u upitnik ne bi došlo do povrede pravila istraživačke etike.

5. Rezultati istraživanja

Prilikom analize i interpretacije prikupljenih podataka i dobivenih rezultata, radi lakšeg snalaženja za strukturu ovog dijela rada, koristit će se postavljena temeljna istraživačka pitanja prema kojima je ujedno strukturiran i sam upitnik.

1.1. Kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika

U prvom dijelu upitnika, ispitivane su kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika pa su sudionici procjenjivali stupanj usvojenosti pojedine kompetencije na Likertovoj ljestvici. Deskriptivnom analizom dobivenih rezultata, vidljivo je kako sudionici procjenjuju kako su najbolje usvojene kompetencije 17. *Poznavanja hrvatskog sustava odgoja i obrazovanja* ($M=4,09$, $SD=1,044$), 7. *Poznavanje tiskanih i online resursa za profesionalno usmjeravanje* ($M=4,00$, $SD=0,894$) te 6. *Poznavanje državnih i lokalnih službi za zapošljavanje i agencije za posao* ($M=4,00$, $SD=0,894$). Najviše procijenjena kompetencija je 17. *Poznavanja hrvatskog sustava odgoja i obrazovanja* pri čemu je pet sudionika odgovorilo da smatraju kako im je ova kompetencija potpuno usvojena, dok troje smatra kako su u većoj mjeri usvojili ovu kompetenciju. Suprotno tome, prema odgovorima sudionika najmanje usvojena kompetencija je 10. *Poznavati strategije izrade osobnog plana profesionalnog razvoja* ($M=2,45$, $SD=1,293$), gdje je četvero sudionika odgovorilo da nisu usvojili ovu kompetenciju, dok njih pet smatra kako je ova kompetencija osrednje usvojena. Samo je jedan sudionik odgovorio da smatra da je ovu kompetenciju potpuno usvojio. Također, kao slabije usvojene procijenjene su kompetencije koje su vezane uz neposredni rad s učenicima, 5. *Ispitivati ciljeve, strategije, vrijednosti, interese i odluke učenika o izboru karijere* ($M=2,64$, $SD=1,027$), 8. *Koristiti tehnike individualnog karijernog savjetovanja* ($M=2,64$, $SD=1,206$), 9. *Koristiti tehnike grupnog karijernog savjetovanja* ($M=2,64$, $SD=1,206$) te 19. *Poznavati procese profesionalnog usmjeravanja učenika s otežanim pristupom tržištu rada* ($M=2,73$, $SD=1,104$). Potrebno je istaknuti i kompetenciju 16. *Procijeniti učinkovitost profesionalnog usmjeravanja* ($M=2,64$, $SD=0,924$), gdje je šest sudionika procijenilo kako je ova kompetencija slabo usvojena, dok tek jedan smatra kako je ova kompetencija potpuno usvojena. Prosječnim ocjenama procijenjena je usvojenost kompetencija vezanih uz samu pripremu i organizaciju procesa profesionalnog usmjeravanja učenika koje uključuju 1. *Poznavati teoriju profesionalnog usmjeravanja i razvoja karijere* ($M=3,09$, $SD=1,300$), 3. *Planirati program profesionalnog usmjeravanja učenika* ($M=3,55$, $SD=0,943$) te 4. *Kreirati i provoditi program profesionalnog usmjeravanja učenika* ($M=3,64$, $SD=0,924$). Kompetencije vezane uz poznavanje pravila, zakona i procesa vezanih za profesionalno usmjeravanje učenika također su procijenjene prosječnim ocjenama

11. *Poznavati propise koji se odnose na obrazovanje, osposobljavanje i rad na lokalnoj i nacionalnoj razini* (M=3,45, SD=1,214), 12. *Poznavati proces nostrifikacije i ekvivalencije svjedodžbi i stručnih kvalifikacija stečenih u različitim zemljama* (M=2,91, SD=1,300). Što se tiče kompetencije 14. *Pratiti recentne rezultate istraživanja iz područja profesionalnog usmjeravanja učenika* (M=3,18, SD=1,079), 45,5% sudionika je navelo kako je ova kompetencija osrednje usvojena.

U istraživanju koje su proveli Ledić, Staničić i Turk (2013), gdje su školski pedagozi na području Hrvatske procjenjivali važnost pojedinih kompetencija, kompetencija koja se odnosila na osposobljenost za profesionalno usmjeravanje učenika prema procjeni sudionika nalazi se na visokom mjestu prema važnosti kompetencija koje su potrebne za rad pedagoga s učenicima. U spomenutom istraživanju 54,5% sudionika ovoj je kompetenciji dalo ocjenu najveće važnosti, što može ukazivati da su kompetencije pedagoga za profesionalno usmjeravanje učenika značajne u radu pedagoga. Tako je i u ovom istraživanju, većina kompetencija bila vrlo pozitivno ocijenjena što znači da su pedagozi osposobljeni da provode profesionalno usmjeravanje učenika, a ujedno dio kompetencija za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika smatraju važnima. Također, u ovom istraživanju Ledić, Staničić i Turk (2013) dokazali su da školski pedagozi u Hrvatskoj smatraju da je najvažnija kompetencija za njihov rad osposobljenost za provođenje savjetodavnog rada s učenicima, što se može povezati i s kompetencijama za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika, jer se upravo značajan dio profesionalnog usmjeravanja odnosi na savjetodavni rad. Prema istraživanju Fajdetić i Šnidarić (2013), školski pedagozi najčešće ističu kompetencije vezane za suradnju s roditeljima i širom zajednicom kao jednu od najvažnijih kompetencija vezano uz rad pedagoga uopće. Tako je u ovom istraživanju kompetencija 13. *Savjetovati se s roditeljima i učiteljima tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja učenika* (M=3,91, SD=1,300) od 45,5% sudionika procijenjena kao potpuno usvojena kompetencija te 27,3% usvojenu u većoj mjeri, dok je 27,3% sudionika procijenilo ovu kompetenciju slabo usvojenu. Na tom temelju, pedagozi u riječkim osnovnim školama također, pozitivno procjenjuju vlastite sposobnosti za rad s roditeljima i drugim suradnicima kada se radi o profesionalnom usmjeravanju učenika. Također, važno je istaknuti, kako u ovom istraživanju kompetencija koja je najbolje usvojena je 17. *Poznavanje hrvatskog sustava odgoja i obrazovanja*, što se slaže i s rezultatima istraživanja Ledić, Staničić i Turk (2013) gdje su kompetencije poznavanja strukture obrazovnog sustava na nacionalnoj razini i poznavanje nacionalnog zakonodavstva vezanog za odgoj i obrazovanje. Posebno se izdvaja i najlošije procijenjena kompetencija 10. *Poznavanje strategije izrade osobnog plana*

profesionalnog razvoja, koja se češće vezuje uz niz kompetencija potrebnih stručnjacima za profesionalno usmjeravanje, a ne toliko učestalo s profesijom pedagoga. Odnosno, ova kompetencija je nužna za ostvarivanje rada različitih profila stručnjaka za profesionalno usmjeravanje, dok se ne mora nužno primjenjivati u radu školskog pedagoga na profesionalnom usmjeravanju učenika (NICE, 2012). Također, tako je moguće objasniti i nižu razinu usvojenosti kompetencije 16. *Procjena učinkovitosti profesionalnog usmjeravanja*, koja zapravo ukazuje kako pedagozi u osnovnim školama u Rijeci ne mogu dobro procijeniti učinak vlastita rada na profesionalnom usmjeravanju učenika, upravo zato što kao pedagoški stručnjaci, nisu toliko usmjereni i upoznati s procesom profesionalnog usmjeravanja, kao što su to primjerice, savjetnici za karijeru, stručnjaci za razvoj karijere, stručnjaci za informiranje i procjenu karijere i brojni drugi profili stručnjaka na području profesionalnog usmjeravanja na području zemlja članica Europske Unije i šire (NICE, 2012). Potrebno je istaknuti i kompetenciju 19. *Poznavanje procesa profesionalnog usmjeravanja učenika s otežanim pristupom tržištu rada* koja je u ovom istraživanju procijenjena slabije usvojenom, što je moguće objasniti tako što su učenici koji imaju teškoće, od strane školskog pedagoga upućivani na korištenje usluga profesionalnog usmjeravanja u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje. Tako je u istraživanju Lančić (2010) 9,3% učenika u periodu od 1998./99. do 2007./08. upućeno na profesionalno usmjeravanje koje pruža Hrvatski zavod za zapošljavanje, prema čemu se školski pedagog više ne usmjerava na njihovo profesionalno usmjeravanje, već učenike s teškoćama usmjerava na rad s drugim stručnjacima

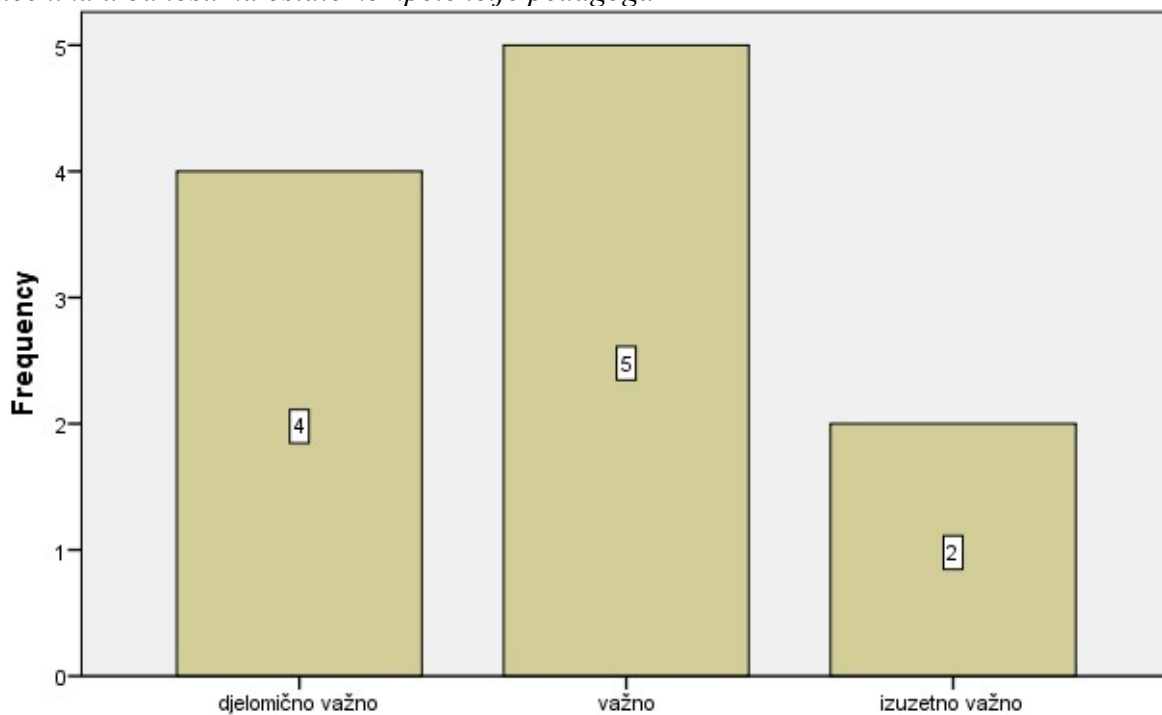
Tablica 3. Deskriptivna analiza procjene usvojenosti vlastitih kompetencija za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika

	%					M	SD
	Nije usvojena	Slabo usvojena	Osrednje usvojena	U većoj mjeri usvojena	Potpuno usvojena		
1. Poznavati teoriju profesionalnog usmjeravanja i razvoja karijere	9,1	36,4	0	45,5	9,1	3,09	1,300
2. Savjetovati učenike u procesu donošenja profesionalnih odluka	0	9,1	36,4	36,4	18,2	3,64	0,924
3. Planirati program profesionalnog usmjeravanja učenika	0	9,1	45,5	27,3	18,2	3,55	0,934
4. Kreirati i provoditi program profesionalnog usmjeravanja učenika	0	9,1	36,4	36,4	18,2	3,64	0,924

5.	Ispitivati ciljeve, strategije, vrijednosti, interese i odluke učenika o izboru karijere	9,1	36,4	45,5	0	9,1	2,64	1,027
6.	Poznavati državne i lokalne službe za zapošljavanje i agencije za posao	0	9,1	9,1	54,5	27,3	4,00	0,894
7.	Poznavati tiskane i on-line resurse za profesionalno usmjeravanje	0	0	36,4	27,3	36,4	4,00	0,894
8.	Koristiti tehnike individualnog karijernog savjetovanja	18,2	27,3	36,4	9,1	9,1	2,64	1,206
9.	Koristiti tehnike grupnog karijernog savjetovanja	18,2	27,3	36,4	9,1	9,1	2,64	1,206
10.	Poznavati strategije izrade osobnog plana profesionalnog razvoja	36,4	0	54,5	9,1	9,1	2,45	1,293
11.	Poznavati propise koji se odnose na obrazovanje, osposobljavanje i rad na lokalnoj i nacionalnoj razini	9,1	9,1	27,3	36,4	18,2	3,45	1,214
12.	Poznavati proces nostrifikacije i ekvivalencije svjedodžbi i stručnih kvalifikacija stečenih u različitim zemljama	9,1	45,5	0	36,4	9,1	2,91	1,300
13.	Savjetovati se s roditeljima i učiteljima tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja učenika	0	27,3	0	27,3	45,5	3,91	1,300
14.	Pratiti recentne rezultate istraživanja iz područja profesionalnog usmjeravanja učenika	91,	9,1	45,5	27,3	9,1	3,18	1,079
15.	Provesti procjenu učenikovih profesionalnih interesa	0	36,4	36,4	18,2	9,1	3,00	1,00
16.	Procijeniti učinkovitost profesionalnog usmjeravanja	0	54,5	36,4	0	9,1	2,64	0,924
17.	Poznavati hrvatski sustav obrazovanja i tržišta rada	0	9,1	18,2	27,3	45,5	4,09	1,044
18.	Poznavati europski sustav obrazovanja i tržišta rada	0	18,2	36,4	45,5	0	3,27	0,786
19.	Poznavati procese profesionalnog usmjeravanja učenika s otežanim pristupom tržištu rada	9,1	36,4	36,4	9,1	9,1	2,73	1,104
20.	Usmjeravati učenika na druge specijalizirane službe za profesionalno usmjeravanje	9,1	0	36,4	9,1	45,5	3,82	1,328

Na pitanje o procjeni važnosti rada na razvoju kompetencija potrebnih za provođenje profesionalnog usmjeravanja u odnosu na razvitak drugih kompetencija potrebnih za rad pedagoga sudionici su davali pozitivne ocjene. Tako je 36,4% sudionika izjavilo da je djelomično važno razvijati ove kompetencije u odnosu na druge, 45,5% da je važno, a 18,2% sudionika je izjavilo da je izuzetno važno (*Graf 4.*). Statistički značajna razlika u odgovorima sudionika nije utvrđena na temelju niti jedne od odabranih kriterijskih varijabli.

Graf 4. Procjena važnosti razvoja kompetencija potrebnih za profesionalno usmjeravanje učenika u odnosu na ostale kompetencije pedagoga

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem o važnosti kompetencija potrebnih za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika, mogu se povezati s rezultatima istraživanja Ledić i sur. (2013), gdje je dokazano kako školski pedagozi u Hrvatskoj procjenjuju upravo kompetencije za provođenje savjetodavnog rada s učenicima kao najvažnije, čiji je dio i profesionalno usmjeravanje učenika. Također, unutar istog istraživanja 54,5% sudionika osposobljenost za profesionalno usmjeravanje učenika smatra kompetencijom najveće važnosti, a tek 0,2% sudionika smatra kako je ovo najmanje važna kompetencija za rad pedagoga. Također, dobiveni rezultati upućuju na to da pedagozi zaposleni u osnovnim školama grada Rijeke, s obzirom na to da smatraju kompetencije potrebne za profesionalno usmjeravanje učenika važnima u odnosu

na ostale kompetencije potrebne za izvršavanje zadataka pedagoga, smatraju kako je i profesionalno usmjeravanje učenika važan dio opsega poslova koje pedagozi moraju obavljati.

Ispitujući percepciju sudionika o ulozi osnovne škole u kojoj su zaposleni, opisali su koji su radni uvjeti poticajni za razvoj kompetencija potrebnih za profesionalno usmjeravanje. Većina odgovora sudionika se odnosi prvenstveno na mogućnosti dobre suradnje s ostalim dionicima procesa profesionalnog usmjeravanja učenika.

„Kompletnost stručne službe. što mi omogućuje veći fokus na određena polja moje struke. Prostorna i tehnička opremljenost.“

„Dobra suradnja sa kolegama razrednicima, roditeljima učenika i dobra komunikacija i suradnja s vanjskim institucijama - Nastavni zavod za javno zdravstvo, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Školska ambulanta (liječnici i psiholozi).“

„Polazila sam više edukacija koje nisu bile dostatne. Sve do jedne su bile općenite. Ja djecu informiram o mogućnostima i rješavaju online upitnik na web stranicama e-usmjeravanje, ali više od toga, u smislu nekog direktnog savjeta koju školu odabrati se ne usudim jer nisam kompetentna.“

„Dobra suradnja sa roditeljima, srednjim školama, HZZ-om i školskim liječnikom, te dostupnost sve potrebne literatura odnosno mrežnih stranica u svezi profesionalnog usmjeravanja.“

„Suradnički odnosi sa učiteljima, roditeljima, HZZPU, longitudinalna aktivnost na planu PU“

„škola mi dozvoljava da se educiram o profesionalnom usmjeravanju, ako ne tražim novac.“

„Ne postoji poseban uvjet koji to omogućuje ukoliko ga sama ne stvorim u suradnji s institucijama koje se time bave i SŠ. Ostali uvjet proizlazi iz godišnjeg plana i programa pedagoga, interesa učenika koji iskažu, a ponajviše moja dobra volja da profesionalno usmjeravanje približim učenicima i motiviram ih na razmišljanje o budućem zanimanju i školi u kojoj bi se mogli osposobiti za to zanimanje. Uspostavljam suradnju sa SŠ na predstavljanju zanimanja i njihovih programa.“

Iz odgovora sudionika vidljivo je koliko je ključna suradnja za rad pedagoga na području profesionalnog usmjeravanja, a odgovore sudionika potvrđuju i druga istraživanja. Primjerice, istraživanja na području Republike Hrvatske pokazuju kako školski pedagozi najvažnijima

smatraju upravo kompetencije vezane za komunikaciju i suradnju (Ledić i sur., 2013; Fajdetić i Šnidarić, 2013). Prema tome, dobra suradnja s drugim dionicima odgojno-obrazovnog procesa iznimno je značajna za kvalitetno djelovanje pedagoga te njegovo profesionalno usavršavanje na području profesionalnog usmjeravanja učenika, posebice zato što ovo područje zahtjeva suradnju pedagoga s brojnim dionicima. Također, potrebno je izdvojiti odgovor jednog od sudionika, koji navodi kako škola osigurava edukacije koje su prema njegovu mišljenju nedostatne te se zbog toga ne smatra dovoljno kompetentnim kako bi učenicima davao savjete i usmjeravao ih na upis u određene srednje škole. Mišljenje ovog sudionika ne govori u prilog sve većim zahtjevima prema školama da omogućuju strukturirano i transparentno profesionalno usmjeravanje (Perin i Drobac, 2010). Također, sudionik ovog istraživanja izražava da se ne smatra dovoljno kompetentnim da učenicima s kojima radi daje specifične preporuke i smjernice za nastavak obrazovanja, što se od školskih institucija i pedagoga kao stručnih suradnika niti ne očekuje, odnosno, škola treba omogućiti da učenici usvajaju osnovna znanja na području društva, tehnike i gospodarstva, te da samostalno, odgovorno i prema vlastitim potrebama i mogućnostima donose odluke u procesu profesionalnog izbora (Perin i Drobac 2010).

Uz gore navedeno vezuje se i pitanje uvjeta koji nedostaju u osnovnim školama u kojima su sudionici zaposleni, gdje sudionici ističu nedostatak suradnika i ekipiranosti stručnog tima u školi, vremenska i financijska ograničenja te otežano prisustvovanje edukacijama o profesionalnom usmjeravanju.

„Nepotpun stručni tim škole otežava i usporava rad; vlastiti angažman otežan ukoliko sam jedina u Školi zadužena za proces profesionalnog usmjeravanja.“

„Jedini sam stručni suradnik u školi tako da bi glavni razlog bio manjak vremena a drugi najvažniji razlog je nedostatna edukacija.“

„Financijska sredstva su najveći problem, ovise o volji ravnateljice i o tome treba li novac namijenjen za edukaciju djelatnika potrošiti npr. za odlazak ravnatelja u inozemstvo (npr odlazak u SAD).“

„Eventualni uvjet koji bi to onemogućavao je obim posla kojim se pedagog bavi, raspored sati učenika 7. i 8. razreda broj učenika s kojim bi trebalo provesti profesionalno usmjeravanje.“

Iz odgovora sudionika je vidljivo kako većina smatra da pedagog kao najšire profilirani stručni suradnik u školi, ima izuzetno malo vremena i podrške od drugih članova stručnog tima, ako su uopće i zaposleni u pojedinoj školi. S obzirom na takav status školskog pedagoga, jasno je da je nedostatak vremena i zauzetost drugim radnim zadacima koje on obavlja, često velik nedostatak koji otežava razvitak potrebnih kompetencija i provođenje samog profesionalnog usmjeravanja učenika. Tako prema istraživanju Trnavac (2007) na području Srbije, dokazano je kako pedagozi obavljaju izuzetno širok i raznolik popis poslova koji se učestalo razlikuju između škola u kojima su zaposleni. Upravo zato, školskim je pedagozima izuzetno značajna suradnja s drugim dionicima odgojno-obrazovnog procesa, kako bi što kvalitetnije raspodijelili radne zadatke te imali mogućnosti za vlastiti napredak. Rezultati istraživanja koje su proveli Gregurević i Lukić (2014) pokazuju kako su stručni suradnici u školama preopterećeni drugim radnim zadacima te ne stavljaju veliki naglasak na provođenje procesa profesionalnog usmjeravanja. Pitanje financijskih resursa i mogućnosti škola pomoću kojih ulažu u napredak zaposlenika je vrlo učestalo te se kod sudionika ovog istraživanja može očitati nezadovoljstvo raspodjelom istih. U Hrvatskoj, financijskim resursima upravlja ravnatelj koji školskom odboru predlaže godišnji financijski plan, kojeg onda školski odbor odobrava (Eurydice, 2018). Sudionik ističe upravo odgovornost ravnatelja za nedostatak resursa usmjerenih prema dodatnom usavršavanju djelatnika škole. Također, spomenuto istraživanje (Gregurević i Lukić, 2014) dokazuje kako su u većini hrvatskih škola financijska sredstva nedostatna za podmirivanje troškova stručnih usavršavanja i edukacija suradnika, što se slaže s izjavama sudionika ovog istraživanja.

Analizom odgovora na pitanje o tome smatraju li sudionici postoji li dovoljno edukacija usmjerenih na razvitak kompetencija za profesionalno usmjeravanje koje su im dostupne, samo je jedan sudionik (9,1%) odgovorio potvrdno na ovo pitanje. Većina sudionika njih sedam (63,6%) odgovorilo je da smatraju da ne postoji dovoljno edukacija o ovom području koje su im dostupne, dok su tri (27,3%) sudionika odgovorila kako ne znaju (Tablica 4.).

Na osnovi vlastitih i potreba škole u kojoj rade, oni pedagozi trebaju sudjelovati u različitim oblicima stručnog usavršavanja organiziranog od strane odgojno-obrazovnih institucija, strukovnih udruga, visokoškolskih ustanova i drugih (Jurić i sur., 2001). Podaci dobiveni ovim istraživanjem, govore o tome da školski pedagozi na području grada Rijeke, koji rade u osnovnim školama većinom smatraju kako nemaju pristup edukacijama koje će doprinosti razvitku kompetencija vezanih uz provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika. Prema istraživanju Ledić i sur. (2013) dokazano je kako pedagozi u Hrvatskoj procjenjuju korist

sudjelovanja na različitim oblicima stručnog usavršavanja više značajnim od procjene doprinosa visokog obrazovanja. Prema tome, nezadovoljstvo usmjereno prema mogućnosti sudjelovanja na edukacijama za razvitak kompetencija za profesionalno usmjeravanje učenika dobiva još veći značaj. U okviru projekta „Moj pametan izbor“ strukturiran je prijedlog školskog kurikulumu za profesionalni razvoj u Hrvatskoj, koji navodi kako je u školama potrebno osigurati dodatno dodatna usavršavanja i podršku nastavnicima i stručnim suradnicima u provedbi kurikulumu za profesionalni razvoj (Vizek-Vidović, 2016). Istraživanje koje su proveli Gregurević i Lukić (2014) dokazuje kako stručni suradnici u školama u Hrvatskoj iskazuju značajnu potrebu za dodatnim osposobljavanjem i usavršavanjem posebice po pitanju profesionalnog usmjeravanja te razvitka kompetencija o informacijsko-komunikacijskim alatima koje mogu koristiti u radu s učenicima tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja. Navedeno potvrđuju i rezultati ovog istraživanja, gdje je većina sudionika nezadovoljna dostupnosti edukacija o profesionalnom usmjeravanju učenika. Također, veliki je nedostatak i činjenica da postoji ograničena količina seminara i stručnih aktiva koji su usmjereni na poučavanje o profesionalnom usmjeravanju unutar odgojno-obrazovnog sustava u cjelini (Gregurević i Lukić, 2014).

Tablica 4. Procjena dostupnosti edukacija

Dostupnost edukacija				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Da	1	9,1	9,1	9,1
Valid Ne	7	63,6	63,6	72,7
Ne znam	3	27,3	27,3	100,0
Total	11	100,0	100,0	

Posljednje pitanje prvog dijela anketnog upitnika odnosilo se na to koliko sati godišnje školski pedagozi u riječkim osnovnim školama odvajaju za razvitak kompetencija za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika. Prosječno uloženo vrijeme za razvoj ovih kompetencija je 25,82 sata godišnje. Najviše vremena koje je uloženo u razvitak kompetencija je 100 sati godišnje, te je to vrijeme naveo jedan sudionik, dok je najmanje vrijeme 3 sata godišnje također naveo jedan od sudionika.

Trnavac (2007) je u provedenom istraživanju na području Srbije također utvrdio kako školski pedagozi vrlo raznoliko raspodjeljuju vrijeme koje ulažu u pojedine radne zadatke koje obavljaju. Istraživanje koje su provele Vračar i Maksimović (2010) potvrđuju rezultate koje je

dobio Trnavac (2007), opisujući kako raspodjela vremena za pojedine poslovne aktivnosti varira između pojedinih pedagoga zaposlenih u školama na području Srbije. Prema rezultatima dobivenim ovim istraživanjem, vrijeme koje pedagozi zaposleni u osnovnim školama na području grada Rijeke ulažu u razvoj kompetencija specifično vezanih za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika izuzetno varira između pojedinaca.

Tablica 5. Vrijeme uloženo za razvoj kompetencija za profesionalno usmjeravanje učenika

N		Mean	Median	Mode	Std. Deviation	Range	Minimum	Maximum	Percentiles		
Valid	Missing								25	50	75
11	0	25,82	20,00	10 ^a	27,088	97	3	100	10,00	20,00	30,00

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

5.2. Metode, tehnike i oblici rada profesionalnog usmjeravanja učenika

Analizirajući podatke o metodama, tehnikama i oblicima rada koje školski pedagozi primjenjuju u radu s učenicima, vidljivo je kako različiti sudionici primjenjuju različite metode rada prilikom profesionalnog usmjeravanja učenika. Na temelju dobivenih rezultata oblik rada 7. *Upoznavanje s gospodarskim subjektima* (M=2,00, SD=0,00) je jedini oblik rada koji nije korišten od niti jednog sudionika. Također, oblike rada koje ne koristi čak 81,1% sudionika su 2. *Upoznavanje individualnih karakteristika učenika*, 5. *Organiziranje izložbi o zanimanjima i 10. Provođenje ispitivanja u svrhu profesionalnog usmjeravanja*. Oblici rada koje primjenjuje većina (54,5%) sudionika ovog istraživanja u svom radu na profesionalnom usmjeravanju učenika su 3. *Održavanje predavanja za učenike iz područja profesionalnog usmjeravanja*, 8. *Pomoć razrednicima u radu na profesionalnom usmjeravanju* i 9. *Savjetodavnu pomoć učenicima s posebnim potrebama*. Četiri (36,4%) sudionika u svom radu primjenjuju 1. *Upoznavanje učitelja/nastavnika s poslovima profesionalnog usmjeravanja* i 4. *Održavanje predavanja za roditelje iz područja profesionalnog usmjeravanja* pet (45,5%) sudionika primjenjuje 6. *Predstavljanje ustanova za nastavak obrazovanja* i 11. *Uspostavljanje i vođenje dokumentacije o radu na profesionalnom usmjeravanju*.

Prilikom daljnje analize dobivenih podataka o tome koji oblik rada sudionici smatraju najučinkovitijim u ostvarivanju cilja profesionalnog usmjeravanja učenika, sudionici su procijenili gotovo sve ponuđene oblike rada vrlo pozitivno, percipirajući ih većinom kao učinkovite načine kojima dostižu postavljene ciljeve. Tako su se, prema procjeni sudionika,

najučinkovitiji pokazali: 3. Održavanje predavanja za učenike iz područja profesionalnog usmjeravanja (M=4,55 SD=0,522), 8. Pomoć razrednicima u radu na profesionalnom usmjeravanju (M=4,45 SD=0,522) i 9. Pružati savjetodavnu pomoć učenicima s posebnim potrebama (M=4,45 SD=0,522). Razmjerno visoko učinkoviti procijenjeni su i oblici rada 2. Upoznavanje individualnih karakteristika učenika (M=4,00, SD=0,943), 4. Održavanje predavanja za roditelje iz područja profesionalnog usmjeravanja (M=4,18, SD=0,874), 6. Predstavljanje ustanova za nastavak obrazovanja (M=4,09, SD=0,831) i 11. Uspostavljanje i vođenje dokumentacije o radu na profesionalnom usmjeravanju (M=4,30, SD=0,483). Kao najmanje učinkoviti oblici rada procijenjeni su 7. Upoznavanje s gospodarskim subjektima (M=2,70, SD=1,252) te 1. Upoznavanje učitelja/nastavnika s poslovima profesionalnog usmjeravanja (M=2,80, SD=0,919) (Tablica 6.).

Također, sudionici su imali prostor u kojem su mogli pridodati i druge oblike, metode i tehnike rada koje koriste u vlastitom radu na profesionalnom usmjeravanju učenika pa je tako jedan sudionik nadodao kako puno vremena koristi i za aktivnosti usmjerene prema e-Upisima, s obzirom na to da postoje nastojanja modernizacije načina upisivanja srednjih škola unutar odgojno-obrazovnog sustava, primjenom online sustava koji olakšavaju proces odabira i upisa u srednju školu, s kojim moraju biti dobro upoznati stručni suradnici odgovorni za profesionalno usmjeravanje učenika.

Tablica 6. Procjena učinkovitosti oblika rada u procesu profesionalnog usmjeravanja učenika

	%					M	SD
	Nije učinkovit	Slabo učinkovit	Srednje učinkovit	Učinkovit	Izuzetno učinkovit		
1. Upoznavanje učitelja/nastavnika s poslovima profesionalnog usmjeravanja	9,1	18,2	45,5	18,2	0	2,80	0,919
2. Upoznavanje individualnih karakteristika učenika	9,1	0	9,1	45,5	27,3	4,00	0,943
3. Održavanje predavanja za učenike iz područja profesionalnog usmjeravanja	0	0	0	45,5	54,5	4,55	0,522

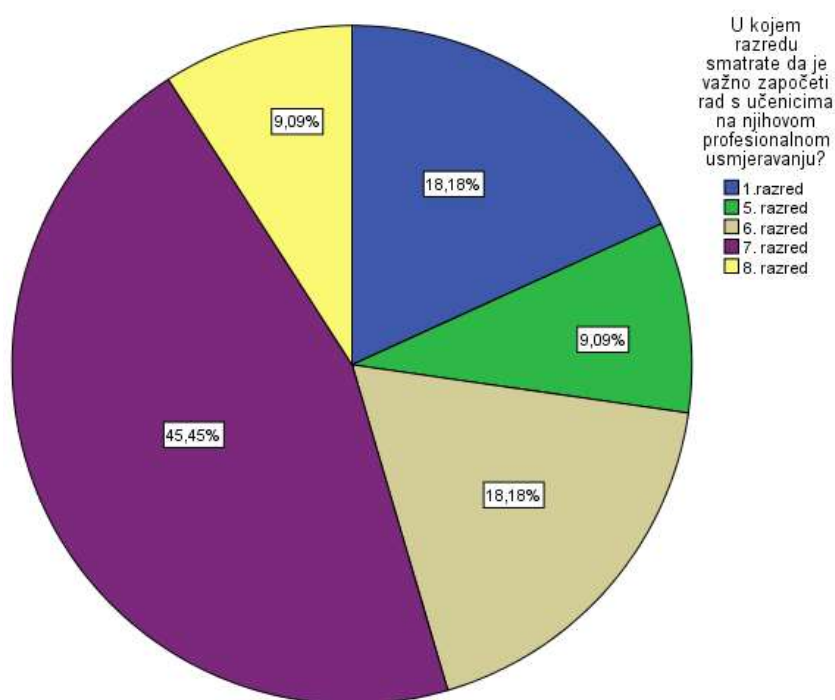
4. Održavanje predavanja za roditelje iz područja profesionalnog usmjeravanja	0	9,1	0	54,5	36,4	4,18	0,874
5. Organiziranje izložbi o zanimanjima	0	9,1	36,4	36,4	18,2	3,64	0,924
6. Predstavljanje ustanova za nastavak obrazovanja	0	9,1	0	63,6	27,3	4,09	0,831
7. Upoznavanje s gospodarskim subjektima	9,1	45,5	9,1	18,2	9,1	2,70	1,25 2
8. Pomoć razrednicima u radu na profesionalnom usmjeravanju	0	0	0	54,5	45,5	4,45	0,52 2
9. Pružiti savjetodavnu pomoć učenicima s posebnim potrebama	0	0	0	54,5	45,5	4,45	0,522
10. Provođenje ispitivanja u svrhu profesionalnog usmjeravanja	0	8,2	36,4	36,4	9,1	3,36	0,924
11. Uspostavljanje i vođenje dokumentacije o radu na profesionalnom usmjeravanju	0	0	0	63,4	27,3	4,30	0,483

Dobiveni podaci govore u prilog tome da, školski pedagozi koriste različite oblike rada tijekom profesionalnog usmjeravanja učenika. Ono što je ključno za izdvojiti je to da u ovom istraživanju većina sudionika ne radi na upoznavanju individualnih karakteristika učenika te također ne ispituje koje su potrebe učenika za korištenjem usluga profesionalnog usmjeravanja. Unatoč tome, sudionici ove oblike rada smatraju učinkovitima za postizanje procesa profesionalnog usmjeravanja. Nedostatak primjene ovih oblika rada, suprotstavlja se preporukama koje daje Jurić (2004), prema kojima je osnova za uspješno provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika, dobro poznavanje učenika od strane pedagoga. Ovi se rezultati mogu objasniti izjavama sudionika, koji naglašavaju da imaju malo vremena te da se posvećuju drugim radnim zadacima više od onih vezanih za profesionalno usmjeravanje učenika. Nasuprot tome, jedan od najčešće korištenih te jedan od najučinkovitijih oblika rada na profesionalnom usmjeravanju učenika prema dobivenim rezultatima, je suradnja i komunikacija s nastavnicima. Kako navodi i sam Jurić (2004) nastavnici su školskim

pedagozima jedan od glavnih izvora informacija o učenicima te školski pedagozi nastavnike često uključuju u proces profesionalnog usmjeravanja. Također, sudionici ovog istraživanja tvrde kako je učestalo korištena i učinkovita metoda savjetodavnog razgovora s učenicima s teškoćama, što se slaže s preporukama Jurića (2004) koji navodi kako je pedagoški razgovor i savjetovanje ključna metoda koja se koristi u profesionalnom usmjeravanju učenika. Jurićevo (2004) stajalište potvrđuju i rezultati koji pokazuju kako su savjetodavni razgovori s učenicima s teškoćama jedna od najučinkovitijih metoda profesionalnog usmjeravanja učenika. Prema Barbarović i Šverko (2017). 49,7% stručnih suradnika koji su zaduženi za profesionalno usmjeravanje učenika, poziva učenike na individualne savjetodavne razgovore o temi nastavka obrazovanja ili budućih zanimanja, što potvrđuju i rezultate ovog istraživanja, gdje šest sudionika (54,5%) primjenjuje savjetodavni razgovor s učenicima s teškoćama. Jedini oblik rada koji prema dobivenim rezultatima ne koristi niti jedan sudionik u svom radu te je percipiran i kao najmanje učinkovit, je upoznavanje učenika s gospodarskim subjektima. Istraživanje Barbarović i Šverko (2017) također potvrđuje ove rezultate, navodeći kako 65,6% učenika izjavljuje da tijekom osnovne škole nikada nisu posjetili ili su posjećeni od strane predstavnika tvrtki. Također, važno je napomenuti kako je održavanje predavanja za roditelje iz područja profesionalnog usmjeravanja procijenjeno kao jedan od najučinkovitijih oblika rada na profesionalnom usmjeravanju učenika, što se slaže sa stajalištem Lukaša i Gazibare (2010) kako suradnja s roditeljima omogućava bolje razumijevanje učenika što onda unapređuje cjelokupni razvoj učenika, uključujući profesionalni. Iako je ovim istraživanjem dokazano kako pedagozi u osnovnim školama u gradu Rijeci smatraju kako su predavanja za roditelje jedan od najučinkovitijih oblika rada na profesionalnom usmjeravanju, samo četvero od jedanaest sudionika i koristi ovaj oblik rada, što se slaže s istraživanjem Lukaša i Gazibare (2010) gdje se manji dio (7,89%) suradnje između pedagoga i roditelja provodi putem tematskih predavanja, dok je najučestalija suradnja putem roditeljskih sastanaka (34,91%). Iz dobivenih rezultata vidljivo je da najveći dio sudionika, njih 45,5% smatra kako je potrebno započeti s radom na profesionalnom usmjeravanju učenika u 7. razredu. Zatim, dva (18,2%) sudionika smatraju kako rad s učenicima na profesionalnom usmjeravanju treba započeti u 1. razredu, a isto toliko (18,2%) ih smatra da s ovim procesom treba započeti u 6. razredu. Jedan (9,1%) sudionik navodi kako bi se s profesionalnim usmjeravanjem trebalo započeti u 5. razredu te jedan (9,1%) u 8. razredu. Prema čemu je vidljivo kako se mišljenja sudionika o tome kada je važno da započnu proces profesionalnog usmjeravanja učenika međusobno razlikuju. (*Graf 5.*)

Vidljivo je kako sudionici ovog istraživanja smatraju da profesionalno usmjeravanje učenika većinom treba započeti u sedmom i osmom razredu osnovne škole, što se slaže s rezultatima istraživanja Barbarović i Šverko (2017). Ispitivanje perspektive učenika o aktivnostima profesionalnog usmjeravanja koje provode stručni suradnici je pokazalo da se te aktivnosti najvećim dijelom odvijaju tek u sedmom i osmom razredu osnovne škole. Tako je 23,7 % stručnih suradnika koji nisu psiholozi provodilo aktivnosti profesionalnog usmjeravanja s učenicima u sedmom razredu, a čak 76,3% ovih stručnjaka je radilo na tim aktivnostima u osmom razredu osnovne škole (Barbarović i Šverko, 2017). Ovi rezultate ne govore u prilog Nacionalnoj strategiji za cjeloživotno profesionalno usmjeravanje i razvoj karijere u Republici Hrvatskoj (2016), koju, po preporukama nadležnih tijela Europske Unije, Hrvatska nastoji provoditi unutar odgojno-obrazovnog sustava i šire, a kojom se nastoji uvoditi profesionalno usmjeravanje koje traje od najranijeg djetinjstva i nastavlja se tijekom cijelog života čovjeka.

Graf 5. Razred u kojem je potrebno započeti s radom na profesionalnom usmjeravanju

5.3. Suradnja s drugim djelatnicima škole i vanjskim dionicima

5.3.1. Važnost i zadovoljstvo suradnjom s dionicima tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja učenika

Prema dobivenim rezultatima, sudionici ovog istraživanja važnost suradnje s različitim dionicima tijekom profesionalnog usmjeravanja učenika vrednuju vrlo visoko. Na temelju

procjene sudionika najvažnija im je suradnja s učenicima ($M=4,82$, $SD=5,00$) i razrednicima ($M=4,82$, $SD=5,00$), pri čemu 81,8% sudionika suradnju s ovim dionicima smatra izuzetno važnom, a 18,2% važnom. Također, visoko je procijenjena i važnost suradnje s roditeljima učenika ($M=4,55$, $SD=5,00$), stručnim suradnicima ($M=4,45$, $SD=4,00$) te drugi odgojno-obrazovnim institucijama ($M=4,64$, $SD=5,00$). Za razliku od navedenih procjena važnosti suradnje s dionicima, manje važna suradnja u procesu profesionalnog usmjeravanja učenika procijenjena je u odnosu s nastavnicima ($M=3,91$, $SD=4,00$), gospodarskim subjektima ($M=3,91$, $SD=4,00$), lokalnom samoupravom ($M=3,55$, $SD=3,00$). Prema mišljenju sudionika, najmanje važna suradnja je suradnja s ravnateljem ($M=3,18$, $SD=3,00$), pri čemu jedan sudionik (9,1%) smatra kako ta suradnja uopće nije važna, četiri (36,4%) sudionika je smatraju manje važnom, a s druge strane njih troje (27,3%) ju smatraju izuzetno važnom.

Tablica 7. Važnost suradnje s dionicima tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja učenika

	%					M	SD
	Uopće nije važno	Manje važnosti	Djelomične važnosti	Važno	Izuzetno važno		
Učenici	0	0	0	18,2	81,8	4,82	0,405
Roditelji	0	0	0	45,5	54,5	4,55	0,522
Razrednici	0	0	0	18,2	81,8	4,82	0,405
Nastavnici	0	9,1	18,2	45,5	27,3	3,91	0,944
Stručni suradnik/suradnici	0	0	0	54,5	45,5	4,45	0,522
Ravnatelj	9,1	36,4	9,1	18,2	27,3	3,18	1,471
Druge odgojno-obrazovne institucije	0	0	0	36,4	63,6	4,64	0,505
Gospodarski subjekti	0	0	27,3	54,5	18,2	3,91	0,707
Lokalna samouprava	0	18,2	36,4	18,2	27,3	3,55	1,128

Jednako tako, sudionici su procjenjivali i njihovo zadovoljstvo suradnjom koju ostvaruju s različitim dionicima koji mogu biti uključeni u proces profesionalnog usmjeravanja. Sudionici, prema dobivenim rezultatima pokazuju visoke razine zadovoljstva suradnje s različitim dionicima, prilikom čega se najviše zadovoljstvo javlja u suradnji s učenicima ($M=4,45$, $SD=0,522$), gdje 54,5% sudionika navodi kako je zadovoljno takvom suradnjom, a njih 45,5% navodi kako je izuzetno zadovoljno. Također, visoko procijenjeno zadovoljstvo suradnjom je i s razrednicima ($M=4,36$, $SD=0,505$) te drugim odgojno-obrazovnim institucijama ($M=4,27$, $SD=0,647$). Nadalje, pet odnosno, 45,5% sudionika procjenjuje da je zadovoljno suradnjom s roditeljima u procesu profesionalnog usmjeravanja, za nastavnike

većina sudionika (54,5%) procjenjuje kako je zadovoljno ostvarenom suradnjom. Za suradnju sa stručnim suradnicima pet (45,5%) sudionika iskazuje zadovoljstvo, dok jedan sudionik (9,1%) iskazuje potpuno nezadovoljstvo. Sudionici procjenjuju da je razina suradnje s ravnateljem ($M=3,82$, $SD=0,751$) nešto niža od zadovoljstva s ostalim dionicima, dok je najniža razina zadovoljstva suradnjom s lokalnom samoupravom ($M=3,09$, $SD=1,300$) i gospodarskim subjektima ($M=2,91$, $SD=1,446$). Za gospodarske subjekte tri (27,3%) sudionika iskazuju potpuno nezadovoljstvo, te je samo jedan sudionik izuzetno zadovoljan ostvarenom suradnjom (Tablica 8.).

Tablica 8. Zadovoljstvo suradnjom s dionicima tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja učenika

	%					M	SD
	Potpuno nezadovoljan	Nezadovoljan	Djelomično zadovoljan	Zadovoljan	Izuzetno zadovoljan		
Učenicima	0	0	0	54,5	45,5	4,45	0,522
Roditelji	0	0	27,3	45,5	27,3	4,00	0,775
Razrednici	0	0	0	63,6	36,4	4,36	0,505
Nastavnici	0	0	18,2	54,5	27,3	4,09	0,701
Stručni suradnik/suradnici	9,1	0	0	54,5	36,4	4,18	0,874
Ravnatelj	0	0	36,4	45,5	18,2	3,82	0,751
Druge odgojno-obrazovne institucije	9,1	0	0	54,4	36,4	4,27	0,647
Gospodarski subjekti	27,3	9,1	18,2	36,4	9,1	2,91	1,446
Lokalna samouprava	9,1	36,4	0	45,5	9,1	3,09	1,300

Kao što je vidljivo, sudionici ovog istraživanja naglašavaju važnost i najveće zadovoljstvo suradnjom s učenicima, koji predstavljaju subjekte u procesu profesionalnog usmjeravanja. Rezultati ovog istraživanja slažu se s mišljenjem Jurića (2004), koji tvrdi kako je dobra suradnja s učenicima temeljna za dobro djelovanje pedagoga u školi. Dobra suradnja i razumijevanje važnosti ovog odnosa omogućava pedagogima da upoznaju interese, mogućnosti i sposobnosti učenika koji su skloni promjenama, prema kojima pedagog može prilagoditi proces profesionalnog usmjeravanja koji će učeniku odgovarati (Jurić 2004). S druge strane, istraživanje Barbarović i Šverko (2017) govori kako većina (51%) učenika smatra da im stručni suradnici u školama ne pružaju dovoljnu količinu podrške. Ovo može ukazivati kako, iako

pedagozi smatraju suradnju s učenicima po pitanju profesionalnog usmjeravanja vrlo važnom, možda to svojim djelovanjem ne ukazuju na pravilan ili dovoljan način samim učenicima.

Razrednici su se također pokazali značajno važnim suradnicima u profesionalnom usmjeravanju učenika, čijom su suradnjom sudionici zadovoljni. Ovi rezultati se slažu sa zaključkom Perin i Drobac (2010), koji tvrde kako su nastavnici ključni za profesionalno usmjeravanje učenika, jer upravo razrednici i nastavnici predstavljaju dionike koji kontinuirano rade s učenicima te ih kontinuirano prate tijekom njihova odgojno-obrazovnog razvoja.

Roditelji imaju veliki utjecaj na sve aspekte života djeteta, pa tako i na njegovu odluku o nastavku obrazovanja, pa u skladu s time sudionici suradnju s roditeljima procjenjuju jako važnom. Također, sudionici procjenjuju kako su uglavnom zadovoljni suradnjom ostvarenom s roditeljima kada je u pitanju profesionalno usmjeravanje. Analizom podataka prikupljenih Anketom o profesionalnim namjerama učenika završnih razreda srednje škole u Republici Hrvatskoj (2018), vidljivo je kako roditelji utječu direktno i indirektno na odluku djeteta o nastavku obrazovanja ili zanimanju, vlastitim statusom, očekivanjima ili direktnim savjetovanjem, što onda potvrđuju i rezultati ovog rada.

Viši rezultat pri ispitivanju zadovoljstva suradnjom imaju i druge odgojno-obrazovne institucije. S obzirom na to da se radi o sudionicima koji su zaposleni u osnovnim školama, ključno je ostvariti dobru suradnju sa srednjim školama i drugim odgojno-obrazovnim institucijama, kako bi učenicima olakšale proces profesionalnog usmjeravanja. Što se tiče ostvarenja same suradnje, prema istraživanju Barbarović i Šverko (2017) 60% učenika izjavljuje kako su ih posjetili predstavnici srednjih škola gdje su ih upoznali s odgojno-obrazovnim programima koje nude. Prema istraživanju Barbarović i Šverko (2017), suradnja s institucijama koje se bave odgojno-obrazovnom djelatnosti (poput srednjih škola) je učestalija od suradnje s drugim institucijama koje su dio profesionalnog usmjeravanja učenika. Prema tome, rezultati dobiveni ovim istraživanjem u skladu su s istraživanjem Barbarović i Šverko (2017) pa je suradnja pedagoga zaposlenih u osnovnim školama u gradu Rijeci s drugim odgojno-obrazovnim institucijama značajna i zadovoljavajuća u procesu profesionalnog usmjeravanja učenika.

Iako je važnost suradnje školskog pedagoga s različitim dionicima uglavnom procjenjivana visoko, najmanje važnom procijenjena je suradnja s ravnateljem tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja. Jurić (2004) govori kako je moguće povezati poslove školskog pedagoga i ravnatelja, zato što je ravnatelj zadužen za upravljanje školskim resursima, dok je

pedagog zadužen za upravljanje ili vođenje ljudi i učenika. Iako sudionici smatraju kako je suradnja s ravnateljem najmanje važna, a ujedno su manje zadovoljni njome u odnosu na druge dionike profesionalnog usmjeravanja učenika, ona je i tada potrebna, jer je potrebno osigurati resurse kako bi se ovaj proces uopće mogao ostvarivati, što je zadaća ravnatelja.

Sudionici su iskazali najmanje zadovoljstvo suradnjom s lokalnom samoupravom i drugim gospodarskim subjektima. Ovaj rezultat potvrđuje istraživanje Barbarović i Šverko (2017), koje navodi kako 65,6 % učenika nikada nisu posjetili predstavnici različitih tvrtki, a također njih 54,4% izjavljuje kako ih nikada nisu posjetili stručnjaci za profesionalno usmjeravanje iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje kako bi ih informirali o mogućnostima nastavaka odgojno-obrazovnog procesa ili o tržištu rada. Prema tome, moguće je zaključiti kako i sami pedagozi zaposleni u osnovnim školama grada Rijeke nisu zadovoljni suradnjom s gospodarskim subjektima i lokalnom samoupravom, jer se ta suradnja većinom niti ne ostvaruje.

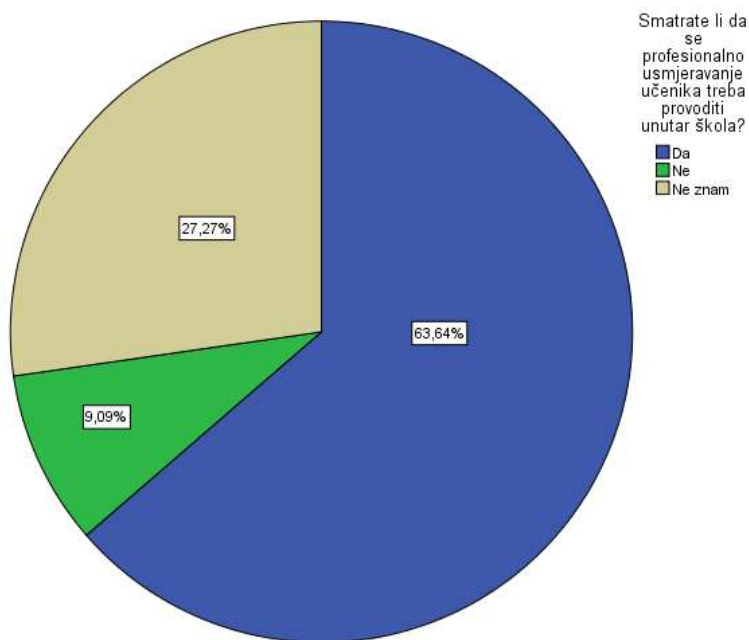
5.3.2. Percepcija potrebe provođenja profesionalnog usmjeravanja unutar škola

Na temelju analiziranih podataka dobivenih od pedagoga zaposlenih u osnovnim školama grada Rijeke, većina (63,6%) sudionika smatra kako bi profesionalno usmjeravanje trebalo provoditi unutar škola, dok samo jedan (9,1%) sudionik smatra kako se ono ne bi trebalo provoditi unutar školskih institucija. Troje sudionika (27,3%) izjavilo je kako ne zna treba li se proces provođenja profesionalnog usmjeravanja provoditi unutar škola. (*Graf 6.*)

Iako većina sudionika smatra kako bi se profesionalno usmjeravanje trebalo provoditi unutar škola, značajan dio sudionika to ne smatra ili se ne može odlučiti, odnosno ne zna. Prema prijedlozima vodećih tijela Europske Unije, sve bi se zemlje članice trebale zalagati za cjeloživotno profesionalno usmjeravanje, koje uključuje i rano djetinjstvo, a posebice razdoblje tijekom kojeg je dijete uključeno u proces odgoja i obrazovanja. Kao što se navodi u priručniku *Moj profesionalni razvoj u osnovnoj školi*, profesionalno usmjeravanje je proces pomoću kojeg se olakšava politika zapošljavanja, gdje ono ima važnu ulogu u povezivanju obrazovnih mogućnosti i zahtjeva tržišta rada (Vizek Vidović i sur., 2016). Profesionalno usmjeravanje je potrebno uključiti u odgojno-obrazovni sustav jer ima preventivno djelovanje, kako se kasnije ne bi ostvarile teškoće u profesionalnom razvoju pojedinca, poput nezadovoljstva odabranim odgojno-obrazovnim programima, odabir neodgovarajućeg posla i karijere i slično (Vizek-Vidović i sur. 2016). Nadalje, potreba za profesionalni usmjeravanjem u školama prepoznata je i zato što u Republici Hrvatskoj svake godine oko pedeset tisuća učenika osnovne škole donosi

odluku i upisuje se u srednju školu, pri čemu im je izuzetno potrebna pomoć stručnjaka (Agencija za mobilnost i programe, 2012). S obzirom na to da je temeljna osobina koja određuje uspješnost u donošenju odluka o karijeri profesionalna zrelost, javlja se potreba da se u odgojno-obrazovnim institucijama provodi proces profesionalnog usmjeravanja, jer će omogućiti razvoj upravo ove značajke (Vizek-Vidović, 2016) .

Graf 6. Percepcija potrebe provođenja profesionalnog usmjeravanja unutar škola

5.3.3. Procjena kompetentnosti stručnih suradnika za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika

Dobiveni rezultati, govore da većina sudionika (72,7%) smatra kako upravo pedagog ima potrebne kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja s učenicima. Sljedeći po važnosti je i profil psihologa, kojeg je odabralo 54,5% sudionika, dok jedan sudionik (9,1%) smatra kako kompetencije potrebne za profesionalno usmjeravanje učenika ima i socijalni pedagog. S obzirom na to da su sudionici imali mogućnost i sami nadodati odgovore na postavljeni upit, dvoje sudionika smatra kako nitko od stručnih suradnika u školi nema potrebne kompetencije, dok jedan sudionik navodi kako smatra kako nastavnici imaju kompetencije za preuzimanje ključne uloge u profesionalnom usmjeravanju učenika.

Prema istraživanju Ledić i sur. (2013) pedagozi imaju kompetencije potrebne za provođenje profesionalnog usmjeravanja. Nadalje, sudionici ovog istraživanja smatraju kako upravo pedagozi imaju najbolje kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja,

uspoređujući ih s ostalim stručnim suradnicima koji su zaposleni u školi. Također, istraživanjem kojim su provjeravani postojeći kapaciteti u hrvatskim školama za provođenje profesionalnog usmjeravanja, pokazuje kako većinu aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u školama odrađuju upravo pedagozi (Gregurović i Lukić, 2014). Također, u istom se istraživanju navodi kako zapravo savjetnike za profesionalno usmjeravanje čine upravo psiholog i pedagog, iako to mogu biti i drugi stručni suradnici, nastavno osoblje te ravnatelj, ali u manjoj mjeri (Gregurović i Lukić, 2014). Tako i sudionici ovog istraživanja najčešće uz pedagoge, spominju i psihologe, ali i nastavnike i socijalnog pedagoga. Prema istraživanju Gregurović i Lukić (2014), 88,1% stručnih suradnika u školama provodi aktivnosti profesionalnog usmjeravanja te navode kako prvenstveno psiholozi i pedagozi imaju potrebne kompetencije za provođenje istih. Također, važno je obuhvatiti i sudionike koji smatraju da nitko od stručnih suradnika nema kompetencije za provođenje profesionalno usmjeravanje, što djelomično također može biti točno, jer je još uvijek naglasak na provođenju profesionalnog usmjeravanja sa stručnjacima zaposlenim u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, koji najčešće imaju bolje razvijene kompetencije na ovom području, od odgojno-obrazovnih djelatnika (Gregurović i Lukić, 2014).

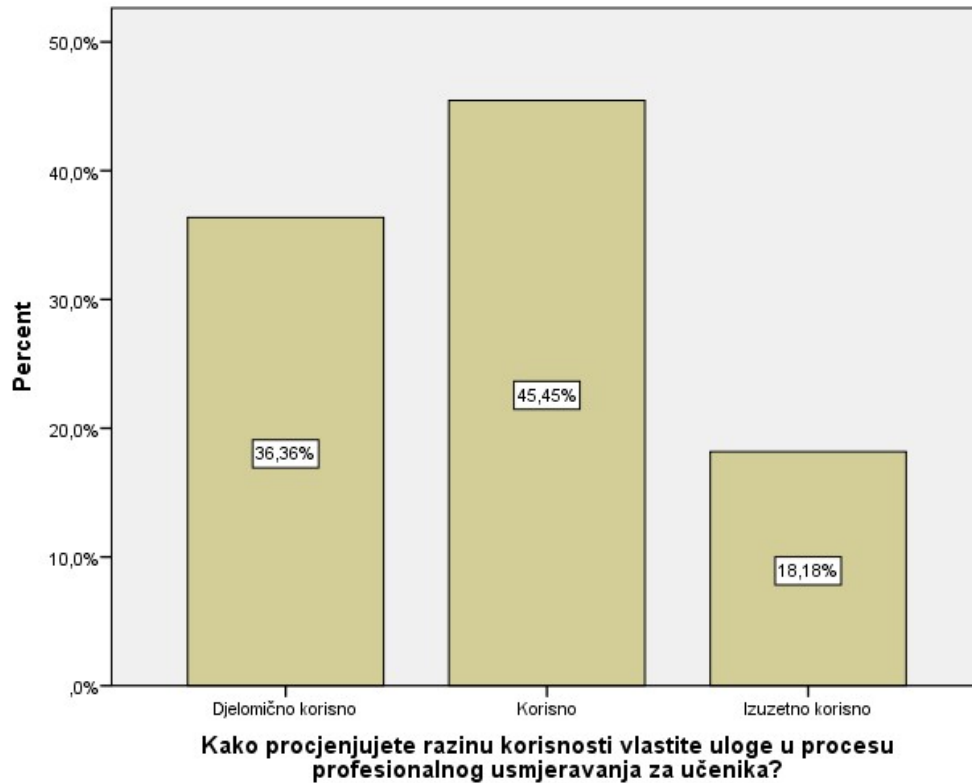
5.4. Doprinos uloge školskog pedagoga u profesionalnom usmjeravanju učenika

Analizirajući podatke o percepciji pedagoga zaposlenih u riječkim osnovnim školama o vlastitoj ulozi kod provođenja profesionalnog usmjeravanja učenika, vidljivo je kako njih petero (45,5%) smatra vlastitu ulogu u profesionalnom usmjeravanju učenika iznimno korisnom za ostvarivanje ciljeva tog procesa, četvero (36,4%) školskih pedagoga smatra da je njihova uloga djelomično korisna, a dvoje (18,2%) da je izuzetno korisna. (*Graf 7.*)

Prema podacima istraživanja Barbarović i Šverko (2017) učenici smatraju kako najkorisniju ulogu u njihovom profesionalnom usmjeravanju imaju njihovi roditelji, dok također, ističu i pedagoge koji im predstavljaju koristan izvor informacija. Nasuprot tome, učenici su procijenili zadovoljstvo ulogom stručnih suradnika, izuzevši psihologe, manjim u odnosu na školske psihologe i razrednike, gdje je samo 6% učenika navelo kako smatra da su im stručni suradnici pružali veliku pomoć i potporu tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja (Barbarović i Šverko, 2017). Iako prema mišljenjima učenika, pedagozi nemaju najkorisniju ulogu u njihovom profesionalnom usmjeravanju, istraživanje Gregurović i Lukić (2014) opisuje kako, posebice u osnovnim školama pedagozi provode najviše aktivnosti vezanih za profesionalno usmjeravanje, što može objasniti i rezultate ovog istraživanja. Upravo zato što provode najviše takvih aktivnosti s učenicima, vjerojatno je da i školski pedagozi percipiraju svoju ulogu vrlo korisnom u procesu profesionalnog usmjeravanja učenika, iako kada se ta

uloga sagleda iz perspektive učenika i u odnosu na ostale dionike ovog procesa, ona je značajno manje korisna.

Graf 7. Korisnost vlastite uloge u ostvarenju ciljeva profesionalnog usmjeravanja učenika

Prema odgovorima sudionika, najvažniju ulogu u profesionalnom usmjeravanju učenika imaju roditelji te to smatra deset sudionika (90,9%). Zatim šest sudionika (54,5%) navodi kako su upravo stručni suradnici jedni od najvažnijih osoba u ovom procesu, nakon njih istaknuti su i razrednici od strane tri sudionika (27,3%). Također, jedan sudionik (9,1%) smatra kako glavnu ulogu imaju prijatelji, dok jedan smatra (9,1%) da tu ulogu imaju nastavnici. Također, s obzirom da su sudionici imali mogućnost dodati vlastiti odgovor na ovo pitanje, jedan sudionik (9,1%) smatra kako sve osobe koje okružuju učenika imaju ključne uloge u njegovu profesionalnom usmjeravanju, posebice ističući roditelje.

Na temelju rezultata vidljivo je kako su i sami pedagozi prepoznali ulogu roditelja kao najvažniju u profesionalnom usmjeravanju učenika. Roditelje kao glavne izvore informacija o nastavku obrazovanja i tržištu rada navodi 89,9% učenika u istraživanju kojeg su provele Barbarović i Šverko (2017). Da roditelji najviše utječu na profesionalni odabir djeteta i to najčešće putem razgovora potvrđuju i rezultati istraživanja kojeg su provele Perin i Drobac (2010).

Iz perspektive pedagoga u riječkim osnovnim školama, sljedeću važnu ulogu imaju stručni suradnici, koji su učenicima također jedan od važnih izvora informacija. Također, prema istraživanju Barbarović i Šverko (2017), učenici smatraju razrednike i predmetne nastavnike važnijim dionicima procesa profesionalnog usmjeravanja, od stručnih suradnika. Nadalje, Perin i Drobac (2017) navode kako nastavnici imaju značajnu ulogu u profesionalnom usmjeravanju učenika jer ih oni jako dobro poznaju i kontinuirano mogu pratiti njihov profesionalni razvoj. Pedagozi zaposleni u riječkim osnovnim školama navode kako razrednici imaju manje važnu ulogu od stručnih suradnika u školi, što je onda u suprotnosti s percepcijom učenika. Ova suprotnost možda proizlazi upravo iz toga što se profesionalno usmjeravanje provodi nestrukturirano i načini na koji nastavnici provode neke aktivnosti profesionalnog usmjeravanja ostaju nezabilježeni, dok su pedagozi više usmjereni na strukturirano provođenje aktivnosti profesionalnog usmjeravanja, koje je onda lakše prepoznati. Nadalje, učenici nakon roditelja, naglašavaju i važnost uloge svojih prijatelja i vršnjaka, dok je u ovom istraživanju samo jedan pedagog istaknuo važnost uloge prijatelja učenika.

6. Zaključak

Politika profesionalnog usmjeravanja u školama još uvijek je vrlo nestrukturirana i neodređena na razini hrvatskog nacionalnog odgojno-obrazovnog sustava, što otežava svaku raspravu o ovom fenomenu. Tako, kada su u pitanju uloge pojedinih dionika procesa profesionalnog usmjeravanja, one variraju i ovise o njima samima. Pedagozi, ali i ostali stručni suradnici koji u pojedinim školama preuzimaju ulogu provođenja profesionalnog usmjeravanja učenika, ovaj proces percipiraju i provode na vrlo različite načine. Istraživanjem, provedenom u sklopu ovog diplomskog rada, nastojao se dobiti uvid u percepciju pedagoga zaposlenih u osnovnim školama grada Rijeke o njihovim ulogama u profesionalnom usmjeravanju učenika.

Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti kako pedagozi percipiraju vlastite kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika kao dobro usvojene i vrlo važne u njihovom radu. Također, sudionici navode kako ulažu dio svojeg vremena u razvitak ovih kompetencija, ali ističu i kako nema dovoljno dostupnih edukacija o ovom području rada pedagoga. Kada je u pitanju uloga škole u kojoj su zaposleni, sudionici navode kako najčešće škole ne osiguravaju dovoljno resursa za usavršavanje, a ujedno i sami imaju preopterećeno radno vrijeme, koje onda otežava napredak i razvoj kompetencija potrebnih za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika.

Prema percepciji pedagoga o metodama, tehnikama i oblicima koje koriste tijekom provođenja profesionalnog usmjeravanja, moguće je zaključiti kako se sudionici međusobno razlikuju prema metodama koje primjenjuju tijekom ovog procesa. Većina pedagoga smatra važnim i primjenjuje suradnju s nastavnicima te savjetodavne razgovore s učenicima. Suprotno tome, većina ne radi na upoznavanju individualnih karakteristika učenika te također ne ispituje koje su potrebe učenika za korištenjem usluga profesionalnog usmjeravanja. Većina sudionika smatra kako bi s procesom profesionalnog usmjeravanja trebalo započeti u 7. i 8. razredu osnovne škole, što se slaže s rezultatima postojećih istraživanja, ali ne ide u prilog nastojanjima za provođenjem cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja hrvatskog odgojno-obrazovnom sustavu.

Kada je u pitanju suradnja pedagoga i ostalih dionika procesa profesionalnog usmjeravanja, sudionici navode kako je najvažnija suradnja s učenicima i nastavnicima, a najnezadovoljniji su suradnjom s lokalnom samoupravom i gospodarskim subjektima. Također, većina ispitanih pedagoga smatra kako bi se proces profesionalnog usmjeravanja učenika trebao provoditi u školama. Nadalje, prema odgovorima sudionika, vidljivo je kako se od svih dionika

procesa profesionalnog usmjeravanja pedagog ističe kao najkompetentniji stručni suradnik za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika, nakon kojega slijedi školski psiholog.

Moguće je zaključiti kako pedagogi vlastitu ulogu u profesionalnom usmjeravanju učenika percipiraju vrlo korisnom, što nije u potpunosti u skladu s percepcijom učenika prema ulozi pedagoga, kojima ih vide manje korisnima od ostalih dionika ovoga procesa poput roditelja, nastavnika ili vršnjaka (Barbarović i Šverko, 2017). Nadalje, rangirajući važnost pojedinih dionika profesionalnog usmjeravanja pedagogi zaposleni u osnovnim školama u Rijeci, kao dionike s najvažnijom ulogom prepoznaju roditelje, nakon kojih slijede stručni suradnici, razrednici te vršnjaci.

Ovim istraživanjem dobiven je uvid u percepciju pedagoga zaposlenih u osnovnim školama na području Rijeke o kompleksnoj ulozi koju pedagogi imaju u procesu profesionalnog usmjeravanja učenika. Pedagozi svoju ulogu vide vrlo korisnom, te ulažu vrijeme i resurse kako bi bili kompetentni na ovome području koristeći različite metode i surađujući s drugim dionicima važnim za uspješno ostvarenje ovog procesa. S obzirom na to da je istraživanje provedeno u svrhu ovog diplomskog rada malog opsega, ono može poslužiti kao poticaj i smjernica za provođenje budućih istraživanja na ovom području. Buduća istraživanja trebala bi uključivati reprezentativan uzorak koji bi omogućio više razine statističke analize kako bi i znanstvene spoznaje bile jasno utemeljene i omogućile objašnjenje istraživanog fenomena na široj populaciji. Također, s obzirom na to da je područje profesionalnog usmjeravanja na području Hrvatske, još uvijek nejasno regulirano, za potrebe budućih istraživanja važno je jasno definirati i odrediti sve elemente ovog fenomena, kako bi istraživanja na velikoj populaciji bila validna i omogućila donošenje znanstveno utemeljenih zaključaka.

7. Literatura

1. Agencija za mobilnost i programe (2012). Kojim putem krenuti? Publikacija o profesionalnom usmjeravanju u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Intergrafika.
2. Agencija za odgoj i obrazovanje (2010). Nacionalni okvirni kurikulum. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
3. Anić, V. (2000). *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Zagreb: Novi liber.
4. Anić, V. (2000). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.
5. Anić, V. (2000). *Veliki riječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi liber.
6. Axinte, R. (2014). The school counselor: competencies in a constructivist model of
7. Bogdanović, M. (2009). Prilog primarnoj profesionalnoj orijentaciji: kako do bolje povezanosti sa stvarnim životom? Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju, 2 (150), str. 224-249. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/82801>.
8. Bognar, L. (2001). Metodika odgoja, Osijek: Pedagoški fakultet Sveučilišta.
9. Council of the European Union (2008): Council Resolution on Better Integrating Lifelong Guidance into Lifelong Learning Strategies. Resolution No. 14398/08 EDUC 241 SOC 607 (2008).
counseling for career development. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 142, 255 – 259. Preuzeto 12. rujna 2020. s <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814050034>.
10. European Commission (2014), European reference competence profile for PES and EURES counsellors, Brussels.
11. Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja (ELGPN) (2013). Razvoj politike cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja: Pojmovnik. Dostupno na http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/croatian/HR_glossary_web.pdf/.
12. Eurydice (2018, 12. prosinca). Career guidance and counseling. *Eurydice*. Preuzeto 30. siječnja 2020. s <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/en/content/youthwiki/34-career-guidance-and-counselling-croatia>.
13. Eurydice (2018, 16. veljače). Profesionalno usmjeravanje u predškolskom i školskom odgoju i obrazovanju. *Eurydice*. Preuzeto 30. siječnja 2020. s https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/guidance-and-counselling-early-childhood-and-school-education-11_hr.
14. Greenhaus, J.H. i Callanan, G.A. (2006). *Encyclopedia of career development*. California: SAGE Publications.

15. Gregurević, N. i Lukić, N. (2014). *Istraživanje postojećih kapaciteta osnovnih i srednjih škola za provedbu profesionalnog usmjeravanja*. Zagreb: Agencija za mobilnost i programe EU.
16. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2011). *Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje*. Zagreb: Hrvatski zavod za zapošljavanje.
17. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2018). *Izješće o provedenoj anketi o profesionalnim namjerama učenika završnih razreda osnovne i srednje škole tijekom školske godine 2017./2018.* Preuzeto 12. rujna 2020. s https://www.hzz.hr/UserDocsImages/Izvjescje_o_anketi_prof_namjere_ucenika_zavrskih_razreda_osnovne_i_srednje_skole_u_sk-god-2017-2018.pdf.
18. Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2020). e-Usmjeravanje. Dostupno na <http://www.hzz.hr/>.
19. Jurić, V. (2004). *Metodika rada školskog pedagoga*. Zagreb:Školska knjiga.
20. Kaurinović, K., Perin, V. i Santini, M. (2014). Profesionalno usmjeravanje odraslih i njegova primjena u Hrvatskoj, Austriji i Finskoj. *Acta ladertina*, 11(2015), 35-47.
21. Kolak, A. (2006.): Suradnja roditelja i škole. *Pedagogijska istraživanja*, 3(2), 123-140. Preuzeto 27. lipnja 2020. s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=205286.
22. Lančić, F., Majski-Cesarec, S., & Musil, V. (2010). Školsko i profesionalno usmjeravanje učenika s kroničnim bolestima i drugim poremećajima zdravlja. *Arhiv Za Higijenu Rada i Toksikologiju*, 61(3), str. 323–332. Dostupno na <https://doi.org/10.2478/10004-1254-61-2010-2020>.
23. Lazauskaitė-Zabielskė, J., Pociūtė, B. i Bulotaitė, L. (2019). The Role of Self-Efficacy for Satisfaction with Career Counselling and Goal Attainment Among Career Counsellors Working at Schools. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 43, 141–155. Preuzeto 12. rujna 2020. s https://www.researchgate.net/publication/339071255_The_Role_of_Self-Efficacy_for_Satisfaction_with_Career_Counselling_and_Goal_Attainment_Among_Career_Counsellors_Working_at_Schools.
24. Ledić, J. i Turk, M. (2013). Kompetencije europske dimenzije u obrazovanju: stavovi studenata. *Pedagoška istraživanja* 10 (2), 187-199. Preuzeto 27. lipnja 2020. s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=191582.
25. Ledić, J., Staničić, S., Turk, M. (2013). Kompetencije školskih pedagoga. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.

26. Ludwikowski, W. M. A., Vogel, D., & Armstrong, P. I. (2009). Attitudes Toward Career Counseling: The Role of Public and Self-Stigma. *Journal of Counseling Psychology*, 56(3), 408–416. Preuzeto 23. siječnja 2020. s <https://doi.org/10.1037/a0016180>.
27. Lukaš, M. i Gazibara, S. (2010). Modaliteti suradničkih odnosa školskog pedagoga i roditelja. *Život i škola*, 24 (2), str. 210 – 229. Preuzeto 15. lipnja 2020. s <https://hrcak.srce.hr/63361>
28. Maggiori, C., Johnston, C. S., & Rossier, J. (2015). Contribution of personality, job strain, and occupational self-efficacy to job satisfaction in different occupational contexts. *Journal of Career Development*, 42(4), 244–259.
29. Maslić Seršić, D. (2016). Uloga škole u cjeloživotnom profesionalnom razvoju. U Žanetić, Lj. (Ur.), *Profesionalni razvoj u osnovnoj školi: Priručnik za učitelje i stručne suradnike* (str. 24-27). Požega: Hrvatski zavod za zapošljavanje Područni ured Požega.
30. Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Zagreb: Naklada Slap.
31. Jurić, V., Mušanović, M., Staničić, S. i Vrgoč, H. (2001.). *Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti – prijedlog*. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa RH.
32. Mušanović, M. (2001). *Pedagogija profesionalnog obrazovanja*. Rijeka: Graftrade.
33. Mušanović, M. i Lukaš, M. (2011). *Osnove pedagogije*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo.
34. Nacionalna strategija za cjeloživotno profesionalno usmjeravanje i razvoj karijere u Republici Hrvatskoj (2016). Agencija za odgoj i obrazovanje. Dostupno na <https://www.azoo.hr/index.php?view=article&id=5872&naziv=ostali-dokumenti>.
35. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH. Dostupno na <http://public.mzos.hr/lgs.axd?t=16&id=18247>.
36. Nice (2012). *Network for Innovation in Career Guidance and Counselling in Europe*. Preuzeto 23. siječnja 2020. s <http://www.nice-network.eu/Home/>.
37. NICE (2012). *NICE Handbook for the Academic Training of Career Guidance and Counselling Professionals*. Preuzeto 23. siječnja 2020. s https://www.researchgate.net/publication/299603940_NICE_Handbook_for_the_Academic_Training_of_Career_Guidance_and_Counselling_Professionals.
38. Nota, L., Soresi, S., Ferrari, L., & Ginevra, M. C. (2014). Vocational Designing and Career Counseling in Europe. *European Psychologist*, 19(4), str. 248–259. Dostupno na <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000189>.

38. OECD (2005): Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations-DeSeCo.
39. Pađen, B. (2011). Pregled razvoja sustava profesionalnog usmjeravanja u Hrvatskoj. U Hrvatski zavod za zapošljavanje (Ur.), Zbornik radova: *80 godina cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj: Novi izazovi i pristupi*. 80 godina cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja. Preuzeto 11. veljače 2020. s http://arhiva.mobilnost.hr/prilozi/05_1341303476_Zbornik_radova_konferencije_80_god_CPU_u_RH.pdf.
40. Pataki, S., Tkalčić, M., Defrančeski, A. i Demarin, J. (1939). Pedagoški leksikon. Zagreb: Minerva naklada knjižara.
41. Pažin-Ilakovac, R. (2015). Od savjetodavnoga rada do pedagoškog savjetovanja u školi. *Magistra Iadertina*, 10(1), 49-63. Preuzeto 15. lipnja 2020. s <https://hrcak.srce.hr/154214>.
42. Perin, V. (2017). Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje u funkciji zapošljivosti pojedinca u suvremenom društvu. *Acta Iadertina*, 6(1), str. 131–142. Preuzeto 15. lipnja 2020. s <https://doi.org/10.15291/ai.1231>.
43. Perin, V., i Drobac, I. (2017). Profesionalno usmjeravanje kao pedagoška zadaća škole. *Acta Iadertina*, 7(1), str. 59–78. Dostupno na <https://doi.org/10.15291/ai.1236>.
44. Perin, V., i Karamatić Brčić, M. (2018). Obrazovanje stručnjaka za profesionalno usmjeravanje: potreba ili ne? *Acta Iadertina*, 14 (2) str. 39-52. Dostupno na <https://doi.org/10.15291/ai.1469>.
45. Profesionalno usmjeravanje (2020). *Centar za informiranje i savjetovanje o karijeri*. Preuzeto 30. siječnja 2020. s <https://www.cisok.hr/usluge-u-cisok-centrima/baza-znanja/vodici-i-brosure/profesionalno-usmjeravanje/>.
46. Profesionalno usmjeravanje (2020). CISOK. Preuzeto 23. svibnja 2020. s <https://cisok.hr/usluge-u-cisok-centrima/baza-znanja/vodici-i-brosure/profesionalno-usmjeravanje/>.
47. Profesionalno usmjeravanje učenika završnih razreda osnovne i srednje škole (2020). Hrvatski zavod za zapošljavanje. Preuzeto 20. ožujka 2020 s <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/profesionalno-usmjeravanje-ucenika-završnih-razreda>.
48. Relja, J. (2010). Odgojni rad stručnoga suradnika pedagoga s učenicima. *Napredak*, 151 (2), 254-267. Preuzeto 15. lipnja 2020. s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=123294.

49. Schmitter, C. (2003). Life satisfaction in centenarians residing in longterm care. Preuzeto 30. siječnja 2020. s <http://www.mmhc.com/articles/NHM9912/cutillo.html>.
50. Staničić, S. (2005). Uloga i kompetencije školskih pedagoga. *Pedagogijska istraživanja*, 2(1), str. 35–46. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=205466.
51. Staničić, S. (2008). Pedeset godina školskog pedagoga u Hrvatskoj. U Staničić, S. i Drandić, B. (Ur.), *Školski priručnik 2008./2009.* (str. 176-190). Zagreb: Znamen.
52. Strategija cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i razvoja karijere u Republici Hrvatskoj 2016.-2020 (2016). Hrvatski zavod za zapošljavanje. Dostupno na <http://www.hzz.hr/print.aspx?id=11461>.
53. Šejtanić, S. i Džafić, M. (2018). Komunikacija i interakcija školskog pedagoga sa učenicima. *Educa* 11(11), 387-393). Preuzeto 15. lipnja 2020. s <https://www.researchgate.net/>.
54. Šinidarić, N. (2009). Školski pedagog i funkcija pedagoškog vođenja škole. *Napredak* 2(150), 190-208. Preuzeto 15. lipnja 2020. s <https://hrcak.srce.hr/82800>.
55. Šverko, B. (1991). Značenje rada u životu pojedinca: radne vrijednosti, važnost rada i alijenacija. U Kolesarić, V. Krizmanić M. i Petz, B. ur. *Uvod u psihologiju*, Zagreb: Prosvjeta, str. 15-56.
56. Šverko, I., & Babarović, T. (2017). Correspondence of interests and self-efficacy beliefs with occupational choice. *Društvena istraživanja*, 17(3), str. 397–414. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=40166.
57. Torunoğlu, H., & Gençtanırım, D. (2015). The Perceptions of School Counselors about the Counseling and Guidance Programs of Vocational High Schools. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 174, 368–376. Preuzeto 23. siječnja 2020. s <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.675>.
58. Trnavac, N. (2007). Šta i kako rade školski pedagozi u Srbiji?. *Nastava i vaspitanje*, 56 (1), str. 88-103.
59. UNESCO (2002). *Handbook on career counselling. A practical manual for developing, implementing and assessing career counselling services in higher education settings*. Paris: Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu.
60. Usmjeravati (2004). Hrvatski jezični portal. Preuzeto 15. lipnja 2020. s <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>.

61. Vizek Vidović, V. (2016). Uloga škole u cjeloživotnom profesionalnom usmjeravanju. U Galović, M. i Trcol, M. Uvod u profesionalno usmjeravanje (str. 12-15). Zagreb: Agencija za mobilnost i programe Eurposke Unije.
62. Vizek Vidović, V., Maslić Seršić, D., Žanetić, Lj. i Savić, A. (2016). *Profesionalni razvoj u osnovnoj školi: Priručnik za učitelje i stručne suradnike*. Požega: Hrvatski zavod za zapošljavanje Područni ured Požega.
63. Vračar M. i Maksimović A. (2010). Perspektiva pedagoga: kompetencije potrebne za uspješno profesionalno djelovanje. U (str. 214-235). Turk, M., Kušić, S., Mrnjauš K. i Zloković, J. (Ur.): *Suvemeri izazovi u radu (školskog) pedagoga. Zbornik u čast Stjepana Staničića*. Rijeka: Filozofski Fakultet u Rijeci.
64. Vučak, S. (2000). *Škola i roditeljski dom*. Napredak, 141, 3, 301.-310.
65. Wyrick Morgan, L., Greenwaldt, M. E. i Gosselin, K. P. (2014). School Counselors' Perceptions of Competency in Career Counseling. *The Professional Counselor* 4(5). 481–496. Preuzeto 12. rujna 2020. s <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1063212.pdf>.
66. Young, R. A., Ball, J., Valach, L., Paseluikho, M. A., Wong, Y. S., DeVries, R. J., Turkel, H. (2001). Career development in adolescence as a family project, 48 (2), 190-202. Preuzeto 25. siječnja 2020. s *Journal of Counseling Psychology*. <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=20&sid=ebec1194-cac7-4fc5-b5be-62f89f845708%40sdc-v-sessmgr02>.
67. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Narodne novine 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19 (2018).

8. Prilozi

8.1. Prilog 1. Anketni upitnik

<p>Poštovani/a,</p> <p>molim Vas za sudjelovanje u ovom anketnom upitniku koji se bavi ispitivanjem percepcija pedagoga o njihovoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju u osnovnim školama u gradu Rijeci. Ovaj anketni upitnik služi kao instrument za prikupljanje podataka u svrhu izrade diplomskog rada Percepcija pedagoga o njihovoj ulozi u profesionalnom usmjeravanju pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Kornelije Mrnjajus.</p> <p>Anonimnost prikupljenih podataka je zajamčena zbog čega Vas molim da na pitanja odgovarate iskreno te tako da odaberete odgovor koji najbolje prikazuje vašu percepciju i mišljenje o problemu koji se ispituje.</p> <p>Anketni upitnik se sastoji od 18. pitanja podjeljenjih u pet dijelova za čije je rješavanje potrebno do 10 minuta.</p> <p>Zahvaljujem na sudjelovanju!</p> <p>Antonela Pribanić, studentica 2. godine diplomskog studija jednopredmetne pedagogije</p>		
I. Opći podaci		
1. Spol (zaokružite odgovor):	Ž	M
2. Dob (navedite):		
3. Godine staža u struci (zaokružite odgovor):	a) do 5 godina	
	b) od 6 do 10 godina	
	c) od 11 do 15 godina	
	d) od 16 do 20 godina	
	e) od 21 do 25 godina	
	f) od 26 do 30 godina	
	g) više od 31 godinu	
4. Jeste li pohađali edukacije vezane uz temu provođenja profesionalnog usmjeravanja učenika? (zaokružite odgovor)	a) DA	b) NE
Ako ste na ovo pitanje odgovorili potvrdno, molim Vas da navedete koje su to edukacije bile:		
II. Kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika		
5. Kako biste procijenili vlastite kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika?		
Molim Vas da na prikazanoj skali od 1 do 5 zaokružite onaj broj koji se odnosi na Vašu razinu usvojenosti prikazane kompetencije.		

	Nij e us voj en a	Sla bo us voj en a	Os re dn je us voj en a	U već oj m j eri us voj en a	Po tp un o us vo je na
Poznavati teoriju profesionalnog usmjeravanja i razvoja karijere	1	2	3	4	5
Savjetovati učenike u procesu donošenja profesionalnih odluka	1	2	3	4	5
Planirati program profesionalnog usmjeravanja učenika	1	2	3	4	5
Kreirati i provoditi program profesionalnog usmjeravanja učenika	1	2	3	4	5
Ispitivati ciljeve, strategije, vrijednosti, interese i odluke učenika o izboru karijere	1	2	3	4	5
Poznavati državne i lokalne službe za zapošljavanje i agencije za posao	1	2	3	4	5
Poznavati tiskane i on-line resurse za profesionalno usmjeravanje	1	2	3	4	5
Koristiti tehnike individualnog karijernog savjetovanja	1	2	3	4	5
Koristiti tehnike grupnog karijernog savjetovanja	1	2	3	4	5
Poznavati strategije izrade osobnog plana profesionalnog razvoja	1	2	3	4	5
Poznavati propise koji se odnose na obrazovanje, osposobljavanje i rad na lokalnoj i nacionalnoj razini	1	2	3	4	5
Poznavati proces nostrifikacije i ekvivalencije svjedodžbi i stručnih kvalifikacija stečenih u različitim zemljama	1	2	3	4	5
Savjetovati se s roditeljima i učiteljima tijekom procesa	1	2	3	4	5

profesionalnog usmjeravanja učenika					
Pratiti recentne rezultate istraživanja iz područja profesionalnog usmjeravanja učenika	1	2	3	4	5
Provesti procjenu učenikovih profesionalnih interesa	1	2	3	4	5
Procijeniti učinkovitost profesionalnog usmjeravanja	1	2	3	4	5
Poznavati hrvatski sustav obrazovanja i tržišta rada	1	2	3	4	5
Poznavati europski sustav obrazovanja i tržišta rada	1	2	3	4	5
Poznavati procese profesionalnog usmjeravanja učenika s otežanim pristupom tržištu rada	1	2	3	4	5
Usmjeravati učenika na druge specijalizirane službe za profesionalno usmjeravanje	1	2	3	4	5
6. Navedite pet kompetencija navedenih u tablici, za koje smatrate da imaju najveću važnost u provođenju profesionalnog usmjeravanja učenika:					
1)					
2)					
3)					
4)					
5)					
7. Molimo procijenite važnost razvoja kompetencija potrebnih za profesionalno usmjeravanje učenika u odnosu prema kompetencijama potrebnih za ispunjavanje ostalih uloga školskog pedagoga? (zaokružite)					
1-uopće nije važno	2-manje važno	3-djelomično važno	4-važno	5-izuzetno važno	
8. Navedite glavne uvjete u školi u kojoj ste zaposleni za koje smatrate da:					
a. Vam omogućavaju i potiču vas na rad na razvitku kompetencija vezanih uz profesionalno usmjeravanje:					
b. Vam onemogućavaju ili sprečavaju rad na razvitku kompetencija vezanih uz profesionalno usmjeravanje:					

9. Smatrate li da postoji dovoljno edukacija usmjerenih na razvitak kompetencija za profesionalno usmjeravanje koje su Vam dostupne? (zaokružite)						
a. DA						
b. NE						
c. NE ZNAM						
10. Koliko vremena godišnje ulažete u razvitak kompetencija za profesionalno usmjeravanje učenika? (molim izrazite u satima)						
h						
III. Metode, tehnike i oblici rada profesionalnog usmjeravanja učenika						
11. Koje od navedenih oblika rada profesionalnog usmjeravanja primjenjujete?						
Molim Vas da na prikazanoj listi označite onaj oblik rada koji vi primjenjujete tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja učenika te da označite koliko je pojedini oblik rada učinkovit u profesionalnom usmjeravanju učenika prema vašem mišljenju.						
	Oblik rada koji primjenjujete	Nije učinkovit	Slabo učinkovit	Srednje učinkovit	Učinkovit	Izuzetno učinkovit
	Upoznavanje učitelja/nastavnika s poslovima profesionalnog usmjeravanja	1	2	3	4	5
	Upoznavanje individualnih karakteristika učenika	1	2	3	4	5
	Održavanje predavanja za učenike iz područja profesionalnog usmjeravanja	1	2	3	4	5
	Održavanje predavanja za roditelje iz područja	1	2	3	4	5

profesionalno g usmjeravanja							
Organiziranje izložbi o zanimanjima		1	2	3	4	5	
Predstavljanje ustanova za nastavak obrazovanja		1	2	3	4	5	
Upoznavanje s gospodarskim subjektima		1	2	3	4	5	
Pomoć razrednicima u radu na profesionalno m usmjeravanju		1	2	3	4	5	
Savjetodavnu pomoć učenicima s posebnim potrebama		1	2	3	4	5	
Provođenje ispitivanja u svrhu profesionalno g usmjeravanja		1	2	3	4	5	
Uspostavljanje i vođenje dokumentacije o radu na profesionalno m usmjeravanju		1	2	3	4	5	

Ostalo (navedite):

12. U kojem razredu smatrate da je važno započeti rad s učenicima na njihovom profesionalnom usmjeravanju? (zaokružite)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
----	----	----	----	----	----	----	----

IV. Suradnja s drugim djelatnicima škole i vanjskim dionicima

13. Kako procjenjujete važnost suradnje tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja s pojedinim unutarnjim ili vanjskim dionicima škole u kojoj ste zaposleni?

Molim Vas da na prikazanoj listi zaokružite razinu važnosti suradnje s pojedinim dionikom tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja.

	Uo pć e n ij e va žn o	M a n j e va žn ost i	D j e l o m i čn e va žn ost i	Va žn o	Iz uz et no va žn o
Učenici	1	2	3	4	5
Roditelji	1	2	3	4	5
Razrednici	1	2	3	4	5
Nastavnici	1	2	3	4	5
Stručni suradnik/suradnici	1	2	3	4	5
Ravnatelj	1	2	3	4	5
Druge odgojno-obrazovne institucije	1	2	3	4	5
Gospodarski subjekti	1	2	3	4	5
Lokalna samouprava	1	2	3	4	5
14. Koliko ste zadovoljni suradnjom tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja s pojedinim unutarnjim ili vanjskim dionicima škole u kojoj ste zaposleni?					
Molim Vas da na prikazanoj listi zaokružite razinu zadovoljstva suradnjom s pojedinim dionikom tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja.					
	Po tp un o ne za do vol jan	Ne za do vol jan	D j e l o m i čn o za do vol jan	Za do vol jan	Iz uz et no za do vo lja n
Učenici	1	2	3	4	5
Roditelji	1	2	3	4	5
Razrednici	1	2	3	4	5
Nastavnici	1	2	3	4	5
Stručni suradnik/suradnici	1	2	3	4	5
Ravnatelj	1	2	3	4	5
Druge odgojno-obrazovne institucije	1	2	3	4	5
Gospodarski subjekti	1	2	3	4	5
Lokalna samouprava	1	2	3	4	5
15. Smatrate li da se profesionalno usmjeravanje učenika treba provoditi unutar škola? (zaokružite)					
a) DA					
b) NE					
c) NE ZNAM					

16. Prema vašem mišljenju, koji profil stručnog suradnika u školi ima potrebne kompetencije za provođenje profesionalnog usmjeravanja učenika? (zaokružite)				
a) pedagog	b) psiholog	c) edukacijski rehabilitator	d) socijalni pedagog	e) netko drugi (navedite):
V. Korisnost provođenja profesionalnog usmjeravanja učenika				
17. Kako procjenjujete razinu korisnosti vlastite uloge u procesu profesionalnog usmjeravanja za učenika? (zaokružite)				
1-uopće nema koristi	2-malo koristi	3-djelomično korisno	4-korisno	5-izuzetno korisno
18. Kako procjenjujete tko najčešće ima glavnu ulogu u pružanju podrške u odabiru karijere ili nastavka obrazovanja učenika? (zaokružite)				
a) roditelji	b) prijatelji	c) razrednik	d) nastavnici	e) stručni suradnik
f) netko drugi (navedite):				
19. Komentar:				